

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Láska v životě a díle Charlotty Brontëové
Love in the Life and Work of Charlotte Brontë

Vypracovala: Zuzana Štenclová

Vedoucí práce: PhDr. Kamila Vránková, Ph.D.

Rok odevzdání práce: 2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice

Zuzana Štenclová

Děkuji Phdr. Kamile Vránkové, Ph.D. za odborné vedení, za čas, který mi věnovala, a také za cenné rady, které mi poskytla v průběhu vypracování této diplomové práce.

Anotace

Cílem diplomové práce je literární analýza mezilidských, zejména rodinných a milostných vztahů v díle Charlotty Brontëové. Práce se snaží nastínit vliv autorčinych vlastních zkušeností s láskou na její literární tvorbu a posuzuje, do jaké míry se autorka inspirovala příběhy byronských hrdinů a jakým způsobem jejich osud sama přetvářela. Současně je záměrem této práce ucelený pohled na autorčiny zkušenosti z Bruselu.

Annotation

The aim of this diploma thesis is a literary analysis of the family and love relationships in Charlotte Brontë's writings. It outlines the influence of the author's own experience of love and its impact on her literary work. Furthermore it discusses the influence of Byronic heroes on Charlotte Brontë's characters. At the same time, the target of this thesis is to present a complex view on the author's experience from Brussels.

Obsah

Úvod	7
1. LÁSKA KE KRAJINĚ.....	10
1.1. Haworth.....	10
1.2. Ponuré domy	12
1.3. Brusel	14
2. LÁSKA V RODINĚ.....	20
2.1. Rodinná láska v životě Charlotty Brontëové	20
2.1.1. Matka – Otec.....	20
2.1.2. Teta – Elizabeth Branwellová.....	22
2.1.3. Chůva - Tabitha Ackroydová.....	24
2.1.4. Rodiče a děti	26
2.1.5. Sourozenci	30
2.2. Láska v rodině v díle Charlotty Brontëové	36
2.2.1. Obraz sirotka.....	36
2.2.2. The Professor	37
2.2.3. Jane Eyre.....	42
2.2.4. Shirley.....	55
2.2.5. Villette	60
3. LÁSKA K MUŽI.....	64
3.1. Láska k muži v životě autorky	64
3.1.1. Romantické představy o lásce	64
3.1.2. Nabídky k sňatku	68
3.1.3. Láska k profesorovi	72
3.1.4. Milostné dopisy	83
3.1.5. Láska k vydavateli	88
3.1.6. Láska k manželovi	91
3.2. Láska k muži v díle autorky	97
3.2.1. William Crimsworth a Frances.....	97
3.2.2. Rochester a Jana	104
3.2.3. Robert Moore a Karolína – Shirley a Louis Moore	117
3.2.4. Monsieur Paul a Lucy	123
Závěr.....	128
Summary	132
Citovaná literatura	134
Bibliografie.....	141

Úvod

O Charlottě Brontëové se od doby její smrti nashromáždilo neuvěřitelné množství informací. Domov autorky a ostatních neméně slavných členů její domácnosti se stal po rodišti Williama Shakespeara druhým nejnavštěvovanějším literárním památníkem na Britských ostrovech. Dodnes nejednoho čtenáře díla Charlotty Brontëové a jejích sester udivuje, jak je možné, že ze zapadlého kraje kopcovitých vřesovišť západního Yorkshiru vzešly romány, které patří k nejsilnějším příběhům o lásce v anglické literatuře vůbec.

Není možné domnívat se, že se v téměř zapomenuté končině severní Anglie zrodila geniální spisovatelka náhodou. Tato skutečnost se dá objasnit tím, že veškeré literární snažení Charlotty Brontëové i jejích sester vzniklo z nevšedního úsilí nebývale talentovaných žen. Literární tvorba se pro ně stala jediným možným východiskem, ve kterém nalézaly úlevu z neobyčejně krutého osudu, který jejich rodinu postupně zasáhnul.

Pro nejstarší a nejdéle žijící ze sester Brontëových, Charlottu, je základním námětem jejích románů duše ženy. Ta je neustále svíraná pocitů osamělosti, bídou a nedostatkem lásky, ale současně je i posilována vědomím svých výjimečných intelektuálních schopností, ušlechtilostí, vzletem a dynamickou silou vyšších duševních hodnot.

Cílem této diplomové práce je zabývat se právě autorčinými city lásky v jejím životě i díle. Práce vychází z rozboru mezilidských, zejména rodinných a milostných vztahů jak v autorčině reálném, tak i fantazijním světě. Ve své práci se pokusím se představit Charlottu Brontëovou a interpretovat její romány na pozadí tří okruhů týkajících se různých forem lásky.

V první kapitole se zabývám zkušeností lásky ke krajině. Pokusím se analyzovat, jak krajina obklopující rodnou vesnici, samotný život za zdmi haworthské fary a pobyt v Bruselu ovlivnily naplňování snů o lásce u autorky i

u jejích hrdinů. Současně se pokusím posoudit, zda autorčina láska ke krajině vychází z tématu romantické lásky u Byrona, především z básně *Manfréd*.

Druhá kapitola je rozdělená do dvou částí: první se zabývá rodinnou láskou v životě Charlotty Brontëové a druhá část sleduje, jak se autorčiny individuální zkušenosti s láskou v rodině odrážejí v osudech hlavních hrdinů jejích románů *The Professor*, *Jane Eyre*, *Shirley* a *Villette*. Pro komplexní pochopení vnitřního citového života autorčinych postav je klíčové porozumění jejich rodinnému zázemí. V tomto úseku práce se také snažím najít odpovědi na otázku, proč Charlotta Brontëová vědomě přisuzovala hlavním protagonistům svých příběhů roli sirotka, přestože sama zcela osiřelou nikdy nebyla. Sleduji, do jaké míry autorka přebírá zkušenosti s láskou ve vlastní rodině a jak je rozvíjí a přetváří.

Poslední kapitola je jádrem celé práce. Předchozí dva oddíly slouží jako odrazový můstek pro porozumění stěžejnímu tématu celé práce – lásce k muži. I tato kapitola je rozčleněna do dvou úseků: první se týká autorčiny zkušenosti s láskou k muži a druhý se věnuje vlastní interpretaci motivu lásky k muži v autorčinych románech.

Usiluji o potvrzení domněnky, že východiskem pro chápání lásky u Charlotty Brontëové jsou její romantické představy. Na základě srovnání autorčinych idejí s Byronovými názory na podobu lásky u jeho hrdinů se pokusím posoudit, do jaké míry se nechala ovlivnit jeho romantickými představami.

Druhým stěžejním cílem této podkapitoly je ucelený pohled na autorčiny skutečné vztahy s muži. Hlavní pozornost věnuji autorčině životní lásce a záměrně podrobně popisuji vztah s profesorem Hegerem. Důvody zakázané lásky k tomuto muži se snažím vylíčit na základě rozboru dopisů, které autorka psala svým přátelům, rodině i samotnému Hegerovi. Snažím se zhodnotit vztah mezi domněnkami a skutečnou realitou vztahu mezi profesorem a jeho žačkou.

V podkapitole láska k muži v díle se pokouším interpretovat cesty, které musí autorčini hlavní hrdinové urazit, aby mohli postupně dojít k naplnění svých snů

o lásce. V jednotlivých románech hledám podobnosti s autorčinými vlastními zkušenostmi s láskou k muži. V závěru shrnuji poznatky, ke kterým jsem došla.

Názvy všech románů a citace ponechávám v angličtině. Jména hlavních hrdinů uvádím v jejich českých ekvivalentech podle českých překladů románů. Při práci s románem *The Professor*, který se zatím nedočkal svého překladu, upravuji příjmení hrdinek pomocí přechylování.

1. LÁSKA KE KRAJINĚ

1.1. Haworth

V severozápadní části hrabství Yorkshiru, na vrcholku hory tyčící se nad vesnicí Haworth, v krajině hornatých vřesovišť se jako osamělá loď vypíná fara náležící ke kostelu Svatého Michala a Všech Andělů. Haworthská fara obklopená hřbitovem se stala domovem rodiny Brontëových den před čtvrtými narozeninami farářovy dcery Charlotty, 20. dubna 1820. Nespoutané yorskhirské planiny jsou od tohoto dne, kdy na vrchol po celodenním putování dorazil kočár přivázející matku s novorozětem a pěti dalšími dětmi v útlém věku, nerozlučně spjaty s mýtickým osudem klanu Brontëových.

Je zajímavé zmínit, jak vnímal krajinu kolem Haworthu Daniel Defoe devadesát let předtím, než se tam přistěhovali Brontëovi. Při své cestě napříč Britským ostrovem si všímal ponuré atmosféry krajiny, která na něj působila depresivním dojmem.

As frightful country ... no sooner we were down one hill but we mounted another. [1]

Při zkoumání vlivů působících na tvorbu sester Brontëových není možné opomenout vliv, který na ně měla krajina obklopující jejich domov. Charlotta a její sestry milovaly pohled na pahorky pokryté vřesem. Tento pohled je nejkrásnější na začátku září, kdy je celá krajina zahalena do fialové záře kvetoucího vřesu. Doposud tato podívaná tajuplně působí na obyvatele i návštěvníky Haworthu.

Charlotta a její sourozenci, na rozdíl od většiny svých současníků, milovali drsný a ponurý ráz krajiny, která vyvolávala v jejich bujných fantaziích nejrůznější romantické a magické představy. Na vrcholku haworthských kopců si Brontëovi v dětství i v dospělosti připadali jako trosečníci na opuštěném

ostrově sužovaném těžkými bouřemi, přičemž okolní pahorky jim připomínaly ohromné vlny moře. Napříč všemi ročními obdobími je totiž krajina kolem Haworthu dodnes sužována nekonečnými bouřemi lijáků a vichřic.

Při obhajobě děl sester Brontëových, které byly soudobými kritiky vnímány jako sprosté a brutální, se Elizabeth Gaskellová snažila vysvětlit, proč mohly příběhy Brontëových působit vulgárně. Podle Gaskellové byly romány Brontëových reflexí jejich nevinnosti, ale byly také silně ovlivněny svérázností primitivního prostředí, ve kterém sestry v izolaci tvořily. Obyvatele Haworthu Gaskellová vnímala následovně:

The weirdness of the wild, rough men of Haworth, with their repellent air of independence, dogged power of will and strange grim sense of humour, is accentuated by the incomprehensible dialect they speak. [2]

Právě onu tajuplnost a nevšednost Charlotta a její sestry na svých sousedech obdivovaly a znovu ji oživovaly v charakterových rysech svých románových postav.

Láska Brontëových k tomuto zapadlému koutu světa byla především spojena s láskou v rodině. Důkazem této skutečnosti je autorčin kolísavý vztah k domovu, který se měnil v souvislosti s událostmi, které postupně její domácnost zasáhly. Charlotta o svém domově v době, kdy jej obývala se svými sestrami a bratrem, napsala:

My home is humble and unattractive to strangers, but to me it contains what I shall find nowhere else in the world – the profound, the intense affection which brothers and sisters feel for each other when their minds are cast in the same mould, their ideas drawn to the same source – when they have clung to each other from childhood, and when disputes never sprung to divide them. [3]

Je zajímavé sledovat, jak se změnil Charlottin vztah k domovu a její láska k Haworthu po dvaceti letech, kdy své přítelkyni Ellen psala, jak v ní smrtelné ticho a prázdnota fary vyvolávaly pocity sklíčenosti. Charlotta se ve stejnou dobu svěřuje také svému vydavateli. Krajina, kterou dříve tolik milovala, se jí stala neúnosným břemenem a neustále jí připomínala tragédii, kterou prožila.

I am free to walk on the moors; but when I go out there alone everything reminds me of the times when others were with me, and then the moors seem a wilderness, featureless, solitary, saddening. My sister Emily had a particular love for them, and there is not a knoll of heather, not a branch of fern, not a young bilberry leaf, not a fluttering lark or linnet, but reminds me of her. The distant prospects were Anne's delight, and when I look round she is in the blue tints, the pale mists, the waves and shadows of the horizon. [4]

Dříve radostné a milované končiny se Charlottě najednou staly umlčenou krajinou, v jejímž tichu se jí v mysli rozléhaly sloky sestřiných básní. Zbožňovaný domov se jí stal po smrti sester nesnesitelným. S nejbližšími přítelkyněmi se raději uchýlovala do nepoznaných končin země, které nebyly nijak zatíženy minulostí. S Elizabeth Gaskellovou poznávala krásy jezerních oblastí.

Cestu k lásce ke krajině kolem domovského Haworthu si Charlotta našla až na pokraji života a smrti. V okamžiku, kdy se zamilovala do svého manžela Arthura Nichollse, byla opět schopna krátce prožívat domácí štěstí a také si užívat láskyplných procházek kolem vodopádů, po milované krajině vřesovišť.

1.2. Ponuré domy

Život za zdmi pochmurné haworthské fary měl na autorčinu tvorbu zásadní vliv. Pocity sklíčenosti a osamělosti, které autorka během svého života

v Haworthu pociťovala, se bezprostředně odrážely v jejích románech, a to i ve vzhledu příbytků hlavních hrdinů.

Brontëová na základě vlastní zkušenosti symbolicky ztotožňovala dům a jeho pána / paní. Cíleně pak vytvářela analogii mezi vzhledem budovy a jejím vlastníkem. Jednotlivé pocity, které domy svým návštěvníkům přinášely, korespondovaly s vlastní osobou majitelů a jejich charakterovými vlastnostmi.

Hrdinky románů na svých životních cestách procházely několika etapami. Tyto fáze jejich životů se bezvýhradně odehrávaly za zdmi jednotlivých domů. Nejočividněji se předmětem ponurých domů Charlotta Brontëová zabývala v románu *Jane Eyre*.

Gateshead na první pohled vypadal jako krásný dům, avšak život za jeho zdmi se pro Janu Eyrovou rovnal životu v pasti. Reedovi, jeho majitelé, nikdy z Gatesheadu vzhledem ke svým povahám nemohli vytvořit láskyplný domov. Traumatické zkušenosti odehrávající se v atmosféře honosných salónů a vycházející z nedostatku náklonnosti Reedů vůči Janě - z pocitu nechtěnosti, podřadnosti a absolutního odmítnutí lásky – v ní i po odchodu z Gatesheadu asociovaly emocionální traumata.

Lowood – pochmurná budova školy a skličující životní podmínky – se překvapivě Janě Eyrové zamlouvaly více než honosné pokoje Gatesheadu. Tísňivý vzhled Lowoodu se také shodoval s vzhledem a povahou jeho majitele – správcem panem Blockhurstem. Nicméně i přes kruté každodenní podmínky byl život pro Janu v Lowoodu snesitelnější. Poznala v něm totiž poprvé pocit lásky a radosti. Jana Eyrová pak při hodnocení pobytu přebrala slova Šalamounova:

Better is dinner of herbs where love is, than a stalled ox and hatred therewith. [5]

Thornfield – další domov Jany Eyrové – se také ve svém vzhledu podobal svému majiteli, panu Rochestrovi. Byl to pěkný starý dům, za poslední léta trochu zanedbaný, pokoje v něm byly krásně zařízené, ale vypadaly neutěšeně

a opuštěně. Celkově dům na Janu zpočátku bez přítomnosti majitele působil dojmem prázdnoty. Po příjezdu pana Rochestra se Thornfield pro Janu stal jediným skutečným domovem, který měla možnost do té doby poznat.

Ani potemnělost a nevlídnost nejvyššího patra zahalená rouškou tajemství – autorkou metaforicky vykreslená minulost pana Rochestra – Janě Eyrové nezabránila v osudové lásce, kterou za zdmi tohoto domu prožila. Tragické události, který Thornfield na konci jeho existence zasáhly, opět korespondují s osudem jeho majitele. Mrtvolné ticho, požárem zničené zdi a zdivočelá samota, v níž se v té době Rochester nacházel.

Pro Charlottu Brontëovou – díky vlastní zkušenosti života v nepohodlí haworthské fary, pocitům melancholie a izolace od okolního světa - je naplnění snu o lásce možné i v ponurých a na první pohled nevlídných domech. Za takovýmito zdmi nechává autorka své hrdinky prožívat ty nejsilnější emoce a snad tím sama dochází k niternému smíření s vlastními nenaplněnými touhami.

1.3. Brusel

Druhým domovem se pro Charlottu a Emily stal nakrátko Brusel. Sestry tam společně odjely na začátku roku 1842, aby na základě vzdělání, které tam měly získat, mohly splnit svůj sen a otevřít v Haworthu školu. Prostřednictvím vlastního vzdělávacího institutu chtěly sestry Brontëovy ulevit jak otci, tak i hlavně sobě. Už nikdy totiž nechtěly podstupovat traumatické zážitky, které jim přinášela práce vychovatelek. Brusel si pro své vzdělání vybraly na základě doporučení blízkých přítelkyň Mary a Marthy Taylorové, které se tam natrvalo usadily. Charlotta a Emily si kvůli omezenému rozpočtu nemohly dovolit studovat na anglických školách podobného typu a tudíž zvolily stejně jako sestry Taylorovy levnější belgickou variantu.

Do Bruselu je doprovázel jejich otec. Bylo to vůbec poprvé, kdy dívky cestovaly jinam, než do blízkých penzionátů nebo do usedlostí svých

zaměstnavatelů v severní Anglii. Na cestě do Belgie poprvé na vlastní oči spatřily Londýn, který do té doby znaly jen z obrazů a z vyprávění otce. Na Charlottu, zvyklou trávit většinu času na venkově, Londýn nesmírně zapůsobil a naprosto splňoval její romantické představy. Svoje dojmy z první návštěvy velkoměsta ostatně popisuje skrze ústa Lucy Snowové ve svém románu *Villette*:

I got into the heart of the city. I saw and felt London at last: I got into the Strand; I went up Cornhill; I mixed with life passing along; I dared the perils of crossing. To do this and do it utterly alone gave me, perhaps an irrational, but a real pleasure. Since those days, I have seen the West – end, the parks, the fine squares; but I love the city far better. The city seems so much more in earnest: its business, its rush, its roar, are such serious things, sights and sounds. The city is getting its living – the West – end but enjoying its pleasures. At the West – end you may be amused, but in the city you are deeply excited. [6]

Intenzivně na Charlottu zapůsobil pohled na chrám Svatého Pavla, který společně se sestrou mohla vidět skrze okna jejich zájezdního hostince. V nitru duše Charlotta, podobně jako Lucy Snowová, prožívala z cesty do nových zaslíbených krajin hluboké vzrušení.

While I looked my inner self moved; my spirit shook its always fettering wings half – loose; I had sudden feeling as if I, who had never yet truly lived, were at last about to taste life. [7]

Charlotta si od nových vzdálených krajin slibovala nejen slušné vzdělání, ale hlavně toužila po nových zážitcích a zkušenostech, které jí jednotvárný život v pochmurném Haworthu nemohl přinést. Jako by tušila, že pobyt v Bruselu bude v jejím životě hrát klíčovou roli. Belgie se pro Charlottu stala zaslíbenou a idealizovanou krajinou. Když poprvé uviděla pobřeží evropského kontinentu, připomínalo jí vysněnou říši snů zalitou sluneční září.

I hlavní hrdina románu *The Professor* – William Crimsworth – prožíval podobné pocity nadšení spojené s novým svobodným životem v milované krajině:

Liberty I clasped in my arms for the first time, and the influence of her smile and embrace revived my life like the sun and the west wind. [8]

Charlottu, která byla zvyklá na bouřlivé výšiny yorskhirských skalistých pahorků a nekonečných vřesovišť, překvapil rovinatý profil belgické krajiny. Připadala jí holá, plochá a bez zeleně. Ale i přesto se zpočátku Charlottě všechno nové zdálo nádherné a malebné. Stejně popisoval krajinu na své cestě do Bruselu i William Crimsworth:

I gazed often, and always with delight, from the window of the Diligence... Well! And what did I see? I will tell you faithfully. Green, reedy swamps; fields fertile, but flat, cultivated in patches that made them look like magnified kitchen – gardens; belts of cut trees, formal as pollard willows, skirting the horizon; narrow canals, gliding slow by the roadside; painted Flemish farm – houses; some very dirty hovels; a grey, dead sky; wet road, wet fields, wet house – tops... [9]

Brontëová vědomě ztotožňuje obraz krajiny s charakterem jejích obyvatel. Stejně jako divoká krajina Haworthu korespondovala s drsnými povahami lidí, tak jednotvárná a bažinatá země s na první pohled malebně vymalovanými domy paralelně vykreslovala ambivalentní povahy Belgičanů, jako neobyčejně chladné a egoistické. Charlottinou životní láskou se stal překvapivě Belgičan. Jeho povaha svou výbušností, hrubostí a nevlídností Charlottě mohla připomínat jak yorskhirskou náuru, tak i temperament byronských hrdinů.

Přestože Charlotta milovala ruch velkoměsta a s obdivuhodnou vytrvalostí trávila volný čas poznáváním bruselských kostelů a galerií, nemohla v sobě zapřít lásku k přírodě, která v ní byla od dětství silně zakořeněná. Ruch

velkoměsta neskýtal mnoho možností občasného vzdálení se do přírody, a tak se Charlotta totálně upnula k rozlehlé zahradě, která obklopovala penzionát manželů Hegerových. Zahrada se pro Charlottu a Emily stala oázou odpočinku a klidu a procházky v ní jim snad zdánlivě připomínaly čas, který trávily na vřesovištích.

Brontëová zahradu přiléhající k penzionátu chápe jako opak nehostinné pustiny; symbolizuje pro ni přívětivou formu přírody. V zahradě pak autorka nechává postavy svých románů ochutnávat zakázané ovoce a prožívat silné emoce. Lucy Snowová se v ní důvěrně prochází s profesorem Paulem Emanuelem, zahradou se ke své milé Ginévře utajeně vkrádá i její milenec a William Crimsworth skrze okna, které mu stejně jako Charlottě vedly do zahrady, pozoruje skrytou vášně mezi madam Reuterovou a panem Peletem. Pan Rochester Janě také vyznává lásku v zahradě.

Zahrada je pro Charlottu dějištěm vášnivých citů. Lásku ke krajině Brontëová záměrně spojuje s romantickou láskou, kterou i ona prožívala v útrobách bruselské zahrady ke Constantinovi Hegerovi. Charlottina báseň *Gilbert* je toho přesným důkazem. Pojednává o muži – Gilbertovi, který svedl těsně před svým sňatkem mladou Elinor:

What he love would name
Though haply Gilbert's secret deeds
Might other title claim.

Báseň se bezesporu odehrává v zahradě Hegerových, jejíž detailní popis Charlotta zanechala v románech *The Professor* a *Villette* :

Above the city hung the moon,
Right o'er a plot of ground
Where flowers and orchard – trees were fence
With lofty walls around :

This garden, in a city heart,
Lay still as houseless wild,
Though many – widowed mansions fronts
Were round it closely piled;

The city's many – mingled sounds
Rose like the hum of ocean;
They rather lulled the heart than roused
Its pulse to faster motion.

Později ženatý Gilbert upírá svoje vzpomínky zpátky k Elinor, o níž ví, že ho pořád hluboce miluje a že jeho láska má nad ní magickou moc. On se její lásce nebrání, naopak si jí vychutnává:

Tw'as sweet to see her strive to hide
What every glance revealed;
Endowed, the while, with despot – might
Her destiny to wield.
I knew myself no perfect man,
Her, as she deemed, divine;
I knew that I was glorious – but
By her reflected shine;

Her youth, her native energy,
Her powers new – born and fresh –
Tw'as these with Godhead sanctified
My sensual frame of flesh.
Yet, like a god, did I descend
At last to meet her love;
And, like a god, I then withdrew
To my own heaven above. [10]

Přestože Gilbert po Elinor nesmírně touží, tak ji opouští, protože je šťastně ženatý a s manželkou má dokonce malé děti. Gilbert občas přemýšlí o tom, co se asi s Elinor stalo. Nečekaně se mu pak zjeví obraz jejího utonulého těla. Elinor spáchala z nešťastné lásky k němu sebevraždu. Nemorálnímu Gilbertovi otřesná zpráva přináší úlevu. Obával se, že by prozrazení zakázané lásky k Elinor mohlo poškodit jeho jméno. Avšak ani Gilbert neuniká spravedlnosti. Na konci básně ho totiž rozzlobený Elinorin duch dovádí k sebevraždě.

Gilbert nápadně v mnohém připomíná Constantina Hegera. Charlotta se tudíž vědomě zosobňuje s postavou Elinor. Zda mezi profesorem a jeho žačkou došlo v zahradě ke spáchání podobného hříchu není jisté, ale je to dost nepravděpodobné. Autorčino zoufalství se promítá v nešťastném konci Elinor, která není schopná vyrovnat se s nenaplněnou láskou, a proto volí cestu smrti.

Této básni jsem záměrně věnovala tolik prostoru, protože se domnívám, že naprosto potvrzuje autorčinu inspiraci Byronovou básní *Manfréd* a současně svým zasazením do krajiny bruselské zahrady ověřuje moji domněnku o spojení lásky ke krajině s Charlottinou vizí romantické lásky.

2. LÁSKA V RODINĚ

2.1. Rodinná láska v životě Charlotty Brontëové

2.1.1. Matka – Otec

Otec rodiny, chudý irský duchovní Patrick, se rozhodl krátce po příjezdu do Cambridge, kde v atmosféře napoleonských válek sužujících v té době kontinent studoval teologii, změnit své plebejské příjmení Brunty na Brontë a dal tak nové přízvisko jedné generaci svých potomků. Chtěl odvozovat svůj prostý původ od kapitána Nelsona, jehož v té době odměnil sicilský král titulem vévoda z Brontë.

Muži, který obsedantně uctíval vévodu z Wellingtonu a jehož vášeň pro politické dění ho podnítila nejen k pokusu o vynalezení nového druhu muškety, ale i ke vstupu do dobrovolnického oddílu rekrutujícího se proti hrozbám napoleonské invaze do Británie, byla v jeho tehdy nově nabytém působišti – Haworthu – vždy prisuzována role kněze – bojovníka.

Smršť námluv a s nimi spojených rituálů začala pro Patricka Brontëho a jeho vyvolenou Mary Branwellovou, tehdy už třicátnici, v srpnu 1812. Svá mladá léta Mary prožila ve víru společenských událostí počátku 19. století v cornwalském městě Penzance. Jako dcera obchodníka s textilem neměla důvod při volbě svého životního partnera dbát především na jeho finanční zajištění a byla celkově vnímána jako nezávislá a svobodomyšlná žena.

S Patrickem Brontëm sdílela stejné politické stanovisko, a sice že jedinou účinnou obranou proti všem revolucím je víra. Stejně jako on se obrátila zády k víře katolické a našla ve svém manželovi někoho, kdo konečně mohl porozumět jejímu způsobu vnímání života, který byl pro ni, dceru ze silně věřící metodické rodiny, daleko více ve stínu života věčného. Vzájemná

přitažlivost mezi budoucími manželi však nebyla založena výhradně jen na společných náboženských názorech.

Jazyk Mariiných dopisů Patrickovi v době před uzavřením jejich sňatku poodhaluje, kolik vášně a citu jeden pro druhého chovali. Svému nastávajícímu psala např.:

I firmly believe that Almighty has set us apart for each other...may we by earnest frequent prayer and every possible exertion, endeavour to fulfil His Will in all things! I do not, cannot doubt your love, and here I freely declare I love you above all the world besides! [11]

Mariina láska k mladému duchovnímu zvítězila nad pohodlným životem v Cornwallu a její láskyplná osobnost se vzdala jak příbuzenstva, tak přátel, když se rozhodla pro život farářovy ženy v nehostinné části Yorkshiru.

Sňatkem s Mary Branwellovou získal Patrick Brontë nejen oddanou a milující matku a manželku, ale i družku, která mu pomáhala zkrotit jeho divokého ducha, který ho často dostával do svízelných situací. Během sedmi let se Mary narodilo šest potomků a Haworth – vesnice, v níž průměrná délka života byla u ženy dvacet pět let a kde umíralo každé čtvrté dítě mladší deseti let, se stal jejím posledním domovem.

Kritickým mezníkem v životě rodiny Brontëových se stala smrt matky Mary. Je pravděpodobné, že pokud by žila a mohla své potomky zahrnovat mateřskou láskou, jistě by přinesla do chladného a sterilního prostředí haworthské fary srdečnější atmosféru. Pomocnice, která s rodinou pobývala po sedm měsíců, kdy Mary v bolestech umírala, Elizabeth Gaskellové vypověděla:

She was very anxious to see much of her children, probably because the sight of them, knowing how soon they were to be left motherless, would have agitated to her too much. So the little things clung quietly together, for their father was busy in his study and in his parish, or with their mother, and they took their meals alone, sat reading, or

whispering low, in the children's study or wandered out on the hillside, hand in hand. [12]

Zemřela v srpnu 1821 a v jejích posledních slovech zazněla obava směřovaná k bohu o osud jejích dětí. S její nemocí a smrtí se z domova vytratila radostná atmosféra. Charlotta se později svěřila své přítelkyni, že od té doby, co zemřela maminka, otce rozčiloval jakýkoliv dětský hluk a nejčastěji se před ním ukrýval za zavřenými dveřmi své pracovny. Sama si matku vybavovala jen velmi matně, v paměti jí utkvěla jen mlhavá vzpomínka na to, jak si matka hrála ve večerním světle s malým Branwellem.

Zajímavá je skutečnost, že Charlotta se ve své hojné korespondenci zmiňuje o své matce jen jednou, a to ve chvílce největšího osamění a deprese, když jako pětaticetiletá své nejvěrnější přítelkyni Ellen Nusseyové píše o malé události, která v ní vyvolala bolestivé vzpomínky:

Papa put into my hands a little packet of letters, telling me that they were Mamma's, and that I might read them. I did read them, in a frame of my mind I cannot describe. The papers were yellow with time, all having been written before I was born. It was strange now to peruse, for the first time, the records of a mind whence my own sprang, and most strange and at once sad and sweet, to find that mind of a truly fine, pure and elevated order. They were written to Papa before they were married. There is a rectitude, a refinement, a constancy, a modesty, a sense of gentleness about them indescribable. I wish she had lived, and that I had known her. [13]

2.1.2. Teta – Elizabeth Branwellová

Z bezvýchodné situace, která zasáhla Patricka Brontého během těžké nemoci a následné smrti jeho manželky, mu pomohla starší Mariina sestra – Elizabeth Branwellová. V té době se čtyřicetiletá stará panna Elizabeth Branwellová

vydala na dlouhou cestu z cornwalského Penzance, aby ulehčila v posledních dnech své drahé sestře, převzala dozor nad domácností a pomohla s výchovou šesti dětí, v té době všech mladších osmi let.

Oddaná následovnice metodistické církve a protestantský duchovní spolu velice dobře vycházeli. Patrick Brontë svou švagrovou považoval za inteligentní ženu s přísnými názory a věřil v to, že se k jeho ratolestem chovala oddaně, jako by byly jejími vlastními dětmi. Pro svého synovce Branwella byla přinejmenším druhou matkou, soudě podle toho, jak na ni po její smrti vzpomínal:

The guide and director of all the happy days connected with my childhood. [14]

Na výchovu dětí měla nezanedbatelný vliv. Mnoho životopisců, kteří se její přítomností na faře a jejím pojetím výchovy zabývalo, jí přisuzovalo spíše vliv negativní. Je přehnané vidět v Elizabeth Branwellové předlohu pro postavu bezcitné paní Reedové v románu *Jane Eyre*, jak tvrdí mnozí autoři. Podle úryvků z deníků malé Anne a Emily je více než zřejmé, že děti se tety Branwellové nijak zvlášť nebály, naopak ji rády popichovaly a cenily si jejího smyslu pro zbožnost a povinnost, s kterou svou novou roli zaujala a v níž setrvala až do svých posledních dní. O její dobrosrdečnosti svědčí i to, že byla celou dobu na rodině finančně nezávislá a dokonce po své smrti mohla dokonce díky své hospodárnosti neterším odkázat podstatnou částku, našetřenou ze skromného důchodu.

S přibývajícímí léty a nepohodlím, které jí skýtalo drsné prostředí haworthské fary, se tetička Branwellová stále více stahovala sama do sebe a klid nacházela jen ve své ložnici, přičemž pozvolna přenechala chod domácnosti dvou služebným, sestrám Nancy a Sarah Gatesovým. Nancy se o své zaměstnavatelce vyjadřovala nelichotivě a s drsným yorskhirským přízvukem:

So crosslike an' fault findin'....and a bit of a tyke. [15]

Po smrti manželky docházel Patrick Brontë postupně k názoru, že je potřeba poohlédnout se po nové ženě. Chtěl tím snad ulevit i své švagrové, sobě najít družku a dětem milující matku. Takto odhodlán začal s výběrem vhodných kandidátek, avšak ani jedna ze tří, které oslovil, nechtěla spojit svůj osud ani s ním a jeho šesti potomky, natož prožít zbytek života na nehostinné faře. Isabelle Duryová, jedná z Patrickových vyvolených, prohlásila:

I never should be so very silly as to have the most distant idea of marrying anybody who had not some future, and six children into the bargain. It is too ridiculous to imagine any truth in it. [16]

S Isabeliným odmítnutím sňatku opustil Patrick Brontë navždy jakoukoliv představu o dalším manželství a stal se pro své okolí i pro vlastní rodinu nespolečenským a podivínským. Elizabeth Branwellová se po těchto událostech rozhodla navždy spojit svůj osud s Brontëovými a nikdy se na více než pár nocí z haworthské fary nevzdálila.

2.1.3 Chůva - Tabitha Ackroydová

Opravdovou mateřskou lásku Charlotta a její sourozenci nacházeli u pomocnice v domácnosti - Tabby. Během třicetileté služby u Brontëových se Tabby pokusila do haworthské fary vnést teplo domova. K Brontëovým nastoupila Tabby jako služebná, ale postupem času se stala plnohodnotným členem rodiny. Kuchyně, které Tabby vládla, byla centrem dění celého domu a jeho obyvatel. Pro zvědavé sourozence se Tabby stala středem pozornosti.

Jako yorskhirská rodačka pamatovala staré časy zdejšího kraje a příběhy jeho obyvatel. Sestry Brontëovy se od ní učily základům vedení domácnosti a přitom naslouchaly jejím pohádkám. S přibývajícím věkem je Tabby s hrubým

yorskhirským přízvukem nejednou šokovala syrovostí svých příběhů a povídek. Tabby pro děti představovala spojení mezi jejich světem fantazie a reálným prostředím Haworthu.

Úzký vztah s dětmi si Tabby vybuodovala tím, že na rozdíl od otce a tety se nikdy sourozenců nestraničila a byla jim vždy na blízku. Trávila s nimi hodiny na procházkách po vřesovištích a fascinovala je svými znalostmi o každém jejich zapadlém koutu. Sourozenci nejednou Tabby zasvětili do svých tajných her a příběhů a později se jí svěřovali se svými starostmi a trápením.

Chůva Tabby, na rozdíl od předešlých zaměstnanců fary, nikdy nevyzrazovala osudy rodiny otce Brontého ostatním zvědavým obyvatelům vesnice a získala si tak velkou důvěru.

V dopisech, které do haworthské fary přicházely ve chvíli, kdy ji některý z jejích členů opustil, se nikdo nikdy nezapomněl otázat nejen na zdraví tety a otce, ale i na stav Tabby.

Důkazem vděku, přízně a lásky Brontěových k Tabby bylo zacházení, které se jí na faře dostalo v jejím pokročilém věku a podlomeném zdraví. Charlotta otci Brontěmu z Bruselu psala:

I am exceedingly glad to hear that you still keep Tabby – It is an act of great charity to her, and do not think it will be unrewarded, for she is very faithful, and will always serve you, when she has occasion, to the best of her abilities, besides she will be company for Emily, who, without her – would be very lonely. [17]

Tabby se stala svědkem úmrtí Branwella, Emily i Anny. Jejich smrt oplakávala jako ztrátu vlastních dětí. Charlotta ji považovala za nejlídnějšího člena ztenčující se domácnosti. Shodou okolností Tabby zemřela měsíc před ní samotnou. Lásku, kterou k Tabby chovala, promítla do postav chův ve svých románech, nejzřetelněji pak do postavy Bětušky v románu *Jane Eyre*.

2.1.4. Rodiče a děti

Okolnosti kolem smrti matky donutily děti předčasně dospět. Tři roky po jejím úmrtí si je otec jednoho po druhém přivolal a položil jim naprosto neúměrné otázky jejich věku. Odpovědi na otázky dodnes vyvolávají úžas a svědčí o jejich naprosto jedinečném individualismu, inteligenci a touze po dosažení všemocného poznání.

Čtyřletá Anna na otázku, po čem dítě jako ona nejvíce touží, odpověděla: „Age and experience.“ Emily na dotaz, jak nejlépe potrestat takového raubíře, jakým byl její bratr Branwell, reagovala: „Reason with him, and when he won't listen to reason, whip him“. Nejlepší cestou pro poznání rozdílů mezi intelektem muže a ženy pro šestiletého Branwella bylo: „By considering the difference between them as to their bodies“. Když se otec optal sedmileté Charlotty na to, jakou knihu považuje za nejlepší, dostalo se mu odpovědi: „The Bible“ a za ní hned druhou v pořadí: „The Book of Nature“. Elizabeth svému otci sdělila, že nejlepším způsobem vzdělání pro ženu je: „That which make her rule her house well“. Na závěr, když se ptal nejstarší ze svých dětí – Mary – na to, jakým nejlepším způsobem se dá strávit čas, se mu dostalo odpovědi: „By laying it out in preparation for a happy eternity.“ [18]

Podle Lyndan Gordonové (1994:13) odpověď Emily, v té době nejvyšší ze všech dětí a nejvíce se svou povahou podobající otci, naprosto vystihla dravost a prudkost, kterou promítla do osobnosti Heathcliffa. Charlottina volba nejlepších knih a jejich individuální výklad měla dalekosáhlý vliv na hrdinky jejích románů. Jana Eyrová své strhující vášně vždy dovedla zkrotit pod vlivem učení Všemohoucího a útěchu v nejtěžších životních chvílích nacházela na hrudi „Matky Přírody“. Elizabeth, která je nejméně prozkoumaným členem Brontëova klanu a jíž životopisci přisuzují nejméně bystrosti v porovnání se sestrami, na otázku odpověděla v duchu dívky, jejíž osud měl být na základě otcova rozhodnutí spojen výhradně jen s péčí o domácnost. Nejvíce zbožnou

odpověď obdržel Patrick Brontë od Mary. Sebezapření a statečnost v její nemoci, jen potvrzují platnost a pravdivost jejího tvrzení.

Charlotta sama sebe popisovala jako málomluvné a přemýšlivé dítě, což však neodpovídá obsahu dopisu, ve kterém své přítelkyni Ellen líčí příhodu, kdy při náhodné návštěvě malého děvčátka na faře její otec vzpomínal na její vlastní povahové rysy, když ona sama byla v přibližně stejném dětském věku:

She amused Papa very much – chattering away to him very funnily....Papa says she speaks as I did when a child. [19]

Přestože malá Charlotta vyrůstala ve stínu starších sester, byla svým okolím vnímána jako inteligentní, pohotová a ze všech sourozenců nejvíce upovídaná. Zcela jasně se u ní, tak jako u jejích budoucích hrdinek projevovala, výrazná osobnost s nápaditou imaginací již v dětství.

V otázkách výchovy svých dětí byl Patrick Brontë očividně ovlivněn teoriemi J. J. Rousseaua. Věřil v důležitost svobody a viděl nesporné výhody ve výchově k lásce a k přírodě a zamlouvaly se mu myšlenky nespoutaného vývoje osobnosti odehrávajícího se pod širým nebem. V době, kdy se sám ujal výuky svých potomků, je neobvykle často nechával, aby si dělali, co chtěli. Povinně ho museli následovat při jeho bohoslužbách a ojedinele při projednávání věcí týkajících se obyvatel farnosti.

V závislosti na věku svých dětí s nimi Patrick Brontë sdílel nejen mimořádně bohatou knihovnu, zápisy z jednání Parlamentu, ale především svoje názory. Přestože byl přesvědčený tory, vždy svým dětem ponechával právo na utvoření si vlastního názoru, a to na základě pečlivého studia jak whigovských, tak toryovských deníků.

V souvislosti se svým obdivem k pracujícím a sympatií k nim učil děti lásku k svobodě a liberálním politickým poměrům. Často před svými dcerami otevřeně mluvil o nespravedlivém zacházení se ženami a proklamoval jejich větší nezávislost. Učil je nenávidět pokrytectví a vštěpoval jim myšlenku, že

nejvyšší hodnotou lidského ducha je pravda. Ve svém otci tak děti měly příklad muže, jenž se přes možnou nepopularitu nebál hlásat své názory a dokazoval jim tím fakt, že láska a víra ve vlastní názor je důležitější než možný nesouhlas jejich okolí

Charlotta někdy považovala jeho politická stanoviska za příliš liberální a svobodomyšlná, ale i tak se jimi nechala často ovlivnit, nejzřetelněji v jejím zpracování sociálních nepokojů v románu *Shirley*.

Z rozhovorů s otcem děti získaly celoživotní lásku pro diskuzi. Byla to knihovna Patricka Brontého, kde poprvé objevily díla, která utvářela jejich pozdější zdroje zájmů a fantazií. Práce Miltonovy, Johnsonovy, Goldsmithovy, Humovy, Scottovy, díla Cowperova, Southeyova a obzvláště četba Byronových básní měly největší dopad na budoucí tvorbu sourozenců.

K zásadní změně v rodině došlo na počátku roku 1824. Patrick Brontě nalezl řešení problému týkajícího se vzdělání pěti dcer. Nebyl schopen ze svého skromného příjmu pokrýt běžné náklady spojené s výukou a ubytováním na obvyklé škole. Vzdálená rodina jeho zesnulé manželky neposkytla svým chudým příbuzným žádnou finanční pomoc či podporu.

V takové situaci se naskytla otci Brontěmu příležitost v rámci nově vzniklého institutu zajišťujícího vzdělání pro dcery chudého evangelického duchovenstva v nedalekém Cowan Bridge v sousedním lancashirském hrabství. Tam měly dcery nižšího kléru získat kvalifikaci, která je opravňovala ke kariéře vychovatelek – nejobvyklejšího zaměstnání pro ženy bez finančního zajištění a s malými vyhlídkami při hledání manžela.

Osmiletá Charlotta do školy v Cowan Bridge přijela tři týdny po svých sestrách Mary a Elizabeth. Ještě před tím, než odjela z domova, sepsala svou první sbírku příběhů pro nejmladší sestru Annu, kterou zároveň povýšila na jejich hlavní hrdinku. Publikaci Charlotta vyzdobila malými kresbami krajiny připomínajících jezerní oblasti. Kolem jezer a ruin gotických hradů a kostelů se na jejích obrazech procházejí dámy se psy. Spis je důkazem toho, že Charlotta se již v té době seznámila s dílem romantických básníků. Úsilí, s kterým celý

spisek pro Annu připravila, svědčí také o tom, kolik pro svou nejmladší sestru chovala citu, když k jednotlivým kresbám připisovala miniaturním písmem věnování „pro mou drahou sestru Annu“.

Internátní škola v Cowan Bridge se nacházela na první pohled v malebném údolí. Nezdravá vlhkost, která se v údolí po celý rok udržovala a v které se snadno šířily zárodky epidemií spolu s žalostnými hygienickými podmínkami první poloviny 19. století, však vyústila v tragický konec pobytu Brontëových. Když Patrick Brontë v létě 1824 vyprovázel Charlottu, nezpozoroval žádné předzvěsti neštěstí, které o několik měsíců zapříčinilo smrt jeho dvou nejstarších dcer. Naopak podmínky ve škole shledal natolik příhodné, že se rozhodl poslat do Cowan Bridge i doposud doma vzdělávanou Emily. Vyhovovala mu i filozofie ústavu, kde byly svěřenkyně pod vedením faráře Williama Caruse Wilsona vedeny podle přísného režimu v duchu evangelické tradice k užitečnosti, vděku a pokoře.

Na základě vlastních zkušeností Charlotta popsala skutečný obraz ústavu Cowan Bridge. Jméno ústavu změnila na Lowood, ctihodného vikáře Wilsona na Blockehursta, své jméno na Janu Eyrovou a svou sestru Mary pojmenovala jako Helenou Burnsovou. Události, které se odehrály v Cowan Bridge, poznamenaly Charlottu na celý život.

Už od začátku svého pobytu ve škole byla svědkem neustálého ponižování nejstarší sestry Mary a pomalu sledovala, jak sestry pod neúprosnými podmínkami slábnou a umírají. Na sklonku roku 1824 byla Charlottou zbožňovaná Mary už závažně nakažená tuberkulózou a Elizabeth také začala jevit první příznaky epidemie sužující ústav.

Ve škole založené na bázi extrémního evangelismu, který jakýkoliv projev lidské přirozenosti považoval za hříšný, se i přes viditelně propukající pandemii pokračovalo v zaběhlém chodu.

V první polovině 19. století byl tvrdý režim běžný ve většině evropských církevních škol. Na poli studií týkajících se Brontëovy rodiny se dodnes vedou kritické diskuze, zda popis podmínek v Cowan Bridge neboli Lowoodu není

příliš odsuzující. Argument, že kruté podmínky, v nichž sestry Brontëovy musely žít, byly pro svou dobu příznačné a běžné, však nijak nesnižuje individuální utrpení a z něho vycházející pozdější traumata. Například u Emily pobyt v Cowan Bridge zanechal doživotní odpor k autoritám a vzdělávacím institucím.

Je téměř nemožné věřit tomu, že kdyby otec Brontë tušil, jak závažně nemocné jeho dcery byly a jak nemilosrdně s nimi bylo zacházeno, nechal by je tak dlouho v Cowan Bridge. Mimořádně křehké zdraví všech jeho dětí, nejspíše zděděné po matce a těžce zkoušené v nevlídných podmínkách školy, mu jistě bylo přednější než evangelické přednosti a metody výuky, s nimiž souhlasil.

V únoru 1825, kdy vedení školy připustilo závažnost zdravotního stavu Mary Brontëové, ji otec okamžitě vzal domů. Zubožený stav a pokročilost tuberkulózy bohužel zavinily brzkou Mariinu smrt a krátce nato také smrt Elizabeth. Po těchto událostech se domů ze školy v Cowan Bridge vrátila i Charlotta a Emily.

2.1.5. Sourozenci

Smrt Mary a Elizabeth znamenala pro Charlottu začátek nové epochy. Stala se nečekaně nejstarším ze sourozenců. Úlohy se ujala s morálním pocitem zodpovědnosti ke svým mladším sourozencům. Devítiletá Charlotta převzala po zesnulé Mary tíhu břemena role matky v rodině.

Sourozenci byli hluboce zasaženi smrtí sester. Byli svědky jejich náhlého skonu. Branwell pro svou nejstarší sestru složil později báseň *Caroline*:

What was the star which seemed to rise
To light me on and guide me through?
What was that form so heavenly fair,

Untouched by time, unmarked with care,
To whose fond heart I clung to save
My sinking spirit from its grave?

How bitter seemed that moment when,
Earth's ceremonies o'er,
We from the filled grave turned again
To leave her evermore. [20]

Branwell napsal tuto báseň během svého problematického dospívání. Mariinou smrtí ztratil nejen milující sestru – matku, ale i horoucí víru, která se od něj jako od syna evangelického faráře očekávala. Báseň je reflexí zoufalství a popisem pohřbu Mary a Elizabeth, který musel sourozence hluboce poznamenat.

Po návratu domů ze školy se Charlottina pozornost, do té doby nejvíce upíraná k Mary, obrátila k věkově nejbližšímu sourozenci a jedinému chlapci v rodině – k malému „Bannymu“. Ten se jí stal nejbližším v jejich dětských hrách a brzy v něm rozpoznala spřízněnou duši a sobě duševně rovného partnera.

Her need to love was compelling and she made him the focal point of her existence.
[21]

Charlotta a Branwell společně nacházeli cesty úniku od úzkosti a strachu. Předchozí zkušenosti je naučily očekávat od okolního světa jen to nejhorší. Oni ani jejich mladší sestry nebyli už nikdy schopni snadno navázat hlubší vztahy s okolním – pro ně povětšinou nepřátelským světem cizinců. Silně nesmělí a uzavření sami do sebe lpěli Charlotta a Branwell jeden na druhém. Jen ve svém uzavřeném kruhu společnosti za zdmi haworthské fary utíkali do jiného světa,

kde mohli dát volný průchod svým citům a myšlenkám a oprostít se tak od trýznivosti všedních dnů.

Pocity odcizení a nejistoty v rodině Brontëových měly kořeny v odloučenosti rodiny od veškerého příbuzenstva. Zatímco z otcovy strany pocházela zemědělská rodina Brontyů ze severního Irsku, rodina Mary Branwellové měla původ ve cornwalském městě Penzance. Podle jedné z pověstí byli předkové prarodičů Branwellových piráti. Branwellovi nikdy nikoho z Brontëových nepozvali do domovského Cornwallu a mezi oběma rodinami existovala jen minimální komunikace.

Čím více se sourozenci Brontëovi vzdalovali od okolního světa, o to více se mezi nimi prohlubovala naprostá oddanost a láska. Už od útlých dětských let hledali jeden u druhého mateřskou péči a citovou oporu. Patrick Brontë, utápějící se často ve svých melancholických a depresivních stavech, úmyslně přesvědčoval svoje děti o tom, že jsou cizinci v cizí zemi. Emocionální i geografická izolace následně vyústila u sourozenců v básnické zobrazování reality, jež je silně zabarveno pocitem psychického odcizení, které se promítá i do zkušeností hrdinů romantických básníků, zejména Shellyho a Byrona.

Čím více se dětem během let odcizovala teta i otec, tím více se sblížovaly jeden s druhým a s okolní přírodou. Nekonečné planiny pokryté vřesem se staly jejich druhým domovem. Jejich neklidné duše tam nacházely rovnováhu. Prudké svahy pustých plání se za horkých letních dní, kdy na nich děti společně trávily veškerý čas, staly svědkem jejich her a bujných fantazií

Hry a z nich vycházející literární tvorba imaginárních světů byly projevem spřízněnosti duší sourozenců Brontëových. Mary Taylorová, Charlottina blízká přítelkyně, vypověděla, že Charlotta povýšila vymyšlení příběhů nad všechny ostatní činnosti:

The habit of „making out“ interests for themselves, that most children get who have none in actual life was very strong in her. The whole family used to „make out“

histories, and invent characters and events. I told her sometimes they were like growing potatoes in a cellar. She said sadly, „Yes! I know we are!“ [22]

Podnětem k takovému hrám se stal dar – sada dvanácti dřevěných vojáčků, který Branwell obdržel od svého otce v roce 1826. Každý ze sourozenců si vybral jednoho dřevěného vojáčka a pojmenoval ho po hrdinovi, s nímž se ztotožňoval.

Volba jmen jejích hrdinů reflektuje zájmy dětí o současné dění, politiku a napoleonské války. Charlotta svého hrdinu pojmenovala jako vévodu z Wellingtonu, Branwell se rozhodl pro Napoleona a „Emmií“ a „Annií“ svým hrdinům daly jména Parry a Ross podle dvou objevitelů, o jejichž osudech se dozvěděly z Blackwoodského Magazínu – nejoblíbenějšího periodika, které děti pravidelně četly.

Z příběhů dřevěných hraček postupně vznikly ságy dvou domnělých království: Branwellovy a Charlotty Angrie a Gondalu náležejícímu Emily a Anně. Zatímco Branwell bojoval proti imaginárním soupeřům Angrie, Charlotta vytvářela důvody těmto válkám, vymýšlela milostná dobrodružství a spletité intriky mezi vládoucími rody.

V roce 1829 vyšlo první vydání Branwellova Blackwoodského Magazínu. Role editora se ujal Branwell a Charlottu povýšil na dopisovatelku. Emily ani Anna k tomuto projektu sourozenců nebyly přizvány, což svědčí o tom, že Branwell a Charlotta se ve svých imaginárních příbězích cíleně od svých mladších sester distancovali.

S Charlottiným odchodem do Roe Headské školy v roce 1831 se pomalu začalo rozvolňovat silné pouto mezi sestrou a bratrem. Intenzita jejich vztahu v dětství působí protikladně k pozdějšímu Charlottině zavrnutí Branwella.

Naděje, které Charlotta a její sestry vkládaly do Branwella jako do geniálního spisovatele a malíře, se postupem času začaly rozplývat. Branwell se stal obětí svých klamných romantických představ, přičemž se zcela ztotožnil s osudem byronského hrdiny. Po neúspěšných pokusech publikovat své výtvary a po

promarněné příležitosti studia v Londýně pozvolna propadnul hazardním hrám, alkoholu a opiu.

Romantickou nenaplněnou lásku Branwell prožil ve vztahu se svou zaměstnavatelkou Lýdií Robinsonovou. V rodině Robinsonových byl zaměstnán jako vychovatel. Tento vztah se mu stal osudovým. Uvolněné mravy paní Robinsonové naplňovaly Branwellovy představy o romantické lásce. Ve stejné době působila v Thorpe Greenu – rodovém sídle Robinsonových – jako vychovatelka i Anna Brontëová a sledovala bratrův pád.

Poté, co se o cizoložném vztahu své ženy dozvěděl pan Robinson, okamžitě Branwella propustil a navždy zabránil jakémukoliv styku mezi ním a jeho ženou. I přes násilně přerušovaný kontakt s Lýdií Robinsonovou Branwell nepřestal doufat v naplnění svého snu. Doufal, že po smrti pana Robinsona se za něj Lýdie provdá a jejich zakázanou lásku tak legitimizuje. Avšak ani k tomu nedošlo, neboť závěť, kterou před smrtí pan Robinson sepsal, tuto variantu trestala ztrátou veškeré kontroly nad rodovým jměním. Lýdie Branwellovy návrhy na společný život zavrhl a znovu se provdala za bohatého šlechtice.

Tři roky, které následovaly po odloučení Lýdie a Branwella, předznamenaly jeho smrt. Branwell se totálně ztotožnil s démonickou podobou byronského hrdiny. Poslední roky strávil v haworthské faře v absolutní závislosti na péči otce a sester.

Charlotta s chováním svého bratra zcela nesouhlasila. Během času ztratila o svém milovaném „Bannym“ iluze. Souznění duší i literární podporu nacházela u svých sester a vztah k bratrovi se posunul do stádia, kdy Charlottu Branwellův stav naprosto odpuzoval a pobuřoval. Když v září 1848 Branwell zemřel, Charlotta věřila tomu, že smrt se mu stala vysvobozením ze zbídačelého stavu a zbytku rodiny přinesla úlevu.

I do not weep from a sense of bereavement – there is no prop withdrawn, no consolation torn away, no dear companion lost – but for the wreck of talent, the ruin of

promise, the untimely dreary extinction of what might have been a burning and shining light. My brother was a year my junior, I had aspirations and ambitions for him once – long ago – they have perished mournfully – nothing remains of him but a memory of errors and sufferings. [23]

V nekrologu věnovaném Branwellovi Charlotta netruchlila nad ztrátou milovaného člena rodiny, ale nad zmařeným životem slibného umělce a jeho tvůrčího potenciálu.

2.2. Lásky v rodině v díle Charlotty Brontëové

2.2.1. Obraz sirotka

Ve viktoriánské literatuře se často objevuje portrét sirotka jako vyvržence žijícího na okraji společnosti. Sirotci přežívají bezprizorně na ulicích nebo v krutých podmínkách sirotčinců, v lepších případech žijí jako nechtění vetřelci, kteří jsou odkázáni na dobročinnost v domácnostech svých příbuzných. V anglických románech 19. století jsou sirotci většinou popisováni jako chudé děti bez prostředků, vzdělání a společenských vztahů, které by jim mohly pomoci k vymanění se ze zoufalé situace a současně by jim umožnily nadějně vyhlídky na lepší budoucnost.

Charlotta Brontëová zvolila pro hlavní postavy svých románů osud sirotka. Osobní zkušenosti ztráty matky, odcizení otce a tety promítá do příběhů svých hrdinů a hrdinek. Charlotta i její hrdinové dychtí po naplnění primární potřeby každého člověka. Neuspokojení potřeby být milován a moci lásku opětovat vede k citové deprivaci, narušení duševního zdraví a vyústuje ve frustraci. Být milován a být oblíben se stalo ústředním tématem života autorky i jejích románových postav.

Postavy sirotků docházejí k postupnému naplnění snu o lásce. Úspěšně překonávají nepřízeň osudu a triumfují nad překážkami, které se jim v nejrůznějších prostředích staví do cesty. Utíkají tak údělu, který jim je jako sirotkům předurčen – životu bez lásky. Pro Charlottu je zřejmě naplnění potřeby lásky u sirotků nástrojem vlastní psychohygieny. Téma sirotka bylo v životě i v tvorbě autorky vlastně tématem klíčovým, protože z něj pramenily všechny ostatní problémy.

2.2.2. The Professor

Hlavním protagonistou prvního románu Charlotty Brontëové *The Professor* je William Crimsworth. Ústředním tématem románu je vztah učitele a žačky a děj je postavený na osobních zkušenostech autorky z pobytu v Bruselu. Vztahu učitele a žačky se budu věnovat v kapitole láska k muži. Mým cílem v této podkapitole je analýza lásky v rodinách Williama Crimswortha a jeho vyvolené Frances Evans Henriové.

Centrální postava Williama Crimswortha je sirotkem. Oba rodiče mu zemřeli a o Williama a jeho staršího bratra Edwarda se postarali strýcové z otcovy strany. Matčina rodina se stejně jako v případě Charlottiny rodiny o své chudé příbuzné nezajímala. Toto tvrzení samozřejmě platí jen s výjimkou tety Elizabeth.

Crimsworthova matka pocházela ze šlechtické rodiny a své příbuzné smrtelně pobouřila nerovným sňatkem. Ten uzavřela s majitelem prosperující severoanglické továrny. V okamžiku, kdy Crimsworthův otec zkrachoval a zemřel, odmítli bratři Crimsworthovy matky přeživší rodině jakkoliv pomoci a zanechali svou těhotnou sestru dožít posledních šest měsíců v absolutní bídě. Crimsworthova matka zemřela krátce po porodu Williama. Motiv úmrtí matky po porodu se pak opakuje i v díle *Jane Eyre*.

William žil pod ochranou strýce Crimswortha a byl mu i jeho rodině nejspíše na obtíž. Lze tak usuzovat podle toho, že ve chvíli, kdy bratři jeho matky – ctihodný pan Seacombe a lord Tynedale kandidovali ve volbách v jejich hrabství, tak rafinovaný obchodník Crimsworth využil příležitosti a oba muže vydíral. Pod pohrůžkou prozrazení minulosti jejich sestry a jejich postojů vůči osiřelým synovcům Crimsworth žádal finanční podporu pro studium

devítiletého Williama. Strýcové Tynedale a Seacombe se ve strachu o svou pověst raději o Williama postarali a poslali ho na deset let studovat do internátní školy.

Ne náhodou se Charlotta Brontëová zmiňuje o úloze příbuzných z matčiny strany a jejich finanční podpoře při studiu. Branwellovi měli dostatek prostředků na pomoc dětem své sestry. Charlotta je nespíše vinila ze smrti zbožňovaných sester Mary a Elizabeth. Skrze postavy strýce Tynedala a Seacomba se částečně usmíruje se svými neznámými příbuznými, když alespoň ti se pod hrozbami poskvrnění pověsti o svého synovce postarali.

V rozsáhlé Charlottině písemné pozůstalosti není ani zmínka o Penzance, ani o komunikaci s Branwellovými. Strýcové Tynedale i Seacombe s Williamem poměrně často komunikovali, i když se v žádném z dopisů nezapomněli zmínit o nenávisti vůči prohnanému rodu Crimsworthů, a tak Williamovi připomínali, že jen díky jejich štědrosti může studovat.

To vše napomohlo k tomu, že William si vybudoval vůči strýcům odpor. Po ukončení studia mu strýcové dokonce nabídli místo představeného farnosti a společensky výhodný sňatek se sestřenicí. William měl vůči svým šesti sestřenicím averzi. Motiv odmítnutí sňatku s příbuzným Charlotta opět použila v románu *Jane Eyre*. Zajímavá je i podobnost námětu – nelibost k sestřenicím a bratrancům z matčiny strany, který se znovu opakuje i v odporu Jany Eyrové vůči bratranci a sestřenicím Reedovým.

S Williamovým odchodem na studia došlo k propastnému odloučení mezi bratry. Edward Crimsworth se po vzoru svého otce stal úspěšným podnikatelem. Získal zpátky otcovu továrnu i rodové sídlo. Desetileté odloučení mezi bratry způsobilo naprosté odcizení. Jejich shledání neprovázely žádné projevy bratrské náklonnosti. Edward hned zpočátku jasně stanovil meze jejich vztahu. Sám sebe povýšil na pána a Williama na svého sluhu.

Edward pohrdal Williamovým vzděláním. Nejspíše ze žárlivosti, protože jemu se takového privilegia nedostalo. Edward nemínil nijak Williamovi pomoci v uskutečnění jeho snu – stát se také po vzoru bratra a otce úspěšným

obchodníkem. Bratra sice zaměstnal ve své továrně jako sekretáře, ale neprojevoval mu žádnou přízeň. Naopak ho neustále ponižoval a snažil se najít jeho chyby a slabosti. Edward byl nejspíše takovému chování sám vystaven v době, kdy byl v učení u svého strýce Crimswortha a jiný model chování tudíž neměl možnost poznat.

Při události oslavy narozenin Edwarda se William, který se oslavy účastnil jen jako anonymní zaměstnanec, osudově seznámil s panem Hunsdenem. Ne náhodou se oba muži poprvé setkávají u portrétu Williamovi zesnulé matky. Hunsden obdivuje její tvář, která se podobá Williamovi, ale kritizuje ji za její citlivost. Stejnou vlastnost pak později Hunsden vyčítá i Williamovi.

Hunsden není sám schopen dávat najevo své city a je to právě William, od koho se to záměrně a vědomě učí. Mnohem později Hunsden demonstruje svoje sympatie k Williamovi tím, že pro něj zakoupí výše zmiňovaný portrét matky. Je si vědom Williamova traumata ze ztráty rodičů a ví, že obraz matky mu přinese uspokojení. Ve vzkazu, který k daru přikládá, se odráží Hunsdenova povaha.

There is a sort of stupid pleasure in giving child sweets, a fool his bells, a dog a bone. You are repaid by seeing the child besmear his face with sugar; by witnessing how the fool's ecstasy makes a greater fool of him than ever; by watching the dog's nature come out over his bone. In giving William Crimsworth his mother's picture, I give him sweets, bells, and bone, all in one; what grieves me is that I cannot behold the result. [24]

Hunsden se ve vztahu k Williamovi staví do pozice staršího bratra i otce. Všimá si nelibosti, kterou Edward svým chováním k Williamovi veřejně demonstruje. Hunsden nabádá Williama, aby z otrockého postavení vystoupil. Svým chováním způsobuje konečnou roztržku mezi bratry. Edward je popuzen fámami o jeho údajných postojích k vlastnímu sourozenci a vyvolává hádku,

kteřá končí Williamovým odchodem z továrny. Životy obou bratrů se navždy rozdělí.

Podle toho, že William nikdy více o svém bratrovi nesmýšlí jinak než tak, že ho srovnává se svými pozdějšími „pány“, lze dojít k závěru, že mu jeho přítomnost nijak zvlášť nechyběla a nikdy nelitoval jejich nevydařeného vztahu. Bratra mu nahrazoval Hunsden a od něj se také dozvěděl o neúspěších jeho prvního „pána“ a ztrátě jeho jmění. Williama zprávy utvrdily o správnosti jeho rozhodnutí vymanit se z Edwardova područí a postavit se sám na vlastní nohy.

William Crimsworth je jediný hrdina Brontëové, který má žijícího sourozence. V době, kdy román *The Professor* vznikal, se pomalu projevovaly Branwellovy problémy s alkoholem a opiem a mezi ním a Charlottou docházelo k postupnému odcizování. Nefunkčnost sourozenecké lásky mezi Williamem a Edwardem je tedy i částečnou reflexí přicházejících rozporů mezi Charlottou a Branwellem.

O vztazích v rodině Frances Evans Henriové se Brontëová příliš nezmiňuje. Frances se narodila do anglicko – švýcarské rodiny. Matka byla původem Angličanka a odešla ze své rodné země na kontinent, aby se v Ženevě provdala za chudého protestantského duchovního. Lze usuzovat, že Francesina matka svého manžela Henriho velmi milovala, když kvůli němu opustila svou rodnou zemi. Paní Evansová zemřela, když Frances bylo devět let. Farář Henri nejspíše dožíval v chudobě. Nemohl si dovolit financovat pro svou jedinou dceru hodiny angličtiny a tak Frances rodnou řeč matky zapomněla.

Po smrti otce se o Frances starala otcova sestra Julienne. Přestěhovala se kvůli ní z protestantského Švýcarska do katolické Belgie. Podle intenzity, se kterou Frances prožívala zármutek nad úmrtím tety, lze usuzovat, že ji musela velmi milovat.

Frances jako jediná hrdinka Brontëové měla překvapivě to štěstí, že mohla vyrůstat poměrně dlouho po boku matky, otce a tety. Pramení to nejspíše z toho, že v době, kdy román vznikal, se Charlotta sice cítila osaměle a toužila

po společnosti svého učitele, ale stále ještě měla stabilní rodinné zázemí a netrpěla tak intenzivně nedostatkem lásky v rodině jako v následujících letech.

Příbuzné z matčiny strany nezná ani Frances. Když plánuje vyměnit kariéru učitelky v Bruselu za místo vychovatelky v Anglii, tak se nikdy nezmiňuje o možnosti pobytu u nich. Stejně jako pro Charlottu jsou pro ni elementem, se kterým nelze počítat.

Williamovi je Francesina osiřelost sympatická. Frances nemá na světě nikoho jiného než Williama. Veškerou svou lásku a oddanost tudíž věnuje jemu a on má možnost cítit se vztahu s ní jako její pán.

I loved the moment with which she confided her hand to my hand; I loved her as she stood there, penniless and parentless. [25]

Vztah Frances a Crimswortha vůči Hunsdenovi je ambivalentní. Na jednu stranu je pro ně Hunsden „otravou“. Vadí jim jeho výroky a neustále s ním polemizují, ale na druhou stranu jsou na něm, stejně jako on na nich, emocionálně závislí a Hunsdenovu přítomnost oba záměrně vyhledávají.

Úloha Hunsdena jako bratra – otce je patrná v jeho vlivu na druhou generaci rodiny Crimsworthových. Ta je reprezentována postavou syna Frances a Williama – Victorem. V otázkách výchovy se Frances a Crimsworth snaží potlačovat silné Victorovy touhy k seberealizaci a naopak se pokoušejí svého syna naučit mírumilovné poslušnosti. Hunsden naopak podporuje Victorova svobodomyšlného a nezávislého ducha. Přestože rodiče takové chování vnímají jako nebezpečné a protispolečenské, Hunsden naopak různými podněty Victora vede k experimentům a volnosti, které kdysi učil i jeho otce. V pohledech Hunsdena na výchovu je patrný vliv názorů J. J. Rousseaua a Charlottiny vlastní výchovy.

2.2.3. Jane Eyre

Román *Jane Eyre* je dokonalým splynutím Charlottiny vlastní zkušenosti s jejím světem fantazie. Nesporný vliv na vznik románu mělo její osobní trauma z Cowan Bridge, pochmurné roky strávené v povolání vychovatelky i nenaplněná bruselská láska. V *Jane Eyre* je také patrný Charlottin rozkolísaný vztah s Branwellem a s otcem, pocity odloučení od světa a psychické odcizení se realitě. Avšak kontrastně ke své osobě v době vzniku románu Charlotta alespoň postavě Jany přisuzuje možnost vyplnění jejího snu o lásce.

Osiřelá, chudá a prostá Jana se tváří v tvář potýká s tlaky společnosti. Sama se musí zasadit o naplnění svého snu o lásce a to vše musí uskutečnit v prostředí, ve kterém se pravděpodobnost realizace takového snu měří stupněm potenciálu uzavření výhodného sňatku. Jana stejně jako Charlotta postrádá přednosti, které by jí mohly pomoci – výhody rodinných konexí, finanční jistoty a fyzickou krásu. Charlotta Brontëová tak vytváří nový prototyp hrdinky. Autorka se svými sestrami diskutovala o tom, že Jana Eyrová dokáže být pro společnost zajímavou hrdinkou i přes své nedostatky.

She once told her sisters that they were wrong – even morally wrong – in making their heroines beautiful as a matter of course. They replied that it was impossible to make a heroine interesting on any other terms. Her answer was, “I will show you a heroine as plain and small as myself, who shall be as interesting as any of yours.” [26]

Mým cílem je zaměřit se na to, jak Charlotta ve svém nejproslulejším románě vykreslila mezilidské vztahy a lásku v rodině Jany Eyrové a jakou roli v tom hrály zkušenosti získané v prostředí její vlastní rodiny. Přes svou osiřelost i Jana žila v síti sociálních vztahů. Chtěla bych tedy sledovat Janino hledání lásky u matky, tety, bratrance, sestřenic, chůvy, přítelkyně a učitelky. Záměrně se v této kapitole nebudu zmiňovat o lásce v rodině pana Rochestra, protože tomuto tématu budu věnovat v rámci analýzy vztahu Jany a Rochestra.

Mary Branwellová a fiktivní postava matky Jany Eyrové mají mnoho společného. Autorka se v mnohém inspirovala příběhem vlastní matky. Jediná dcera Reedových stejně jako Mary Branwellová pocházela z dobře situované středostavovské rodiny. V 19. století byl takový původ pro ženu velmi slibný. Život v pohodlí rodového sídla, možnost vzdělání v podobě domácí výuky a nadějně vyhlídky při výběru životního partnera.

Společenský život dospívající dcery v podobných rodinách probíhal obdobně a směřoval ke stejnému cíli - k volbě vhodného manžela. Branwellovi podobně jako Reedovi své dceři nejspíše hledali společensky rovného partnera, ideálně pak někoho z vyšších kruhů – muže, který by byl schopný své choti zajistit přinejmenším stejný životní standard a rodině manželky žádoucí společenskou reprezentaci. Vyvolený jedinec pak mohl očekávat od rodiny své nastávající příslušné věno, úctu a doživotní přízeň pro sebe i potomky vzešlé z manželství.

Charlottina matka však stejně jako matka Jany Eyrové nenásledovala vůli rodičů a díky svým svobodomyšlným postojům se tak obě vymykaly normám společnosti. Opustily bezstarostný život a projevily svou nezávislost při výběru životního partnera. Pro obě nebyla vidina společensky nerovného manželství nijak pobuřující. Sňatek z lásky s chudým duchovním proti rodičovské vůli byl pro ně morálně výše než sňatek z rozumu podle přání rodičů.

Nezávislost a svobodomyšlnost rozhodnutí své dcery Reedovi odsoudili tím, že ji za „ostudu“, kterou jejich rodu přinesla, navždy ztratili a vydělili. Příbuzní Mary Branwellové její nerovný sňatek také nepodporovali. Lze to usuzovat podle toho, že během sedmi let manželství nikdo z rodiny Branwellových neprojevil zájem ani o Mary, ani o její potomky. Jediný, kdo podal Charlottině matce pomocnou ruku, a to až v jejím zoufalém stavu, byla sestra Elizabeth. I tento fakt zřejmě ovlivnil Charlottu. Ve chvíli, kdy se otec Jany Eyrové při výkonu svého povolání nakazil tyfem a při zhoubnosti této nemoci se od něj vzápětí infikovala i jeho žena a oba následně zemřeli, se o novorozenou Janu okamžitě a s láskou postaral její strýc – matčin bratr Jan Reed.

Mary Branwellová za svůj vzdor vůči konvencím společnosti, za svou svobodomyšlnost a nezávislost zaplatila svým mladým životem. Charlottu musel osud a utrpení vlastní matky poznamenat natolik, že pak zvolila podobný úděl i pro matku Jany Eyrové.

Charlotta Brontëová vědomě přisuzuje postavě matky ve svých románech různé podoby. V románu *Jane Eyre* se matkou osiřelé hrdince Janě stává Matka Příroda a Matka Moudrost. Jana si podvědomě, díky různým signálům, všímá přítomnosti matky, která ji provází v klíčových momentech života. Láskyplně dohlíží na její osudy, a to například v podobě měsíce.

Ve chvíli, kdy je Jana nespravedlivě uvězněná v Gatesheadu v červeném pokoji a ocitá se na pokraji zoufalství, se jí matka zjevuje v podobě měsíčního svitu – záře.

I lifted my head and tried to look boldly round the dark room, at this moment a light gleamed on the wall. Was it, I asked myself, a ray from the moon penetrating some aperture in the blind? No, moonlight was still, and this stirred, while I gazed, it glided up to the ceiling and quivered over my head. [27]

To, co si Jana ve své bujné fantazii interpretuje jako přízrak mrtvého strýce Reeda, je ve skutečnosti zjevení matky, která se snaží být své dceři nablízku.

V den Janina odjezdu z Gatesheadu jí brzy ráno osvětlují postýlku paprsky půlměsíce a vyprovází ji na cestě do školy. Zjevení matky v podobě neúplné luny koresponduje s Janinými obavami o její lepší budoucnost, a nejspíše i vyjadřuje starost matky o to, co její dceru v novém neznámém prostředí čeká.

Ani v Lowoodu Janu matka neopouští. Po traumatické zkušenosti veřejného zostuzení velebným panem Blockehurstem se matka Janě opět zjevuje. Svými paprsky ozařuje postavu představené ústavu slečny Templové. „Matka Moudrost“ v podobě slečny Templové přináší Janině duši úlevu v možnosti obhajoby z nepravdivého nařčení.

V okamžiku, kdy Jana hledá svou nejuvěrnější přítelkyni Helenu, aby se s ní rozloučila v její poslední hodině, jí opět následuje matka a osvětluje jí cestu za Helenou. Helena Janě slibuje, že se po smrti obě setkají v náruči Všemohoucího Otce.

Rochestrovu vyznání lásky je Janina matka také přítomna. Pokouší se svou milovanou dceru varovat před utrpením, které je s láskou k tomuto muži spojeno. Paprsky měsíce přestanou ozařovat Rochestrovu tvář a padne na něj stín. Vítr mění líbeznost Rochestrových slov a spustí se vichřice a liják. V tomto osudovém okamžiku vyznání je nejvíce patrná přítomnost „Matky Přírody“. Snaží se výstražnými signály varovat své drahé dítě před nástrahami, které na Janu čekají. I v předvečer Janiny svatby sužují Thornfield lijáky, vichřice a blesky, kterými se „Matka Příroda“ snaží Janu varovat. Během probdělé poslední noci v Thornfieldu, po nezdařeném sňatku si Jana plně uvědomuje, že jí je matka v tomto zatím nejtěžším okamžiku života nablízku.

I watched her come – watched with the strangest anticipation, as though some word of doom were to be written on her disk. She broke forth as never moon yet burst from cloud: a hand first penetrated the sable folds and waved them away, then, not a moon, but a white human form shone in the azure, inclining a glorious brow earthward. It gazed and gazed on me. It spoke to my spirit: immeasurably distant was the tone, yet so near, it whispered in my heart -

“My daughter, flee temptation.”

“Mother, I will.” [28]

Jana poslechne radu matky a hned druhý den uniká pokušení. Osířelá, bez prostředků nachází přístřeší v náruči „Matky Přírody“. Ve chvíli, kdy je Jana psancem a ke všem lidem chová nedůvěru, jedině „Matka Příroda“ je jí přívětivě nakloněna. Jana k ní pociťuje příchýlnost jako dítě k matce. Spásu a přístřeší pak nachází na faře v domě Všemohoucího otce. Ve stejném domě později odmítá nabídku k sňatku s Janem Křtitelem a měsíční svit opět zalévá

celou místnost. Janina matka tak posvěcuje správnost předsevzetí své dcery. V ten samý večer za svitu stejného měsíce Jana slyší úpěnlivé volání Edvarda Fairfaxe Rochestra.

Charlotta Brontëová si skrze postavu Jany Eyrové idealizuje nenaplněné touhy, mezi nimi i přítomnost matky. Janě je stejně jako Charlottě upřena matčina fyzická přítomnost. Autorka však umožňuje své hrdince Janě pocítit alespoň nadpozemskou přítomnost matky, která jí radí, varuje ji a utěšuje v nejtěžších okamžicích její životní cesty.

Na začátku románu je osiřelá Jana v ochranné péči svého strýce Reeda. Po jeho smrti se opatrovnické role, tentokrát nedobrovolně, ujímá teta Reedová. Ona ani její tři děti ovšem nejsou schopny Janu přijmout a citově se s ní sblížit. Jana je tedy jejich vinou odsouzena žít v psychickém a emocionálním odcizení od reality.

Helen Moglenová tvrdí (1984:109), že rivalita mezi sourozenci Reedovými a jejich vztah k Janě jsou projekcí Charlottiny bujné fantazie a v ní promítnutých vztahů mezi sourozenci Brontëovými. Janin vztah k sestřenicím je podle ní obrazem Charlottiny žárlivosti na intenzivní sesterskou lásku mezi Emily a Annou. Rozkolísanost měnícího se vztahu k Branwellovi je zase reflektována v postavě bratrance Jana Reeda.

Domnívám se, že psychoanalýzy Moglenové jsou poněkud přehnané. Autorka naopak vědomě staví Janu pod hrůzovládu Jana Reeda. Ten skrze šikanu a nenávisť dochází k uspokojování vlastního neutěšeného ega. Cestou vysvobození z duševního otřesu, který dětem Reedovým způsobila ztráta lásky jejich otce, je právě nepřátelství, které chovají k Janě. Jana je pro sourozence Reedovi asociálem, nechtěnou a nemilovanou osobou. Považují ji za nevídaného vetřelce v jejich rodině.

Jana se od služebných v Gatesheadu dozvídá, že její prostota a nehezkost si jednoduše od ostatních nezaslouží lásku, a tudíž přirozeně vyústí v jejich bezprostřední odmítnutí jakékoliv přízně vůči ní.

Bessie... sighed and said, "Poor Miss Jane is to be pitied, too, Abbot." "Yes, " responded Abbot, "if she were a nice, pretty child, one might compassionate her forlornness; but one really cannot care for such a little toad as that. " [29]

Janu nejvíce ponižuje právě bratranec Jan. O své nadřazenosti je ujišťován matkou i sestrami. Sám ovšem není schopen zdravého vztahu ani k sestrami ani k matce. Jana tak zažívá pocity největšího odmítnutí a ponížení. Úmyslně jí dává najevo, že být chudou, a tudíž být někomu přítěží, musí být náležitě potrestáno. Jana je jeho snadnou kořistí, protože je bezbranná a většinu času poslušná.

Jedinou možností útěku před Janovým terorem a jiným trápením je pro ni únik do světa fantazie a iluzí. Do takového světa vstupuje skrze pohádky chůvy Bětušky. Stejně jako Tabby vypráví Janě dobrodružné příběhy o lásce a zpívá jí melancholické balady.

Jana po vzoru Bětuščiných pohádek povyšuje vymyšlení vlastních příběhů nad všechny ostatní činnosti. Podobně jako Charlotta si i Jana užívá čtení v ilustrované Bewickově *History of British Birds*. V popisu romantických scénérií je možné vidět projekci Janina vnitřního života. Popisované krajiny jsou duševním obrazem její emocionální izolace, pocitů zoufalství, zkušenosti se smrtí blízkých osob a touhy po nekonečnu.

... the rock standing up alone in a sea of billow and spray... the broken boat stranded on a desolate coast ... the cold and ghastly moon glancing through bars of cloud at a wreck just sinking... the quite solitary churchyard with its inscribed headstone; its gate, its two trees, its low horizon, girdled by a broken wall, and its newly – risen crescent, attesting the hour of eventide. [30]

Svět romantických vidin Janu naprosto očarovává a její toulající se mysl v tomto světě získává sílu ke vzpouře. Konflikt, ke kterému se Jana celý život vrací, sice ukončuje Janovu šikanu, ale zároveň přináší potrestání ze strany tety

Reedové. Janě, která žije v její domácnosti v podřadném postavení, nepřísluší právo odporu proti jakékoliv nespravedlnosti. Její status v rodině jí přikazuje slepou poslušnost. Odpor pak podle tety Reedové automaticky zasluhuje odnětí fyzické svobody, a to v podobě uvěznění za zdmi červeného pokoje.

Janin traumatický zážitek, zintenzivněný ponurou atmosférou červeného pokoje a dětským přesvědčením o existenci přízraku strýce Reeda, odráží neopomenutelný vliv, který na autorku měla četba gotických románů.

Ve chvíli, kdy Jana vidí svůj neutěšený obraz v zrcadle červeného pokoje, se stává obyvatelkou „jiného světa“, světa nadpřirozených sil a země mrtvých. Ocítá se v nejvyšším bodě frustrace způsobené nejen nespravedlností, ale především totálním nedostatkem lásky, se kterým se jako dítě není schopna smířit.

Lékem k uzdravení mysli po hrůzostrašném zážitku byla pro Janu přízeň ze strany chůvy.

...human beings must love something, and, in the earth of worthier objects of affection, I contrived to find a pleasure in loving and cherishing a faded graven image, shabby as a miniature scarecrow. [31]

Jana už nemusela veškerou svou lásku svěřovat objektu neživé loutky, ale mohla konečně zakusit cit od opravdové lidské bytosti, která ho byla, na rozdíl od hračky, schopna opětovat. Prostou a čistou lásku Bětušky dává Brontëová do kontrastu s neschopností a nefunkčností vztahu paní Reedové nejen k Janě, ale, jak se později ukáže, i ke svým vlastním potomkům.

V okamžiku, kdy Jana překonává šikanu bratrance a pomalu dochází, díky Bětuščině podpoře, k postupnému vyrovnávání se s vlastním osudem, je teta Reedová rozhodnuta zamezit jakékoliv budoucí vzpouře. Provždy se zbavuje Janiny přítomnosti v Gatesheadu a posílá ji do Lowoodského ústavu pana Blockehursta.

V Lowoodském ústavu je Jana obklopena dívkami, které stejně jako ona touží po lásce a přízni. V Gatesheadu žila Jana především ve světě fantazie, v Lowoodu je poprvé schopna navazovat opravdové vztahy s lidmi. Ostatní chovanky jsou také sirotky, a tudíž se mezi nimi Jana cítí poprvé ve svém životě rovnoprávně. Opouští život outsidera – sirotka, kterému je odepřena láska.

Představená ústavu slečna Templová a spolužačka Helena Burnsová jsou pro Janu inspirací, zdrojem přijetí nového systému hodnot. Sama konotace k příjmení Marie Templové naznačuje stupeň její důležitosti v Janině životě. Slečna Templová zastává roli moudré průvodkyně a drahé přítelkyně. Podněcuje v Janě touhu po nezávislosti, respekt ke vzdělání a potřebu vlastní sebeúcty. Janě zprostředkovává zážitek mateřské lásky.

Dar lásky, po kterém vždy tak toužila, je pro Janu zásadní. Během doby, kdy bydlela s Reedovými, měla Jana možnost poznat pouze intenzitu vlastní potřeby někoho milovat, přičemž jedinými příjemci jejího citu byly panenka a chůva. Teprve v Lowoodu Jana dospívá k poznání svých do té doby neuspokojených potřeb být někým milován. A je to právě slečna Templová a Helena Burnsová, kdo ji k takovému objevu dovádí. Helena je pro Janu sestrou, kterou nikdy neměla možnost mít. Helena Janu učí:

If all the world hated you, and believed you wicked, while your own conscience approved you, and absolved you from guilt, you would not be without friends.

Jana jí na její radu odpovídá:

No; I know I should think well of myself; but that is not enough; if others don't love me, I would rather die than live – I cannot bear to be solitary and hated, Helen. Look here; to gain some real affection from you, or Miss Temple, or any other whom I truly love, I would willingly submit to have the bone of my arm broken, or to let a bull toss me, or to stand behind a kicking horse, and let it dash its hoof at my chest. [32]

Helena nemůže pochopit význam Janiných slov. Myslí si, že je až příliš závislá na lidské náklonnosti. Jana, která tak dlouho musela žít bez lidské náklonnosti, si je stejně jako Charlotta Brontëová vědoma její hodnoty. Je připravena přinést ty největší oběti. Jana není schopna Helenina vnímání světa pouze skrze vůli Všemohoucího a ve stínu věčného království.

Helena je charakterově Janiným přesným opakem. Přejímá myšlenky z díla *Rasselas*, které čte ve chvíli, kdy se poprvé setkává s Janou. Pro Helenu je důležitější pokora než pocity blaženosti. Sebezapření je pro ni jedna z nejdůležitějších ctností. Přejímá kalvinistické učení o morálce.

Jana všechny Heleniny ctnosti obdivuje. Učí se od ní trpělivosti, věrnosti, vyrovnanosti a důležitosti sebekázně. Helena, stejně jako Charlottina sestra Mary, je pro Janu milovanou a zbožňovanou postavou.

Když Helena umírá, prosí Janu, aby nad její smrtí netruchlila:

We all must die one day, and the illness, which is removing me is not painful; it is gentle and gradual: my mind is at rest. I leave no one to regret me much: I have only a father; and he is lately married, and will not miss me. By dying young I shall escape great sufferings. I had not qualities or talents to make my way very well in the world: I should have been continually at fault. [33]

Umírá s přesvědčením, že jejich spřízněné duše nebudou odděleny a znovu se setkají v náručí Všemohoucího. Také vyjadřuje úlevu nad tím, že nikdo nebude kvůli její smrti trpět. Janu tím pobuřuje, jelikož jí bude Helenina láska chybět navždy. Důkazem toho, že na Helenu nikdy nezapomněla, je skutečnost, že po patnácti letech znovu navštívila její hrob a nechala na Heleninu náhrobní desku vytesat latinsky *Resurgam* – „Já znovu povstanu.“

Postava Heleny, jak už jsem dříve zmínila, a jak i sama Charlotta několikrát veřejně přiznala, je ve skutečnosti obrazem její sestry Mary. Ve své korespondenci se Charlotta o milované Mary zmiňuje až do svých posledních

dnů. Autorka se částečně smiřuje se ztrátou Mariiny lásky právě skrze postavu a příběh Heleny.

Jana se po odchodu z Lowoodu setkává s Reedovými ještě jednou, a to v okamžiku, kdy se dozvídá o smrti bratrance Jana Reeda. Podobně jako Branwell Brontë i on propadl alkoholu. Zadlužil rodinu, spáchal sebevraždu a tetu Reedovou ranila mrtvice. Přestože Jana nikdy k Reedovým necítila příbuzenskou lásku, je rozhodnuta vyhovět tetině poslednímu přání - setkání – a doufá, že tak snad sama dojde k vnitřnímu smíření s jejich odmítnutím lásky.

Po příjezdu do Gatesheadu se Jana znovu shledává i s Bětuškou. Z Janina pozorování Bětuščina láskyplného chování k vlastním dětem, které se nijak neliší od toho, jak zacházela s ní jako dítětem, lze dojít k závěru, že jedinou osobou, která kdy Janu opravdově v Gatesheadu milovala, byla právě Bětuška. O to víc si jí Jana váží a miluje ji, jako by byla její vlastní matkou.

Paní Reedová je deprimovaná deviantním chováním syna a nefunkčním vztahem k dcerám - Jiřině a Elišce, jimž na matce vůbec nezáleží a její smrt spojují s nadějí na lepší život. Paradoxně tak v posledních dnech svého života hledá oporu u své neteře Jany. Přiznává se jí, že si v době lowoodské epidemie přála její smrt a že Janě záměrně upřela možnost setkání se s jiným žijícím příbuzným - panem Eyrem. Paní Reedová by se nikdy nemohla smířit s tím, že Jana by díky strýcově adopci získala nejen jeho lásku, ale i podstatné jmění, a ona, která ji z celé duše nenáviděla, by nad ní ztratila veškerou moc.

Lze dojít k závěru, že veškerá averze paní Reedové vůči Janě je způsobená žárlivostí. Její nevraživost má nejspíše kořeny v chování jejího manžela. Ten nejenže hluboce miloval svou sestru, ale snad o to více měl rád a litoval její přeživší dítě – Janu. Paní Reedová musela, z pohledu matky malých dětí, žárlit na skutečnost, že její manžel veškerou svou pozornost věnoval pro ni „cizímu“ dítěti, místo toho, aby se věnoval vlastním potomkům. Nesmírně ji pobouřilo i manželovo poslední přání. Jako kdyby nestačilo, že si pan Reed přál strávit poslední hodiny se svou neteří raději než se svými vlastními dětmi, ale

dokonce donutil svou manželku, aby nedošlo k uskutečnění jejího plánu – poslat Janu na venkov.

Vyplnění manželovy poslední vůle se pro paní Reedovou stalo neskutečným problémem. Povinnost vychovávat ve vlastní domácnosti „cizí“ dítě, které ona už od jeho narození nesnáší, v ní vypěstovala takovou averzi, že totální odmítnutí jakékoliv přízně vůči Janě pro ni bylo absolutně přirozenou věcí. Dát Janě najevo sebemenší projev lásky, po kterém tolik toužila, se pro paní Reedovou stalo nemožnou věcí. Stejně nemožné bylo pro paní Reedovou překonání záště vůči Janě, a to i po dlouhých letech jejich rozdělení.

Paní Reedová, přestože se ne vždy tak chovala, byla silně věřící. Je pravděpodobné, že pro neteř si paní Reedová nechala poslat, protože si uvědomovala, že brzy zemře, a tudíž měla strach, že ji za neuposlechnutí manželova rozkazu a špatné zacházení s dítětem nemine boží hněv. Tetina smrt, povaha a osudy jejích sestřenic, které Janu nakonec, i když o to už nestála, přijímaly a projevovaly jí určitou přízeň, hrdinku jen utvrzují ve správnosti jejích vlastních zásad. Lepší je žít v bídě, ale obklopena láskou, než v bohatství bez možnosti být milován.

Opravdovou lásku u vlastních příbuzných Jana poznává v rodině Riversových. K nim se dostává v okamžiku, kdy se po odchodu z Thornfieldu ocitá na pokraji smrti. Ve chvíli, kdy se Jana dívala skrze okno do jejich kuchyně a pozorovala společnost postarší služebné a dvou mladých dívek, které se pilně učí německy, ještě netušila, že se dívá na své neznámé příbuzné.

Two young, graceful women – ladies in every point ...a large old pointer dog rested its massive head on the knee of one girl – in the lap of the other was cushioned a black cat. [34]

Scéna, kterou Jana popisuje, je idealizovaným portrétem haworthské domácnosti. Dívky Riversovy nejsou nikým jiným než Emily a Annou Brontëovými a služebná Hana je zase věrnou kopií Tabby.

Hana nejprve odříká Janě jakoukoliv pomoc v jejím bezvládném stavu. Ochraňuje svoje blízké před nebezpečím cizince. Hana je pro Riversovy děti náhradní matkou, tak jako byla Tabby pro Brontëovy. Později, když se s Janou Hana usmiřuje, přijímá ji jak do křesťanské komunity, tak i do vlastní rodiny. Vlastním zachráncem Jany je Dianin a Mariin bratr Jan Křtitel. Ukončuje Janina muka jako sirotka, který neměl kam jít.

V láskyplném domově u Riversů a s novými přítelkyněmi Dianou a Marií se Jana cítí dobře. Díky přátelství s nimi získává nový smysl a naplnění života. Sdílí s nimi společnou lásku k přírodě a ke vzdělání. Obdivuje jejich nadprůměrné znalosti a s oblibou jim naslouchá. Vzhlíží k nim a naslouchá jim tak, jako dříve slečně Templové či Heleně Burnsové a podobně jako Charlotta naslouchala Emily a Anně.

Sebedůvěra, kterou získává díky jejich přátelství, jí umožňuje přijmout Janovu nabídku na místo učitelky v mortonské dívčí škole. Přestože pracuje v zapadlé vesnici mezi prostými lidmi, dochází k částečnému uspokojení. Mezi zdejšími lidmi si díky své dobrosrdečnosti získává respekt. Pro Janu je klíčové, že ji mají její žáci a jejich rodiče rádi. I když v té době touží po jiném druhu lásky, váží si skutečnosti, že je pro někoho důležitá a někým milovaná.

Jan Křtitel objevuje pravou identitu nové přítelkyně a učitelky. Janě Elliotové přisuzuje její pravé jméno a odhaluje jí tajemství v podobě dědictví po strýci Eyrovi. Pro Janu je stěžejní jiný objev – nalezení nových příbuzných – Riversových.

Glorious discovery to a lonely wretch! This was wealth indeed! – wealth to the heart!
– a mine of pure, genial affections. [35]

Jana si okamžitě uvědomuje, jakým směrem se bude nyní její život ubírat. Rozhodne se zanechat práce a chce veškerý čas trávit se svými novými sestrami a bratrem. Touží konečně zažít opravdový rodinný svazek a domácí štěstí. Je pro ni neskutečným štěstím, že konečně může být opravdu milována

vlastními příbuznými. V tomto okamžiku se vlastně navždy ztrácí Janin komplex sirotka – outsidera. Díky nově nabytému bohatství už nikdy nebude nikomu na obtíž. Konečně je nezávislá a soběstačná.

Riversovi jsou poslední z řady rodin, se kterými je Jana důvěrně nebo vzdáleně spojena. Je zajímavé sledovat strukturu těchto rodin. Všechny mají tři děti: dvě dcery a jednoho syna. Jana se od nich vyčleňuje a stojí vždy v pozadí rodiny. Otcové jsou mrtví a opravdovou úlohu matky většinou nahrazuje chůva. Tato struktura připomíná skladbu Charlottiny rodiny.

Patrick Brontë sice mrtvý nebyl, ale své dcery a jejich sourozenců se vědomě stranil. I přesto, že ho Charlotta hluboce milovala, podvědomě raději nechávala postavy otce ve svých románech zemřít. Pokud by Patrick Brontë své dceři naplňoval pocit otcovské lásky, nepřisuzovala by svým románovým otcům úděly smrti.

Riversovi jsou také jedinou opravdovou fungující láskyplnou rodinou z těch, které má Jana možnost poznat. Kruh se tedy pro ni uzavírá a ona má dokonce možnost do rodiny vstoupit. Je pozoruhodné, že podobně jako Charlotta, i Jana se z pozice sestřenice dostává do pozice donátorky a patronky, když díky svému bohatství mění k lepšímu i život svých příbuzných. Takovou roli u Brontëových zastávala i Charlotta, když díky příjmům z publikace *Jane Eyre* mohla zpříjemnit život svým sourozencům. Bohužel jen na mnohem kratší dobu, než by si sama jistě přála

2.2.4. Shirley

Román *Shirley* je všeobecně považován za druhé nejlepší dílo Brontëové po *Jane Eyre*. V porovnání se subjektivní výpovědí *Jane Eyre* se autorka v *Shirley* zaobírá realističtějšími a věcnějšími společenskými tématy, které na začátku devatenáctého století, konkrétně v době napoleonských válek, sužovaly severní Anglii.

Shirley se odehrává v Charlottě známém prostředí yorskirských továren v době ludditských hnutí. Stejně jako lord Byron, který se v roce 1812 ze svého křesla v Horní sněmovně postavil proti návrhu zákona o tvrdých postizích ludditů, se i Charlotta o více než třicet let později v *Shirley* chápavě staví na stranu dělníků. *Shirley* však není jen sociálním románem. Brontëová se na pozadí doby pokouší spojit dohromady dva odlišné světy. Svět romantických nadějí, touhy po jejich naplnění, svět vášnivých citů a lásky s reálným světem bolesti, utrpení a morálních povinností v nově rodící se industriální společnosti.

V románu vystupují dvě centrální postavy: Karolína Helstonová a Shirley Keeldarová. V době, kdy psala *Shirley*, přišla Charlotta v jednom roce jak o bratra, tak o obě sestry. Právě sestry jí opět posloužily jako modely pro postavy Karolíny a Shirley. Anna byla předlohou pro Karolínu a Emily pro Shirley. Jak poznamenala Elizabeth Gaskellová, jejich románové obdoby jsou fiktivním obrazem toho, jak jejich životy mohly vypadat, pokud by se narodily do jiného prostředí.

Karolina Helstonová tvoří jedinou výjimku v galerii autorčiných hlavních hrdinek. Charlotta Brontëová jí sice na počátku příběhu, tak jako ostatním hrdinkám, přisuzuje roli sirotka, ale pouze Karolíně dopřává jedinečnou možnost znovunalezení ztracené matky. Je pravděpodobné, že Charlotta se v době, kdy vytvářela osud Karolíny, nacházela emocionálně na dně: byla zlomená smrtí sourozenců a trpěla totálním nedostatkem lásky. Alespoň Karolíně dopřává zažít opravdovou mateřskou lásku. Brontëová si idealizuje

vlastní životní situaci tím, že se ke Karolíně v okamžiku, když je jí nejhůře a nemá důvod žít, matka znovu navrácí a dává jejímu životu nový smysl.

Karolíniny rodiče, stejně jako všechny rodiny, které Karolína ve svém okolí zná, čekal osud nešťastného manželství. Jakub Helstone – Karolínin otec, v mnohém připomíná byronského hrdinu Manfréda. Vysoký, tmavovlasý a okouzlující mladík si za manželku vybral půvabnou Agnes Pryorovou. Agnes v té době působila jako guvernánka. Byla deprimovaná samotou a neuspokojivou prací. V neutěšené životní situaci snadno podlehla Jakubovu galantnímu chování, jeho půvabům a zdvořilostem. Helstone však po svatbě úplně změnil svoje chování a svou novomanželku neskutečně trápil. Paní Pryorová mezi řádky popisuje domácí násilí, kterému byla vystavena. Poté, co se teror z manželovy strany vystupňoval do neúnosné míry, Agnes dobrovolně opustila Helstona i novorozeně Karolínu.

Paní Pryorová o sobě mluví jako o nepřirozené matce, která měla málo mravní odvahy. V okamžiku, kdy u své dcery spatřila rysy manželovy podoby, raději se Karolíny dobrovolně vzdala. Krása pro ni znamenala pokřivenost a krutost duše. Stejnou ideu nejspíše vyznávala i Charlotta Brontëová. Měla celý život komplexy, protože si nepřipadala dost přitažlivá pro své okolí. Inteligenci a zbožnost tudíž upřednostňovala před fyzickou krásou.

Agnes Pryorová se nikdy ke svému manželovi nevrátila a po letech mluvila o památce svého manžela s Karolínou následovně:

“Dearest mother...can papa’s spirit hear us? Is he comforted to know that we still love him?”

“I said nothing of love: I spoke of forgiveness. Mind the truth, childon the threshold of eternity, should he be there to see me enter, will I maintain that. ” [36]

Po matčině odchodu a otcově smrti byla Karolína bez prostředků a lásky svěřena do péče svého strýce – duchovního Helstona. Postava faráře Helstona v mnohém připomíná Patricka Brontëho. Oba jsou inteligentní, přesvědčiví a

okouzující pro ženy či při veřejných příležitostech, ale v soukromí domova jsou vůči svým dcerám a neteřím uzavření a nespolečenští.

Helstone prožil krátké manželství s Marií Caveovou. Necítil k ní spalující vášeň, kterou k ní hořel jiný její nápadník – pan Yorke. Helstone jí nikdy nebyl dobrým manželem. Obecně nerozuměl ženám a myslel si, že pokud si nestěžují, tak jsou spokojené. Helstone si tudíž ani nevšiml, že manželku utrápil k smrti. Její smrt ho nijak zvlášť netrápila. Ke své neteři se Helstone nikdy špatně nechoval, ale jednoduše si jí, stejně jako předtím své ženy, nevšímal. Karolína mu byla lhostejná.

Karolína byla na strýcově faře vychovávána podle jeho měřítek vůči ženám. Naučit se šít, vařit, kreslit a mluvit trochu francouzsky jí podle něj mělo stačit k tomu, k čemu byla připravována – k čekání na to, zda si ji někdo vezme za manželku.

Karolína svou matku poznává díky setkání se Shirley Keeldarovou. Postavu Shirley uvádí Brontëová až v druhé třetině románu. O jejím původu toho moc nevíme. Její rodiče si přáli syna, a když se jim narodila jediná dcera, tak ji pojmenovali mužským jménem. Shirley je sice také sirotkem, ale v porovnání s jinými Charlottinými hrdinkami jí její status nijak nevadí a v ničem ji neomezuje.

K ženským ctnostem, jako je šarm a inteligence, Shirley přidává atribut kvalitního vzdělání a společenskou prestiž. Jako dědička rodového jmění není na nikom závislá a nikomu není na obtíž. Mladá bohatá žena pyšnicí se i dobrým zdravím, sebedůvěrou, optimismem, humorem, odvahou a tvořivostí se naprosto vymyká běžným portrétům sirotků. Všechny její vlastnosti a společenský status jí předurčují slibnou budoucnost. Shirley ani nijak citově ztrátou rodičů netrpí. Mateřskou lásku nachází v náruči své guvernanky, která ji miluje jako svou ztracenou dceru. Shirley dychtí po moci. Jako kapitán Keeldar touží vystoupit z úkrytu rodinného sídla a být nějak užitečná. Baví ji polemizovat se svými mužskými sousedy a návštěvníky o politice, současném dění a obchodu.

Business! Really, the word makes me conscious I am indeed no longer a girl, but quite a woman and something more. I am an esquire! Shirley Keeldar, Esquire, ought to be my style and title. They gave a man's name. I hold a man's position; it is enough to inspire me with a touch of manhood. [37]

Shirley se vědomě staví do mužské role a částečně tím popírá svoje ženství. Nevědomě se snaží naplnit touhy svých rodičů a to jí nejspíše pomáhá smířit se s jejich ztrátou. Shirley se jim snaží podvědomě dokazovat, že lásku, kterou chtěli věnovat synovi, si zaslouží svými ambicemi a vystupováním i ona.

Lásku, kterou by věnovala sourozenci, kdyby nějakého měla, věnuje svému psovi Tatarovi. Psi jsou pro ni v mnoha případech, stejně jako pro Emily Brontëovou, upřímnější než lidé.

Karolíně i Shirley se přičily povahy duchovních, s nimiž přicházely denně do kontaktu. Brontëová svoje současníky pobouřila realistickým obrazem a odsouzením chování duchovenstva. Charlotta se v prostředí nižšího duchovenstva pohybovala odjakživa a všímala si povahy nejednoho z otcových pomocných farářů a sousedů. Stejně jako Shirley a Karolíně i jí se protivila jejich záliba ve věčných návštěvách a zábavách, které upřednostňovali před láskou k bohu a službou lidem v nesnázích. V postavách kaplanů Sweetinga, Malona a Helstona se přesně odráží takový prototyp chování. Jedinou výjimkou byla postava pana Yorka.

Karolína i Shirley k Yorkovi vzhlížely jako k postavě otce, kterého ani jedna neměla. Pan Yorke se zajímal o zesnulou manželku pana Helstona. Přitahovaly ho bystré a neovladatelné ženy. Do Mary Caveové se hluboce zamiloval a její volba přijmout Helstonovo jméno ho nesmírně zklamala a zarmoutila stejně jako její smrt. Helstonovi, přestože byli sousedé i kolegové, nikdy nemohl odpustit, že byl viníkem jeho nenaplněné lásky.

Zajímavá je i postava paní Yorkové a její vztah k muži i k dětem. Pan Yorke se oženil s přesným opakem ženy, než kterou dříve obdivoval. Rodina pana

Yorka je kopií rodiny Charlottiny přítelkyně Mary Taylorové a její osudy se jí v mnohém podobají. Navenek Yorkovi vypadají jako láskyplná, spokojená a úspěšná rodina. Pan Yorke byl svým šesti dětem pyšným a milujícím otcem. Stejně jako Patrick Brontë i Yorke u svých dětí povzbuzoval svobodného ducha, podporoval jejich rozum a důvtip. Ve svých ratolestech rozpoznával rozum a důvtip a respektoval jejich svobodný růst. Na oplátku si jak od svých dětí, tak i od členů komunity věřících vysloužil respekt a náklonnost.

Paní Yorková považovala veselost za frivolní chování a všeobecně byla zaujatá proti všem ženám. Nesnášela přítomnost příbuzných a přátel. Vůči všemu cizímu byla chorobně podezíravá. Yorkovi měli pět dětí, tři syny a dvě dcery. Právě postavy dcer Rózy a Jessy se nejvíce podobaly sestřám Taylorovým, které Charlotta důvěrně znala.

Podle Winifred Gérinové (1967:71) Charlotta matku svých přítelkyň neměla natolik ráda, že všechny negativní emoce, které k ní chovala, přisoudila i postavě paní Yorkové. Martha a Mary Taylorovy, jinak zvané Jessy a Róza Yorkovy, měly idylický vztah s otcem, ale svou matku doslova nenáviděly. Příčilo se jim její tradiční pojetí výchovy. Róza i Jessy odmítaly pohřbít svého ducha a podřídít celý svůj život pouze práci v domácnosti.

If my master had given me ten talents, my duty is to trade with them, and make them ten talents more. Not in the dust of household drawers shall the coin be interred. I will not deposit it in a broken – spouted teapot, and shut it up in a china – closet among tea things. I will not commit it to your worktable to be smothered in piles of woollen hose. I will not prison it in the linen – press to find shrouds among the sheets; and least of all, Mother ... least of all, will I hide it in a tureen of cold potatoes, to be ranged with bread, butter, pastry and ham on the shelves of the larder. [38]

Brontëová je schopna v *Shirley* otevřít i témata vzpoury proti jednomu z rodičů. Nebojí se skrze ústa Rózy a Jessy hlásat feministické názory proti konvenčnímu postavení ženy ve společnosti. V románu *Shirley* se autorka

především zaobírala problémy, které trápily její přítelkyni Mary Taylorovou. Výsledkem toho všeho pak je, že Róza a Jessy revolučně upřednostňují osobní svobodu před láskou k matce.

Charlotta si také pohrávala s myšlenkou práva na vlastní svobodu. Po smrti svých sester byla už slavnou spisovatelkou. Finanční situace jí dovolovala dělat věci, po kterých toužila. Skutečně nezávislou ve svých rozhodnutích však Charlotta nebyla. Charlotta se kvůli lásce k otci a jeho závislosti na ní nemohla dlouho zdržovat mimo haworthskou faru. Postavy Rózy a Jessy pro ni tudíž byly zosobněním toho, čím ona sama chtěla být, co chtěla prožívat, ale co jí osud nedovoloval a čeho se možná i bála.

2.2.5. Villette

Ve svém posledním románu *Villette* se Brontëová naprosto ztotožňuje s hlavní hrdinkou – sirotkem – Lucy Snowovou. Charlottina konfrontace vlastního já s osobností hlavní hrdinky je otevřeným vyjádřením vlastního utrpení. Dopisy, které Charlotta psala na počátku padesátých let, odrážejí její intenzivní utrpení vycházející z totálního nedostatku lásky. Důvody nedostatku lásky u Lucy Snowové pramenily ze skutečnosti, že podobně jako Charlotta i ona byla nejspíše jedinou, kdo z celé rodiny přežil.

Lucy se identifikuje více s mrtvými než se živými lidmi. Události, kterými prošla, ji natolik zasáhly, že o nich není schopna mluvit. Jediným obranným mechanismem, který jí pomáhá s vypořádáním se se ztrátou otcovské, mateřské a možná i sourozenecké lásky, je pro Lucy úplné vytěsnění všech vzpomínek a uzavření se sama do sebe.

Při odhalování vlastní minulosti se Lucy staví do role pozorovatelky. Vypráví příběhy lidí ze svého okolí, a tak poodhaluje vlastní osudy. Při pobytu u své kmotry se Lucy setkává s malou Polly, se kterou se částečně ztotožňuje. Obě žijí několik měsíců u paní Brettonové. U Brettonových Polly nechal její

zbožňovaný otec pan Home, který se rozhodl po smrti své manželky odjet do Evropy. Touží tam najít klid duše znepokojené výčitkami svědomí z nepodařeného manželství. Se svou lehkomyšlnou manželkou se rozešel a ona krátce na to zemřela. Přestože jejich manželství nebylo šťastné a smrt jeho ženy s ním neměla nic společného, trápil se výčitkami svědomí, že jeho krutost zapříčinila její smrt. Polly odloučením nesmírně trpí a veřejně vyjadřuje své strádání.

Pro Lucy je nemyslitelné dávat najevo, jak moc jí chybí láska jejích rodičů. Naopak odmítá jakkoliv ulevit svým emocím a znovu tím obnovit bolestné vzpomínky. Ve svých čtrnácti letech už Lucy ví, jakou má láska cenu. Jaké to je být rodiči milován a moci je milovat, a jak moc bolí, pokud o jejich lásku někdo přijde.

Polly nachází náhradu za lásku k otci v postavě syna paní Brettonové – Grahama. Lucy žádnou takovou náhradu nemá. Nemá nikoho, koho by mohla milovat a ke komu by se mohla upnout. Pollyny sklony tíhnout ke Grahamovi pak Lucy přirozeně dráždí a rozčilují.

This, I perceived, was a one – ideated nature; betraying that monomaniac tendency I have ever thought the most unfortunate with which man or woman can be cursed. [39]

Potřeby, které Lucy rozpoznává u Polly, nesmírnou touhu zaplnit prázdnotu láskou, si musí Lucy dovolit rozpoznat i sama u sebe. Zatím je popírá a nazývá je monomaniakálními. Monomanie je podle Patricie Inghamové (2006:180) nemoc, kterou si Brontëová vykládala jako stav mysli těch, kteří někoho tajně milují a sami sobě se stávají otroky své lásky. Polly je podle Lucy obětí monomanie.

I, Lucy Snowe, was calm. [40]

Jelikož Lucy neustále potřeby lásky popírá, nemůže se jí domácnost kmotry, na rozdíl od Polly, stát druhým domovem. Lucy v té době nemá naději na budoucnost, v níž by mohla být znovu obklopena láskou.

Oh, my childhood! I had feelings. Passive as I lived, little as I spoke, cold as I looked, when I thought of past days... About the present, it was better to be stoical, about the future – such a future as mine – to be dead. And in catalepsy and a dead trance, I studiously held the quick of my nature. [41]

Nový smysl života Lucy nachází ve službě paní Marchmontové. K ní odchází v okamžiku, kdy se o ni paní Brettonová díky svým vlastním zájmům není schopná starat. Paní Marchmontová je kvůli tělesnému postižení na své společnici úplně závislá. Lucy v péči o ni a v jejím novém domově získává pocit bezpečí. Je pro ni zásadní, že ji někdo potřebuje a nemůže bez ní normálně fungovat.

Two hot, close rooms thus became my world; and a crippled old woman, my mistress, my friend, my all. Her service was my duty – her pain, my suffering – her relief, my hope – her anger, my punishment – her regard, my reward. I forgot that there were fields, woods, rivers, seas, and ever – changing sky outside the steam – dimmed lattice of this sick – chamber; I was almost content to forget it. [42]

Mezi Lucy a paní Marchmontovou vzniká oboustranná náklonnost, respekt a důvěra. Brontëová ve *Villette* znovu otvírá téma hledání matky. Lucy k paní Marchmontové vzhlíží jako k náhradní matce. Paní Marchmontové ji zasvěcuje do tajemství své romantické lásky. Její vyvolený Frank sice zahynul, ale osudová láska, kterou s ním paní Marchmontová prožila, dala jejímu životu smysl.

Díky znovunalezení lásky u paní Marchmontové Lucy získává alespoň částečně zpět svou sílu a sebedůvěru. Je tedy schopna po smrti své náhradní

matky začít nový život. Rozhodnutí odjet do Bruselu není pro Lucy krokem ze zoufalství, ale naopak cestou k znovunalezení naděje na to být milován a moci lásku opřevovat.

... peril, loneliness, an uncertain future, are not oppressive evils, so long as the frame is healthy, and the faculties are employed; so long, especially, as Liberty lends us her wings, and Hope guides us by her stars. [43]

V Bruselu Lucy, stejně jako William Crimsworth, nachází svobodu. Úděl sirotka mění za status cizince. Jako protestantka, která není ani hezká ani bohatá, má Lucy přinejmenším možnost stát se pro někoho důležitou osobou. A to jí přináší uspokojení. V novém domově - v penzionátu paní Beckové se Lucy mimo jiné znovu shledává se svými „ztracenými“ příbuznými – Brettonovými.

V komplikované životní situaci Lucy našla zázemí, pochopení a lásku v rodině své kmotry. V době, kdy autorka vytvářela osudy Lucy Snowové, sama nenacházela pocity lásky a porozumění už ani u svého otce. Alespoň skrze postavu hlavní hrdinky mohla dojít k idealizaci vlastního osudu.

3. LÁSKA K MUŽI

3.1. Láska k muži v životě autorky

3.1.1. Romantické představy o lásce

Charlottiny představy o ideální lásce v životě se odvíjely od zkušeností, které přejímala z četby romantických básníků. Od dětství platonicky milovala dva hrdiny, kteří pro ni zosobňovali mužský ideál – vévodu z Wellingtonu a lorda Byrona. U obou obdivovala jejich přednosti a povahové rysy. Na vévodovi z Wellingtonu ji fascinovala jeho míra sebeovládání a smysl pro povinnost. U Byrona ji zase očarovala hluboká vášeň, kterou prostřednictvím četby jeho básní pociťovala. Oba muži, paradoxně diametrálně odlišní, reprezentují Charlottiny protichůdné emoce spojené s láskou – sebeovládání a smysl pro povinnost versus spalující vášeň.

Byron byl pro Brontëovou synonymem romantického individualismu a všeho, co bylo zakázané; toho, co ji přitahovalo a čeho se současně v realitě bála. Oba muže, které milovala, spojila ve své fantazii do postavy vévody ze Zamorny. Pro poznání Charlottiných romantických představ o lásce je postava Zamorny klíčová. Hlavní představitel *Tales of Angria* – Zamorna – dominoval více jak deset let jejím fantaziím a snům o lásce a stal se také předchůdcem Rochesteru. Odpovědí na otázku jaký typ muže Charlottu přitahoval, může být následující popis Zamorny :

His figure was toweringly, overbearingly, lofty moulded in statue – like perfection, and invested with something I cannot describe – something super, impetuous, resistless. His hair was intensely black, curled luxuriantly, but the forehead underneath...looked white and smooth as ivory. His eyebrows were black and broad, but his long eye – lashes and large clear eyes were deep sepia brown... The upper lip

was very short – Grecian and had a haughty curl...At the first glance I discerned him to be a military man. [44]

Zajímavé je srovnání vzhledu Zamorny se zevnějškem hlavních hrdinů Byronových epických básní:

Sun – burnt his cheek, his forehead high and pale
The sable curls in wild profusion veil;
And oft perforce his rising lip reveals
The haughtier thought in curbs, but scarce conceals.
Though smooths his voice, and calm his general mien,
Still seems there something he would not have seen:
His features' deepening lines and varying hue
At times attracted, yet perplexed the view,
As if within that murkiness of mind
Worked feeling fearful, and yet undefined. [45]

Portréty hlavního protagonisty v Byronově básni *The Corsair* a Charlottina Zamorny jsou postaveny na stejném modelu: modelu tajemného muže s tmavou pletí, který je pro ženy magicky přitažlivý a jehož kouzlu jsou schopny snadno podlehnout. Zamorna byl Charlottiným vysněným byronským hrdinou, kterého hluboce milovala a jehož život úplně okupoval její mysl. Wellingtonův syn Zamorna po vzoru otce ovládal diplomatické a válečnické schopnosti, po Byronovi zdědil pověst radikála, rebela a vášnivého milovníka žen. Pro Charlottina Zamornu, stejně jako pro Byronovy hrdiny, byla ústředním tématem jeho života spalující a vášnivá láska. Byronova definice lásky, kterou od něj přebírá i Brontëová, je reflektována v básni *The Giaour* :

The cold in clime are cold in blood,
Their love can scarce deserve the name;
But mine was like the lava flood

That boils in Aetna 's breast of flame.
I cannot prate in puling strain
Of lady – love, and beauty's chain;
If changing cheek, and scorching vein –
Lips taught to writhe, but not complain –
If bursting heart, and madd'ning brain –
And daring deed and vengeful steel –
And all that I have felt – and feel –
Betoken love – that love was mine. [46]

Láska a vášně měly v Byronově životě přednost před společenskými konvencemi. Nevadilo mu zavrhnout instituci manželství, ani mít poměr s nevlastní sestrou. I Zamorna byl ochotný zacházet kvůli svým touhám do extrémů. Láska prezentovaná v Byronových dílech *Childe Harold's Pilgrimage*, *The Giaour*, *The Corsair* a *Don Juan* vyústovala v cizoložné vztahy nebo ve vztahy, které končily konfrontací se žárlivým manželem nebo milencem. Zamorna paralelně s Byronovými hrdiny kvůli svým láskám bojoval, utíkal s nimi do neznámých končin, byl schopen odloučení a v krajních případech mu nevadilo spáchat násilnou vraždu.

Takováto forma lásky je jednoznačně neodlučitelná od ničujících tendencí, které ohrožují jak milovníka, tak jeho drahou. Byron je schopen překonat strach ze sebestrukce. To očekává i od svých vyvolených. O své poslední velké lásce, mladé italské hraběnce Terese Guiccioli, Byron píše :

... the Guiccioli is going into a consumption. Thus it is with everything and everybody for whom I feel anything like a real attachment ... I never even could keep alive a dog that I liked or liked me. [47]

Charlottina identifikace se Zamornou byla dvojznačná: přestože vytvářela jeho příběhy, nemohla se s ním úplně identifikovat, protože byla žena. Postavy,

s kterými se ztotožňovala, byly ženy, které její byronský hrdina miloval. Charlotta tudíž skrze Zamornovy lásky miluje, ale i trpí.

Vztahy, které s byronským hrdinou prožívají, jsou pro Charlottiny hrdinky tradičně velmi intenzivní. Charlotta svou romantickou vizi lásky spojuje s mužem, který se ke své vyvolené chová s nonšalantní krutostí a má až tyranské sklony. Zamornovy ženy jsou naopak poslušné a pokorné a svůj idol zbožně uctívají, ale současně o něm i pochybují.

Nakonec s ním však shodně všechny strádají, protože on je k nim nevypočitatelný a většinou je jim i nevěrný. Trpí opuštěností a obzvláště pak trpí tím, že jsou nesoběstačné a na Zamornovi naprosto emocionálně závislé. Jeho odmítnutí milovat je jen potvrzuje jejich pochybnosti. Touha po lásce, stejně jako v Charlottině fantazii, nemůže být se Zamornou naplněna. Poté, co je Zamorna opustil, není pro Charlottiny hrdinky největším utrpením fyzické odloučení. Mnohem více je trápí to, že byly rozděleny jejich duše. Je zajímavé, že Zamorna je Charlottin jediný románový hrdina, kvůli kterému jsou jeho vyvolené ochotny zemřít, a to například Zamornova manželka Mary Percy:

... were Zamorna to leave me and marry another, I should die, not of consumption, but of a sudden paroxysm of life-queenching agony that would cut me down like a scythe ... I have had sudden pangs of jealousy and moments of unutterable darkness, and while they lasted my spirit boiled in lava. I had feelings of suffocation and terrible degrading sensations that almost drove me mad. [48]

Charlotta se s osudem Mary Percy úplně ztotožnila. Mariin jazyk v mnohém připomíná Byronova slova, například její přirovnání lásky k lávě. Mary tedy promlouvá Byronovými slovy a sama se stává „byronskou hrdinkou“.

Když Mary se dozvěděla o Zamornově nevěře, tak prožívala silné otřesy žárlivosti. Útěkem z temnot její bolesti se jí po vzoru Byrona stala smrt. Poté, co Charlotta prožila nešťastnou a nenaplněnou lásku a přežila jí, ve smyslu toho, že se dokázala vyrovnat se ztrátou milovaného muže a s jeho neochotou

opětovat její city, přisuzuje stejnou vlastnost i svým pozdějším hrdinkám a nenechává je, tak jako Byron, dojít k totální sebestrukci. Tak tedy autorka přetváří Byronovo pojetí lásky.

Charlotta ve své fantazii prožívala byronovskou spalující vášeň a lásku svých hrdinek k Zamornovi; přitom už jen samotná četba Byronových děl byla pro ni jako pro mladou ženu považována za naprosto nevhodnou a pobuřující. Její představy o lásce se ve všem vymykaly zbožnosti a cudnosti, které se od ní jako od farářovy dcery očekávaly.

3.1.2. Nabídky k sňatku

Na počátku roku 1839 Brontëová prožívala silná emocionální dramata. Její svět fantazijních představ o lásce se dostal do tvrdého střetu s realitou. Jako byronský hrdina i ona hluboce subjektivně prožívala rozpor mezi ideálem a skutečností a hledala východisko vztahu k životu. I u ní izolovanost a osamocení výjimečné osobnosti vyústěly v pesimismus. Pro Charlottu jako pro ženu, která se musela sama postarat o živobytí a po předchozích učitelských zkušenostech nastoupila na nenáviděnou dráhu vychovatelky, neexistovalo mnoho alternativ, jak utéci bezútěšnému životu guvernanky a uskutečnit své představy o lásce.

Společensky nepřijatelnějším řešením by pro ni byl sňatek. Charlotta dostala úplně nečekaně první nabídku k sňatku na jaře roku 1839. Nabídka k uzavření sňatku působila spíše komicky a protikladně k jejím romantickým představám. Obdržela ji od Henryho Nusseyho – bratra své nejlepší přítelkyně Ellen, který se absolutně ve všem odlišoval od jejího vysněného ideálu.

Henryho motiv požádat Charlottu o ruku byl totiž úplně pragmatický. Mladý duchovní jednoduše potřeboval do své nové farnosti manželku. Poté, co ho odmítla první vhodná kandidátka, Henryho nenapadlo udělat nic lepšího než napsat drahé přítelkyni do Haworthu. Měl v úmyslu otevřít farní školu a

potřeboval ženu, která by se mu starala o jeho žáky, a tak se úplně chladně zeptal, zda by mu Charlotta nechtěla pečovat o domácnost a školu a mimochodem se tak stát i jeho ženou. Charlottu sice lákaly vyhlídky na otevření vlastní školy a Henry jí také nabízel, že by s nimi mohla žít i její milovaná Ellen, ale naprosto ji odpuzovala myšlenka vzdát se svých romantických představ a provdat se bez lásky:

Do I love Henry Nussey as much as woman ought to love her husband? Am I the person best qualified to make him happy? Alas Ellen my Conscience answered "no" to both these questions. I felt that though I esteemed Henry – though I had a kindly leaning towards him because he is an amiable – well disposed man – Yet I had not, and never could have that intense attachment which would make me willing to die for him – and if ever I marry it must be in that light of adoration that I will regard my husband. [49]

Charlotta si byla jista, že by se nikdy nemohla provdat za někoho, kdo by doopravdy neznal jejího divokého ducha a vášnivou duši. Romantická byronská láska, o které snila, přece spočívala v tom, že se dva milují ne pro odlišnost svých povah, ale protože jejich duše jsou stejné. Přestože si byla vědoma toho, že by žádná jiná nabídka k sňatku pro dcerou chudého faráře už nemusela přijít, upřímně a otevřeně Henryho nabídku odmítla.

As for me, you don't know me; I am not serious, grave, cool – headed individual you suppose; you would think me romantic and eccentric; you would say I was satirical and severe. However, I scorn deceit, and I will never, for the sake of attaining the distinction of matrimony and escaping the stigma of an old maid, take a worthy man whom I am conscious I cannot render happy. [50]

Henryho nabídku vystřídal stejně nečekaný a pro Charlottu snad ještě grotesknější návrh, vzešlý z úst irského duchovního Bryce. Charlotta se s „Pricem“, jak ho žertovně pojmenovala, náhodně seznámila při jedné

z mnoha letních návštěv, které přijímal Patrick Brontë. Hned od začátku Charlottu znechucovaly Brycovy neotesané mravy.

At home, you know Ellen, I talk with ease and am never shy ... so I conversed with this Irishman and laughed at his jests – and though I saw faults in his character excused them because of the amusement his originality afforded – I cooled a little indeed and drew in towards the latter part of the evening – because he began to season his conversation with something of Hibernian flattery which I did not quite relish. However they went away and no more was thought about them. [51]

Pár dní na to Charlotta obdržela od Bryce dopis – nabídku k sňatku. Bryce prudce zahořel k farářově dceři, která s ním bez jakéhokoliv ostychu a dokonce s nadsázkou a humorem strávila pro něj výjimečný večer. Je zajímavé si představit, jak uvolněně se musela Charlotta chovat, když mladého kněze očarovala natolik, že se jí rozhodl hned krátce na to požádat o ruku. Překonat nesmělost a plachost bylo pro Charlottu možné jen v rodinném kruhu, a pokud toho byla schopna, musela působit na muže svými názory, ironií i nadhledem naprosto výjimečně ve srovnání se svými současnicemi. Lze tak usuzovat podle toho, že Bryce neměl na rozdíl od Nusseyho žádné jiné postranní úmysly, proč by chtěl Charlottu uvést do manželství. Charlottě přišla Brycova láska na první pohled komická i tragická a jeho návrh rezolutně zamítla. Raději byla schopna smířit se s osudem staré panny než se provdat za něj. Charlotta si sice myslela, že láska je slepá, ale ona se rozhodně zaslepit nedala.

Důvodem, proč Charlotta odmítla oba dva sňatky, bylo to, že znala řeč lásky dávno předtím, než ctihodní faráři stroze vyjádřili svoje emoce. Jazykem lásky totiž promlouvala prostřednictvím Zamorny k jeho vyvoleným. Věděla tudíž, jak by měla její ideální láska vypadat. Nešlo jí o to, jak měl vypadat její vyvolený; o to, aby byl dokonalým. Originalita Charlottiny koncepce ideálního muže naopak spočívala ve smíření se a úplném přijetí všech jeho nedostatků, a co více v povýšení těchto chyb na čestné vlastnosti. Upřednostňování právě

takovýchto typů mužů muselo nutně ovlivnit i výběr hlavních hrdinů románů *Jane Eyre* a *Villette* – Rochester a Paula Emmanuela. Pro Charlottu nebylo možné spojit svůj osud s obyčejným a průměrným mužem.

Vizi nenaplněné a nešťastné lásky, kterou Brontëová vyjádřila v příbězích Zamornových milenek a v jeho krutém zacházení s jejich city, jí v realitě na počátku roku 1840 potvrdil Branwell svým chováním vůči Mary Taylorové. Ta se do něj hluboce zamilovala a jeho odmítnutí ji zlomilo natolik, že už nikdy poté nechtěla mít s žádným mužem nic společného a stala se z ní zarytá feministka.

No young lady should fall in love till the offer has been made, accepted – the marriage ceremony performed and the first half – year of wedded life has passed away – woman may then begin to love, but with precaution – very coolly – very rationally – if she ever loves so much that a harsh word or a cold look from her husband cuts her to heart – she is fool – if she ever loves so much that her husband's will is her law – and that she has got into a habit of watching his looks in order that she may anticipate his wishes she will soon be neglected fool. [52]

Charlotta se z Mariina chování snažila vystopovat stereotypy vedoucí k nešťastné lásce. To, že Mary šíleně milovala Branwella bez jakéhokoliv jeho slibu, podle Charlotty bratra vyděsilo a vyvolalo jeho pohrdání a odvržení. Byla přesvědčená, že láska v manželství přicházela až postupem času. Manželskou lásku předcházely pro ni důležitější city - intenzivní touha a vášeň.

Tyto autorčiny názory byly založené na iluzi a nevycházely z vlastních zkušeností. V realitě Brontëová nebyla schopna předejít nešťastné lásce, o které psala Ellen na konci roku 1840. O půl roku později se Charlotta zamilovala do profesora Hegera, a tak vlastně popřela všechno, co si předtím o lásce myslela.

3.1.3. Láska k profesorovi

Bezesporu největší vliv na Charlottin osobní i profesní život mělo osudové setkání s bruselským profesorem Constantinem Hegerem. Půl roku předtím, než do Belgie odjela, byla Charlotta unavena životem v Haworthu a intelektuálně i emocionálně toužila po příležitosti, díky níž by měla možnost změnit svůj úděl:

...(I had) such a strong wish for wings – wings such as wealth can furnish – such an urgent thirst to see – to know – to learn – something seemed to expand boldly for a minute – I was tantalized with the consciousness of faculties unexercised. [53]

Byl to právě profesor Heger, jeho učitelské schopnosti a utajované city k němu, které Charlottě poskytly nový životní směr. Sestry Brontëovy se s Hegerovými seznámily v polovině února 1842, v den příjezdu do jejich penzionátu. Manželé Hegerovi dojal tón Charlottina dopisu se žádostí o přijetí ke studiu a rozhodli se finančně zvýhodnit jimi poskytované služby, aby mohli umožnit vzdělání dvěma pozoruhodným cizinkám. Penzionát manželů Hegerových byl v Bruselu všeobecně uznávaný za jeden z nejlepších vzdělávacích institutů pro dívky pocházející z měšťanských rodin.

Monsieur Constantin Heger byl jen o sedm let starší než Charlotta Brontëová a jeho současníci ho popisovali jako jedinečného a charismatického učitele. Charlottě mohl v mnoha věcech připomínat byronského hrdinu. Jako tmavovlasý a dominantní muž s vznětlivou povahou a častými sklony k drobným despotiím, vyvolával Heger v Charlottě vášnivé emoce. Hegerovy melancholické nálady Charlotta připisovala vybavujícím se trýznivým vzpomínkám. I on prožil osobní neštěstí, a to v podobě ztráty manželky a jejich jediného potomka během epidemie cholery, která zasáhla Brusel v roce 1833. Opravdové štěstí a klid do jeho života vnesla až jeho druhá manželka Claire Zoë Parentová.

Madam Hegerová byla o pět let starší než její manžel a byla oddaná učitelskému povolání. Po svých francouzských příbuzných převzala vedení nad penzionátem a tam se také seznámila se svým životním partnerem. Heger původně učil jen v sousedním chlapeckém gymnáziu, ale postupem času na žádost mladé ředitelky převzal vedení nad výukou literatury v jejím penzionátu.

Lze usuzovat, že manželství Hegerových muselo být velice spokojené. Manželé spolu sdíleli hluboké zanícení pro vzdělávání a výchovu svých žáků. Byli věrnými vyznavači katolické víry. Jejich manželství, které trvalo přes padesát let, bylo obdařeno šesti potomky. Jen po dobu, kdy byla Charlotta v penzionátu, se jim narodily dvě děti. Charlotta ze zřejmých důvodů později madam Hegerovou nenáviděla, ale soudobá bruselská společnost si jí velice cenila. Byla známá svým vážným vystupováním a smyslem pro kontrolu všech věcí, které se pod střechem penzionátu odehrávaly, ale i láskou ke svým žákům a dobročinností.

Charlotta se do Hegera platonicky zamilovala během hodin literatury. Sdílela s ním obrovskou vášeň a nadšení pro literaturu. Heger byl jejím prvním skutečným průvodcem ve světě, kam neustále utíkaly její romantické myšlenky a kde nacházely uspokojení. Najednou tu byl pro ni někdo, kdo jí ukazoval, jak se má v takovém světě pohybovat.

Heger rozpoznal v sestřích Brontëových výjimečný talent a po domluvě s manželkou se rozhodl pro jiný systém výuky, než jaký většinou uplatňoval. Sestry Brontëovy měly číst jen vybraná nejlepší díla francouzských romantických autorů. Na základě dojmů a zkušeností měly kriticky ve svých esejích díla zhodnotit.

Emily se Hegerova metoda absolutně přičila. Nemohla totiž svobodně a bez omezování vyjadřovat svoje myšlenky. Nechtěla si zvyknout na cizí příkazy a hodnocení. Na Emily nezanechal pobyt v Bruselu naprosto žádný vliv, naopak se jí belgická zkušenost stala dost nepříjemnou až nesnesitelnou. Neuvěřitelně jí chyběla svoboda a bouřlivé výšiny haworthských vřesovišť. Charlotta byla

zpočátku také skeptická k účinkům Hegerových metod, ale impozantní obdiv a absolutní podřízení se vůči profesorovi ji donutilo k přijetí všech jeho myšlenek.

Jak Heger řekl Elizabeth Gaskellové, vždy více věřil v talent Emily. Přestože za svého života neměl možnost přečíst si její román *Wuthering Heights*, protože ten byl do francouzštiny přeložen až na konci devatenáctého století, tak už během pobytu v Bruselu rozpoznal v Emily geniální spisovatelku. O Charlottině talentu se Heger před Gaskellovou v superlativech nerozplýval. Nabízí se otázka proč? Nejspíše si byl až moc dobře vědom Charlottiných citů k němu a bál se toho, že by mohly proniknout na veřejnost.

Charlotta se během prvních šesti měsíců v penzionátu mnohem více sblížovala s profesorem Hegerem. Jeho manželka se v tu dobu plně věnovala nejen výuce nejmladších žáků, ale hlavně se starala o svého novorozeného syna. Charlotta o profesorovi Hegerovi své přítelkyni Ellen psala:

There is one individual of who I have not yet spoken Monsieur Heger the husband of Madame – he is a professor of Rhetoric a man of power as to mind but very choleric and irritable in temperament – a little, black, ugly being with a face that varies in expression, sometimes he borrows the lineaments of an insane tom – cat – sometimes those of a delirious Hyena – occasionally – but very seldom he discards these perilous attractions and assumes an air not above a hundred degrees removed from what you would call mild. [54]

Odolat šarmu tak pozoruhodného muže bylo pro Charlottu nemožné. S nadšením vždy čekala na poznámky, které Heger připisoval pod slova jejích esejí. Se strachem, ale i se zalíbením pozorovala jeho nečekané výbuchy hněvu. Když pak jeho obličej znovu znenadání zalil úsměv a Heger nabídl za odměnu své nejpilnější studentce sladkosti, Charlotta naprosto propadala jeho magnetické přitažlivosti.

Čím více času v Hegerově přítomnosti Charlotta trávila, tím více podléhala kouzlu jeho osobnosti. Ani Heger neskrýval nadšení pro své nejlepší anglické studentky a s oblibou a pravidelností před zbytkem třídy četl nahlas Emiliiny a Charlottiny eseje. Pro Charlottu to bylo něco neuvěřitelného. Získat si obdiv profesora, který poměrnou část přednášek lamentoval nad stupiditou výtvořů svých žáků. V románu *Villette* do postavy profesora Paula Emanuela Charlotta naprosto totožně s realitou promítala Hegerovu povahu a svoje vlastní pocit:

Still there certainly was something in M. Paul's anger – a kind passion of emotion – that specially tended to draw tears. I was not unhappy, nor much afraid, yet I wept. . [55]

Hegerovy dominantní sklony musely Charlottě určitě připomínat podobné chování vévody ze Zamorny ke svému okolí a převážně pak k jeho milenkám.

Díky nadprůměrným výsledkům sestry Brontëovy obdržely po šesti měsících výuky neodolatelnou nabídku od manželů Hegerových, aby zůstaly další půlrok v jejich penzionátu. Charlottě nabízeli místo učitelky angličtiny a Emily měla dávat vybraný žákům lekce hudby. Výměnou za to měly obě pokračovat bezplatně ve své výuce francouzštiny a němčiny. Sestry nabídku přijaly, ale nečekaly, že jejich pobyt se poměrně zkrátí kvůli náhlému úmrtí tety Branwellové.

Při jejich odjezdu do Haworthu v říjnu 1842 monsieur Heger poslal jejich otci dopis, ve kterém nesmírně vychvaloval nadání jeho dcer a výslovně ho žádal, aby dcery znovu poslal do Bruselu a nechal je tam dokončit vzdělání. Dokonce pak nabízel jedné z nich, pravděpodobně už tehdy měl na mysli Charlottu, stálé místo učitelky:

...this is not, please believe me sir, this is not a question of our personal advantage, but a question of affection; you must pardon me if we speak to you of your children and concern ourselves with their future as if they formed part of our family. [56]

Charlotta také hned po příjezdu do Haworthu obdržela stejně srdečný dopis od madam Hegerové s ujištěním o tom, jak moc jí mají oba manželé rádi, jak moc si jí cení a jak si nadevše přejí, aby se k nim navrátila. Charlotta nesmírně toužila vrátit se do Bruselu a nebylo to jen kvůli dokončení vzdělání. Jako nejstarší dcera měla po smrti tety převzít dohled nad haworthskou domácností a nepříslušelo jí právo jednat v jejím věku podle vlastních přání a tužeb, ale měla se obětovat zájmům své rodiny. Této úlohy se však s nesmírnou radostí zhostila Emily, která nijak nedychtila po návratu do Bruselu. Vrátit se co nejdříve k milovanému profesorovi naprosto ovládalo Charlottinu mysl:

I returned to Brussels after Aunt's death against my conscience – prompted by what then seemed an irresistible impulse – I was punished for my selfish folly by a total withdrawal for more than two years of happiness and peace of mind. [57]

Takto se Charlotta přiznala Ellen o tři roky později v roce 1846 a v podstatě je to důkaz toho, že si byla vědoma své zakázané lásky k ženatému profesorovi. V tu dobu musela po jeho přítomnosti nesmírně toužit, když byla schopná vrátit se kvůli němu zpátky do Bruselu a to všechno přesto, že si musela jako farářova dcera být vědoma hříšnosti své touhy.

Po návratu do penzionátu se Charlotta dočkala od manželů Hegerových nabídky, že může kdykoliv využít pohodlí jejich vlastní domácnosti a trávit s nimi i své volné chvíle. Madam Hegerová si byla vědoma osamělosti, kterou musela Charlotta pociťovat při odloučení od sestry i po odjezdu Mary Taylorové z Bruselu. Charlottu jejich nabídka velice dojala. Nemohla však jejich pohostinnosti využít, protože kvůli vlastní žárlivosti nesnesla pohled na milovaného Hegera v přítomnosti jeho manželky.

Novou radostnou povinností se pro Charlottu staly hodiny angličtiny, které začala po svém návratu do Bruselu dávat profesorovi Hegerovi a jeho švagrovi:

They get on with wonderful rapidity – especially the first (Heger) – he already begins to speak English very decently – if you could see and hear the efforts I make to teach them to pronounce like Englishmen and their unavailing attempts to imitate, you would laugh to all eternity. [58]

Tato zkušenost Charlottě přinesla naprosto nové zážitky a ještě více prohloubila její platonický vztah k profesorovi. Tím, že si s ním vyměnila roli učitele a žáka, měla možnost vidět ho v úplně novém světle. Jako učitelka poznávala prostřednictvím výuky Hegerovu srdečnou povahu i jeho bolestnou minulost. On k ní začal vzhlížet jako k jisté autoritě a bezděčně jí nechával na jejím pracovním stole knihy, které sám miloval, a připisoval k nim tajemné poznámky. Když Charlotta druhý den našla jeho dárky, cítila ještě čerstvý závan doutníkového kouře a jeho vůně jen prohlubovala Charlottiny tajné představy o Hegerově možné hlubší náklonnosti.

Monsieur Heger si bohužel neuvědomoval, že díky svému osobitému a leckdy dvojsmyslnému chování mohl vzbudit u osamělé a naivní mladé ženy mylné představy. Charlotta mu dokonce z Haworthu přivezla ukázat své literární prvotiny – *Tales of Angria*. Prozradila mu své literární ambice. To, že mu dovolila nahlédnout do svých literárních fantazií, jen potvrzuje její skryté přání, aby její vyvolený doopravdy znal jejího romantického a nezkrotného ducha. Heger Charlottu od psaní neodrazoval, ale pořád se jí snažil držet v prvotním konceptu – věnovat se literatuře zprostředkovaně přes učitelství.

Podrobnou analýzou možného mimomanželského vztahu mezi Charlottou a jejím profesorem se zabývala Rebecca Fraserová. Na základě analýzy korespondence manželů Hegerových s bývalými žáky Fraserová tvrdí (2003:189), že monsieur Heger se nejspíše se vším, co ve vztahu ke své učitelce angličtiny prožíval, svěřoval své ženě. Na základě rozboru dopisů Zoë Hegerové vychází najevo, že její manžel se nejméně jednou dopustil toho, že podlehnul kouzlu mladé studentky a políbil ji. V tomto případě prokazatelně nešlo o Charlottu.

Je tedy možné domnívat se, že i v Charlottině případě mohl mladý profesor podlehnout svůdnosti hnědých očí, které k němu s heroickým obdivem vzhlížely. Věřit této skutečnosti je ještě více možné s ohledem na podobnosti charakteru romantické zkušenosti Rochester a Jany a jednoho více než srdečného Hegerova dopisu, který napsal jiné bývalé žákyni:

... it is true that I have not written, I have nevertheless answered you frequently and at length, and this is how. Letters and the post are no luckily, the only means of communication, or the best, between people who are really fond of one another: I am not referring to the telephone, which allows people one to speak, to have conversations, from distance. I have something better than that. I only have to think of you to see you. I often give myself the pleasure when my duties are over, when the light fades. I postpone lighting the gas lamp in my library, I sit down, smoking my cigar, and with a hearty will I evoke your image – and you come (without wishing to, I dare say) but I see you, I talk with you...demanding to be convinced before allowing yourself to submit – in fact, just as I knew you, my dear M – and as I have esteemed and loved you... which I tell you about communication between two distant hearts. [59]

Charlotta několikrát mluvila o vlastních zkušenostech s telepatii a promítla je i do telepatického volání Rochester k Janě. Je sice dost nepravděpodobné, že by něco takového Charlotta prožila s Hegerem, ale fantazie nejednoho životopisce svádí k takovým úvahám.

Charlottiny možné naděje a pocity štěstí, které jí profesor svým galantním chováním přinášel, se pro ni vystupňovaly během tradičního bruselského karnevalu. Charlotta se o tom zmínila Ellen a neskryvala v dopise štěstí a pocity blaženosti, které jí čas strávený s Hegerem přinášel. Srovnávala svoji situaci s osamělostí, kterou v tu samou dobu prožívala Mary Taylorová ve škole v Německu. Mary na rozdíl od ní neměla nikoho, kdo by k ní byl tak přívětivý jako Heger ke své učitelce a věnoval jí tolik pozornosti.

The Carnival was nothing but masking and mummery. M. Heger took me and one of the pupils into town to see the masks. It was animating to see the immense crowds and the general gaiety – but the masks were nothing. [60]

V Charlottině fantazii mohl čas masopustního karnevalu, kdy je povolena jakákoliv proměna, vyvolat představy, že i ona mohla na chvíli odložit masku a naplno směla k Hegerovi prožívat hluboký cit. Po karnevalovém veselí se Charlottina nálada prudce změnila. Její emocionální závislost na profesorovi byla nezvladatelná. Ellen ji informovala o tom, že podle dohadů yorskirských známých Charlotta zůstává přes žalostně malý plat v Bruselu jen kvůli neznámému muži a vytouženému sňatku s ním. Charlotta v dopise Ellen přiznala, že jediný muž, s nímž se stýká, je její profesor. Znovu se v této situaci vracela k otázce manželství. Otázky a pochybnosti spojené se sňatkem později řešila i prostřednictvím svých románových hrdinek.

I must forsooth, have some remote hope of entrapping a husband somehow, or somewhere. If these charitable people knew the total seclusion of the life I lead – that I never exchange a word with any other man than Monsieur Heger, and seldom indeed with him – they would perhaps cease to suppose that any such chimerical and groundless notion had influenced my proceedings. Have I said enough to clear myself of so silly an imputation? Not that it is a crime to marry, or a crime to wish to be married; but it is an imbecility, which I reject with contempt, for woman, who have neither fortune nor beauty, to make marriage a principal object of their wishes. [61]

Charlottiny naprosté a cílené izolace od všech ostatních obyvatel penzionátu kromě profesora si však už nemohla nepovšimnout madam Hegerová. S prvním májovým večerem roku 1843 rezolutně ukončila Charlottiny hodiny angličtiny a začala jí dávat najevo, že si je vědoma významu pohledů, které směřuje k jejímu manželovi. Madam Hegerová nemohla riskovat pověst svého ústavu, který byl veřejností vnímán jako zařízení klášterního typu. Skandálu,

který by vznikl díky Charlottině lásce k Hegerovi a jeho vřelému vztahu k ní, byla rozhodnuta předejít. Charlottin rozvrh záměrně upravila tak, že neměla prakticky žádnou možnost ani na okamžik potkat jejího manžela. Madam Hegerová se k Charlottě začala chovat s otevřenou nenávisí a dokonce ji špehovala.

Pro citlivou a romantickou Charlottinu duši bylo násilné oddělení a odloučení od profesora nesnesitelné. Ještě intenzivněji než předtím toužila po jeho přítomnosti a s neuspokojením této potřeby pak propadala depresi. Madam Hegerovou začala otevřeně nenávidět a kritizovat ji a vlastně všechny Belgičany za jejich chování, jedinou výjimkou mezi nimi byl už jen Heger.

Nobody ever gets into passion here – such a thing is not known – the phlegm that thickens their blood is too gluey to boil – they are very false in their relations with each other – but they rarely quarrel and friendship is a folly they are unacquainted with – The black Swan Mr Heger is the sole veritable exception to this rule (for Madame, always cool and always reasoning is not quite an exception) but I rarely speak to Mr now for not being a pupil I have little or nothing to do with him. [62]

Madam Hegerové se tak dokonale podařilo uskutečnit její plán a doufala jen v to, že se Charlotta v co nejbližší době sama rozhodne opustit penzionát. Během letních prázdnin, kdy všechny studentky odjely do svých domovů a Hegerovi – šťastná a spokojená rodina – trávili dovolenou u moře, Charlotta zažívala nejtěžší emocionální krizi. Plně si už uvědomovala, že monsieur Heger není jejím nejdražším přítelem, ale nedosažitelnou láskou. Neschopna sama unést tíhu pocitů viny, uchýlila se ke zpovědi. Nebylo by na tom nic zvláštního, pokud by se jako protestantka nezpovídala katolickému faráři.

I actually did confess – a real confession. [63]

V dopisu Emily se přiznala, že učinila opravdové doznání. Nabízí se možnost, že Charlottu při odloučení s Hegerem vyděsila hloubka její nedostupné lásky natolik, že jediným možným řešením, jak ulevit svědomí a zbavit se děsivých pocitů viny, byla zpověď. Po tomto incidentu se snažila přesvědčit a sama sebe, že k profesorovi cítí pouze přátelskou lásku. Madam Hegerová nebyla ochotna akceptovat ani takovouto formu vztahu mezi nimi. Není se čemu divit, že po tom, co byla šokovaná intenzitou citu, který Charlotta k jejímu manželovi chovala, nemohla riskovat, že by jí dala sebemenší prostor k setkání.

Na počátku října Charlotta podala výpověď. Pod tlakem událostí spojených s nepříjemnou konfrontací s madam Hegerovou, nebyla už schopná dále vydržet teror ze strany madam, nemožnost setkání s profesorem a tíhu vlastních nenaplněných tužeb.

Brussels is indeed desolate to me now... I am completely alone – I cannot count the Belgians as anything – Madame Heger is a politic – plausible and interested person– I no longer trust her... One day lately I felt as if I could bear it (solitude) no longer – and I went to Mde Heger and gave her notice – If it had depended on her I should certainly have soon been at liberty but Monsieur Heger – having heard of what was in agitation – sent for me the day after and pronounced with vehemence his decision that I should not leave – I could not at that time persevered in my intention without exciting him to passion. [64]

Charlottino rozhodnutí zůstat a nezískat zpět svobodu, po níž toužila, když poprvé odjížděla do Bruselu a kterou kvůli své závislosti ztratila, bylo nejspíše způsobeno tím, že Heger o ni začal opět jevit zájem. V tu chvíli, kdy ji přes nesouhlas madam žádal, aby zůstala, v Charlottě zase nejspíše oživil její romantické naděje v existenci jeho utajených citů vůči ní.

Vystřízlivěním z těchto úvah pro Charlottu musel být citový otřes, jenž jí přinesl pohled na novorozeně, které se krátce po roztržce madam Hegerové

narodilo. Rodinné štěstí a očividná láska mezi manželi ji musely hluboce zranit. S konečným rozhodnutím odejít od milovaného profesora jí pomohla Mary Taylorová. Charlotta se nejspíše v dopisech otevřeně Mary svěřovala o svých citech k Hegerovi. To je pravděpodobně důvod, proč se Mary ze strachu o reputaci slavné přítelkyně rozhodla převážnou část jejich korespondence spálit – na rozdíl od Ellen. Mary Charlottě nejspíše poradila, že jediným východiskem z její nešťastné lásky je odjezd domů. V básni *Reason*, kterou Charlotta později napsala, se zrcadlí právě toto rozhodnutí – uniknout pokušení zakázané lásky.

Have I not fled that I may conquer?
Cross the dark sea in firmest faith
That I at last might plant my anchor
Where love cannot prevail death? [65]

V posledních dnech pobytu v penzionátu se Charlotta ironií osudu znovu sblížila s Hegerem. Vedli spolu debaty o její budoucnosti a profesor jí jako projev přízně věnoval certifikát, který dokazoval úroveň vzdělání, jaké pod jeho dohledem získala. S velkou úlevou se s ní rozloučila i madam Hegerová a společně s manželem jí věnovala soubor francouzské poezie. Madam Hegerová ji pak dokonce sama vyprovodila až k lodi, která ji odvezla zpět do Anglie. Udělala to nejspíše z důvodu, aby zamezila a předešla Charlottině veřejnému citovému výlevu při loučení s jejím manželem. Charlotta se však neubránila pocitům lítosti a bolesti, které jí loučení s Hegerem přineslo:

I suffered much before I left Brussels – I think however long I live I shall not forget what the parting with Monsieur Heger cost me – It grieved me so much to grieve him who has been so true and kind and disinterested a friend. [66]

Heger jí při odjezdu jako důkaz svých přátelských citů nabídl, že jakmile otevře vlastní školu, pošle k ní vzdělávat svou dceru. Charlottu sice tento projev důvěry musel potěšit a prohloubit přesvědčení o jejich hlubokém přátelství, ale současně se jí nezamlouval kvůli jistému nesouhlasu madam s tímto nápadem.

Charlotta odjížděla z Bruselu v hlubokém smutku ze ztráty milovaného profesora a současně v naději na slibovaný budoucí kontakt s ním. Tím, že opustila Brusel, ukončila etapu života, která měla na její život a literární tvorbu největší vliv.

3.1.4. Milostné dopisy

Když se Charlotta prvního ledna roku 1844 vrátila zpět do Haworthu, nic nenasvědčovalo tomu, že za tři roky bude nejslavnější obyvatelkou, kterou kdy zapadlá yorskhirská vesnice měla. V tu dobu se všechny její myšlenky ubíraly k vysněnému otevření školy a hlavně k budoucnosti, ke dni, kdy by mohla znovu spatřit svého profesora literatury.

Ze čtyř zachovaných dopisů adresovaných Constantinovi Hegerovi je patrná hluboká láska a nepolevující vášně, kterou Brontëová ke své životní lásce chovala. Nezachoval se bohužel žádný dopis, který by směřoval z Bruselu do Haworthu, ale jednotlivé indikace v Charlottiných dopisech odkazují k tomu, že minimálně jeden dopis, ne – li více, Heger své žačce poslal.

Osud dopisů je stejně zajímavý jako motiv jejich vzniku. Dopisy byly zveřejněny na začátku dvacátého století Hegerovými dětmi. Když Charlotta tajně posílala své vášnivé výlevy milovanému profesorovi, netušila, že se dostaly do rukou jeho manželky. Je jisté, že Heger si všechny dopisy, které mu Charlotta napsala, přečetl. Svědčí o tom výpověď jeho dcery Luisy. Poté, co byli Hegerovi svými odpůrci v polovině šedesátých let veřejně nařčeni

z nepřátelství k Brontëové, madam Hegerová své dceři Luise ukázala dopisy, které slavná autorka do penzionátu poslala.

Matka se dceři přiznala, že poté, co je Heger přečetl a roztrhal je, ona je pracně slepovala dohromady. Snažila se zjistit, zda mezi Charlottou a jejím manželem přetrvává nějaká forma lásky. Luisa je po smrti matky znovu ukázala svému otci a ten se je po jejich přečtení pokusil opět zničit. Luisa je podruhé zachránila a později je nabídla k prodeji Britskému muzeu. Chtěla tím očistit jméno své matky a její jednání před jejími odpůrci. Veřejnosti poskytla jedinečný důkaz Charlottiny nenaplněné lásky k profesorovi.

Sám Heger přiznal Elizabeth Gaskellové, že si s Charlottou dopisoval a radil jí, jak má pokračovat v kariéře učitelky. První ze zachovaných Charlottiných dopisů z konce července 1844 naznačuje, že i po sedmi měsících uplynulých od odjezdu Heger neustále okupoval její mysl. Přestože věděla, že to nebyla ona, kdo byl na řadě v jejich komunikaci, nedokázala se ubránit jeho přání, aby mu psala jen jednou za půl roku a soustřeďovala se výlučně jen na věci týkající se obecně její kariéry a zdraví.

Ah Monsieur! I once wrote you a letter which was hardly rational, because sadness was wringing my heart, but I shall do so no more. [67]

Sama se mu tedy už dříve otevřeně musela přiznat k citu, který k němu chovala, a také k tomu, že se jeho dopisy staly největší radostí v jejím jednotvárném životě. Charlotta svého profesora přesvědčovala o nutnosti jejich komunikace už kvůli tomu, že díky dopisům stále oživovala svoji francouzštinu, která se jí stala jazykem lásky:

I am very much afraid of forgetting French, for I am quite convinced that I shall see you again one day... it must happen since I so long for it. [68]

Kvůli budoucímu setkání s profesorem se Charlotta každý den s láskou učila nazpaměť části francouzských básní, protože jen tím, že vyslovovala francouzská slova, si připadala, jako by s ním doopravdy mluvila. Heger ji musel v předchozím dopise napomenout za překročení konvenčního stylu, který komunikace mezi žačkou a profesorem vyžadovala. Ale z jeho jiných zachovaných dopisů, které psal svým bývalým žákům, je patrné, že ani on sám se touto zásadou neřídil. Charlotta v závěru svého dopisu ještě jednou vyjádřila i touhu po fyzickém setkání s ním a současně ho prosila, aby jí odepsal.

Do listopadu však žádná odpověď do Haworthu z Bruselu nepřišla a Charlotta stále více propadala depresi z nešťastné lásky. Znovu Hegerovi napsala a snažila se dopátrat, zda se její dopisy opravdu dostaly do jeho rukou.

I am counting on soon having news of you – this thought delights me for the remembrance of your kindness will never fade from my memory and so long as this remembrance endures, the respect it has inspired in me will endure also. [69]

Fakt, že monsieur Heger nejspíše naschvál neodpovídal na dopisy, právě proto, aby ulevil zamilované duši a pomohl jí díky absolutnímu odloučení zapomenout, v Charlottě naopak ještě více živil touhu po něm. Naděje na jeho odpověď se pro ni stala předmětem posedlosti. Nejočekávanějším okamžikem dne byla pro ni chvíle, ve které přicházel poštovní doručovatel a přinášel dopisy do haworthské farnosti.

S přibývajícím časem uplynulým od odeslání jejích předchozích dopisů byla Charlotta stále více přesvědčená o tom, že to byla madam Hegerová, kdo upíral jejímu milovanému profesorovi potěšení v podobě komunikace s jeho anglickou přítelkyní. Začala proto využívat služeb bratra Mary Taylorové, který do Bruselu pravidelně cestoval kvůli obchodním záležitostem, a žádala ho, aby její dopisy předával přímo do Hegerových rukou. Její absolutní srdeční závislost na Hegerovi ji zbavovala všech zábran. Charlotta si vůbec neuvědomovala, kolik nepříjemností a bolesti svým jednáním způsobovala

madam Hegerové. Ta musela Hegera logicky vinit za to, že Charlottě svým benevolentním jednáním dovolil, aby se do něj zamilovala. Čím déle Charlottu Heger ignoroval, tím naléhavějším voláním po „přátelství“ byly dva následující zachované dopisy.

Charlotta se v nich vyznávala z mučivých myšlenek, které ji trápily dnem i nocí. Viděla v nich svého milovaného profesora, který se na ni zlobil. Jediná věc, která jí mohla přinést klid v duši, bylo učitelovo ujištění přízně a přátelství k ní. Jedině to jí mohlo dát sílu a důvod, proč žít dále bez něj.

Monsieur, the poor do not need a great deal to live on – they ask only the crumbs of bread which fall from the rich men’s table – but if they are refused these crumbs – they die of hunger – No more do I need a great deal of affection from those I love – I would not know what to do with a whole and complete friendship... but you showed a little interest in me in days gone by when I was your pupil in Brussels – and cling to the preservation of this little interest – I cling to it as I would cling on life. [70]

Vědomí toho, že ji profesor nenávidí nebo se o ni už vůbec nezajímá, by pro Charlottu nejspíše bylo šokem, ale ukončilo by to její trápení a pochybnosti. Ani tato slova neobměkčila profesorovo srdce a nechal Charlottu bez jakékoliv odpovědi trápit se a utápět ve vzpomínkách. Z tohoto období – počátku roku 1845 – pochází Charlottina poezie, do které autorka projektovala své pocity, nejviditelněji pak do už dříve zmiňované básně *Gilbert a Frances*.

Unloved – I love; unwept – I weep;
Grief I restrain – hope I repress:
Vain is the anguish – fixed and deep;
Vainer, desires and dream of bliss. [71]

Báseň *Frances* je plná zoufalství z neopětované lásky a je důkazem umírající naděje. Svědčí i o tom, že její autorka konečně našla způsob, jak ulevit své

bolesti a pomalu se znovu ze světa reality – Bruselu – začala vracet do vlastních fantazijních světů – svých básní a románů.

Závěrečným pokusem o komunikaci s profesorem a o naplnění jejího snu o lásce s ním je poslední zachovaný dopis z listopadu 1845. Dopis je dojemným dokumentem, zoufalým dvouletým voláním po lásce a porozumění. Charlotta v něm oslovuje profesora Hegera – „my master“ – stejně jako Jana Eyrová tituluje pana Rochestra.

Charlotta se profesorovi otevřeně doznává k tomu, že vzpomínky na něj jí působí radost, ale i utrpení, kvůli němuž už není vůbec schopna normálně žít. Jediný člověk, s kým mohla o těchto pocitech mluvit, byla sestra Emily, protože ta Hegera osobně znala, ale Charlotta se mu v dopise přiznává, že ani to, ji už nevyprošťuje z otroctví mučivých myšlenek. Hegera doslova prosí, aby ji ujistil o své přízni, a slibuje mu za to, že se mu neozve deset let, jen když její duše konečně najde klid. Heger však ani na tento úpěnlivý Charlottin pokus nereagoval.

He saw my heart's woe, discovered my soul's anguish,
How in fever, in thirst, in atrophy it pined;
Knew he could heal, yet looked and let it languish
To its moans spirit – deaf, to its pangs spirit – blind. [72]

Podle básně *He saw my heart's woe*, kterou Charlotta napsala poté, co z Bruselu nepřišla žádná odpověď, vyplývá, jak moc jí Hegerova chladnokrevnost ublížila. Další sloky této básně prozrazují, že Charlotta profesorovi psala alespoň jedenkrát v roce. Zároveň básně také prozrazuje, že sebetrýznění a trápení Charlotta postupně překonávala jen díky lásce k Bohu a jeho odpuštění její hříšné lásce. Láska k Hegerovi pro Charlottu dále přetrvávala už jen fiktivně a to v hlavních postavách jejích románů. Crimsworth, Rochester, Moore a Paul Emanuel jsou totiž všichni obrazem Hegera.

3.1.5. Láska k vydavateli

Po letech odloučení od Hegera, když už byla slavnou spisovatelkou píšící pod pseudonymem Currer Bells, navázala Charlotta vztah se svým vydavatelem – Georgem Smithem. George Smith byl hlavou londýnského nakladatelství Smith, Elder & Company, které jako první vydávalo romány sester Brontëových.

Od prvního setkání mezi autorkou a vydavatelem vzniklo šestileté intenzivní „přátelství“. Psali si spolu i několikrát týdně a Charlotta během návštěv Londýna vždy využila pohostinnosti domácnosti svého přítele. Navštívil ji dokonce i v Haworthu, osobně se setkal s jejími sestrami i otcem. Charlotta ho nechala nahlédnout do svého soukromí i světa fantazie. Díky korespondenci s ním přetrvaly Charlottiny názory na kritiku jejich literárních postav. Byl to také on, komu svěřila nejedno tajemství týkající se interpretace románových postav. Považovala ho za svého nejintimnějšího důvěrníka po Ellen Nusseyové a Mary Taylorové. George Smith jí pomáhal díky jejich korespondenci a pozváním na návštěvy překonávat nejhorší životní období po smrti Anne a Emily.

Smith ji uvedl do londýnské literární společnosti poloviny 19. století. Seznámil ji s jejím idolem W. M. Thackerayem i se slavnou Harriet Martineauovou. Ve svém domě pořádal na její počest literární večírky a chodil s ní na nejznámější divadelní a operní představení. Do Haworthu jí pravidelně posílal zásilky nejnověji vydaných titulů a živě s ní o nich diskutoval. Dokonce spolu strávili dovolenou ve Skotsku, zval ji na cestu po Evropě i do Číny a Charlotta navázala přátelské vztahy i s jeho sourozenci a matkou.

Vše nasvědčovalo tomu, že Smith dříve nebo později nabídne slavné autorce sňatek. Je téměř jisté a vyplývá to i z její korespondence s Ellen, že Charlotta, ačkoliv byla hodně skeptická, přece jen tajně doufala v Georgovu nabídku k sňatku.

Now I believe that George and I understand each other very well – and respect each other very sincerely – we both know the wide breach time has made between us – we do not embarrass each other, or very rarely – my six or eight years of seniority, to say nothing of lack of all pretension to beauty are a perfect safeguard... I like to see him pleased – I greatly dislike to ruffle and disappoint him. [73]

Po jejich společné cestě po Skotsku se George Smith dostal ještě více do středu Charlottiny pozornosti, aniž to sám tušil. Začala se intenzivněji starat o to, zda její „drahý přítel“ George nepracuje až příliš moc, jestli to neškodí jeho zdraví. Opuštěná a s nemocným otcem v Haworthu toužila po setkání s ním.

Ke změně v jejich vztahu došlo na počátku roku 1852 ve chvíli, kdy Charlotta psal svůj poslední román *Villette*. Pokud si Smith do té doby nepřipouštěl, že v něm slavná autorka našla zalíbení, musel se rozhodně poznat v postavě doktora Brettona.

Charlotta Brontëová svému vydavateli postupně posílala jednotlivé části románu a Smith se jí otevřeně zeptal, proč si Lucy nevezme doktora za manžela. Autorka mu vysvětlila, že pro doktora se hodí někdo mladší, bohatší a krásnější – taková žena ho může učinit šťastným. George Smith později přiznal, že Charlottu nikdy skutečně nemiloval.

...the truth is, I never could have loved any woman who had not some charm of grace person, and Charlotte Brontë had none – I liked her and was interested in her, and I admired her – especially when she was in Yorkshire and I was in London. I was never coxcomb enough to suppose that she was in love with me. [74]

Smithovy úmysly s ní byly jen čistě přátelské, osamělá a přecitlivělá Charlotta si je špatně vyložila. Svou náklonností jí chtěl nejen pomoci překonat těžké životní období, ale zároveň ji i podpořit v další literární tvorbě. Nelze opomenout také důležitý fakt, že Smith na genialitě děl své přítelkyně Charlotty velmi dobře vydělával a přirozeně tušil, že pokud bude autorka

v dobrém psychickém stavu, tak bude i schopná psát, a tudíž jeho vydavatelství přinášet nejen slávu, ale hlavně očekávaný zisk.

Zcela upřímné plány měl se Charlottou Smithův zaměstnanec – James Taylor. Osobně se s ní sekal při jejích návštěvách nakladatelství a byla mu viditelně sympatická. Charlottu Taylor příliš nezaujal. Považovala ho za muže Helstonových mravů. Taylor jí také posílal knihy a diskutoval s ní o nich a Charlotta mu nevědomě dávala naději ve svou přízeň, protože si s ním intenzivně dopisovala.

Po návratu ze Skotska, na počátku roku 1851, se dozvěděla o jeho rozepřích se Smithem. V tu chvíli netušila, že jedním z důvodů hádek mezi Taylorem a jeho nadřízeným byla žárlivost, kterou Taylor vůči Smithovi ve vztahu k Brontëové cítil.

Smith vyřešil krizi se svým zaměstnancem tím, že ho poslal do indické pobočky nakladatelství. Taylor se ještě před odjezdem rozhodl navštívit svou lásku v Haworthu. Aniž by Charlotta nějak tušila jeho záměry, dostala od Taylora nečekaně nabídku k sňatku. V pořadí už třetí. Brontëovou však Taylor vůbec fyzicky nepřitahoval. Dokonce jí přišla až podivuhodná jeho podobnost s Branwellem. Ani na vteřinu si nedokázala představit, že by měla strávit svůj život po jeho boku.

... each moment he came near me, and that I could see his eyes fastened on me my veins ran ice. [75]

Taylor v ničem nesplňoval její romantické představy o lásce. Charlotta věděla, že Taylorovi odmítnutím sňatku způsobila bolest. Sama si ještě dobře pamatovala, jak moc bolí jednostranná láska a jak je těžké vyrovnat se s odmítnutím. Při jejich loučení ji Taylor požádal o pokračování jejich přátelství alespoň prostřednictvím korespondence. Charlotta si s Taylorem až do své smrti psala a snažila se s ním udržovat jistou formu přátelství.

Charlottina naděje ve sňatek se Smithem skončila na konci roku 1853. Smith se jí podezřele dlouho neozval a Charlotta se obávala, jestli se Georgovi něco zlého nepříhodovalo. Netušila, že se měl až moc dobře, a proto se jí neozýval. Z dopisu od jeho matky se dozvěděla, že si George Smith, podobně jako doktor Bretton, našel půvabnou snoubenku.

Tato zpráva Charlottu nesmírně emocionálně zasáhla. Lze tak usuzovat podle toho, že svému vydavateli napsala, aby už do Haworthu neposílal žádné vybrané knihy ani jiné zdvořilostní dárky. Evidentně chtěla předejít situaci, ve které se už jednou ocitla. Nestála o žádný sebemenší náznak vztahu s ženatým mužem a plně si uvědomovala, že vřelá přátelská láska, která mezi nimi existovala, musí nutně skončit. I přání, které Smithovi k příležitosti jeho zasnoubení poslala, odráží její melancholické pocity:

In great happiness, as in great grief – words of sympathy should be few. Accept my meed of congratulation – and believe me. [76]

Smithovo rozhodnutí oženit se s jinou ženou sice Charlottě ublížilo, ale současně jí i pomohlo. Konečně znala jeho úmysly a mohla se přestat utápět ve skrytých nadějích. Rozplynul se tak její další sen o lásce.

3.1.6. Láska k manželovi

Brontëová osamocená, opuštěná a zklamaná ze Smithova sňatku, za zdmi ponuré haworthské fary reagovala na výroky své bývalé přítelkyně Harriet Martineauové, která kritizovala její pohledy na lásku v románu *Villette* :

I know what love is as I understand it; and if man or woman should be ashamed of feeling such a love, then there is nothing right, noble, faithful, truthful, unselfish in this earth, as I comprehend rectitude, nobleness, fidelity, truth and disinterestedness. [77]

Charlotta Brontëová ve své obhajobě argumentovala tím, že ví, co je to láska. Už od dětství o lásce psala a neustále o ní přemýšlela. Zнала nejrůznější podoby lásky, nechávala je prožívat své románové postavy a sama byla jednou skutečně zamilovaná. Nikdy však neměla možnost poznat to, po čem tolik celý život toužila – jaké to je být milovaná. Charlotta netušila, že jediný muž, který ji tajně miloval, byl od doby, kdy se vrátila zklamaná z Bruselu, neustále celé její rodině nablízku.

Arthur Bell Nicholls byl nejbližším spolupracovníkem otce Brontëho. Nicholls farářovu dceru dobře znal. Každý den trávil v jejich domácnosti i několik hodin a jak sama Charlotta přiznala, jedině doma se mohla uvolnit a chovat se přirozeně. Nicholls znal i Charlottiny literární fantazie, četl její díla a procházel s ní i bolestí nad ztrátou sourozenců.

V románu *Shirley* podle Nichollsovy předlohy vytvořila postavu faráře Macartheye. Irského duchovního popsala jako zdvořilého a svědomitého člověka, který se oddaně věnoval své farnosti a byl plný lásky k bližnímu. Charlotta si tedy nejspíše otcova kaplana cenila, ale nikdy se o něj příliš nezajímala a v podstatě jí byl lhostejný.

Se svou láskou a zároveň i s nabídkou k sňatku se Nicholls Brontëové zcela nečekaně svěřil na konci roku 1851. Charlottu naprosto dojala situace, při které k tomu došlo. Nicholls trávil podvečer v obvyklých rozmluvách s otcem Brontëm. Když se s ním rozloučil, nečekaně se rozhodl jít za Charlottou a znenadání se jí vyzpovídal z toho, co k ní cítí. Současně jí nabídl sňatek.

He entered – he stood before me... his manner – you can hardly realise – never can I forget it. Shaking from head to foot, looking deadly pale, speaking low, vehemently yet with difficulty – he made me first time feel what it costs a man to declare affection where he doubts response...That he cared something for me, and wanted me to care for him, I have long suspected but I did not know the degree or strength of his feeling.

[78]

Charlotta se přiznala, že si už nějakou dobu částečně uvědomovala význam Arthurových pohledů, ale byla naprosto šokována intenzitou a hloubkou jeho citu. Vůbec ji nenapadlo, že muž, se kterým je v denním kontaktu, ji tolik miluje. Tato skutečnost nesmírně pobouřila Patricka Brontěho.

Nichollsovy city považoval za zradu. Zavrhnul ho jako pomocníka i přítele a Charlottě přikázal, aby ani na okamžik nepřemýšlela o kladné odpovědi. Patrick Brontě byl přesvědčený, že Nichollsovi nešlo o jeho dceru, ale o její tehdejší docela slušné jmění. Charlottin sňatek s ním by byl pro ni degradující. Je paradoxní, že to samé si skoro před čtyřiceti lety mysleli i příbuzní jeho vyvolené – Mary Branwellové.

Co zarazilo Charlottu ještě více než samotná nabídka k sňatku, byla Arthurova reakce na její odmítnutí. Farář se totiž neskutečně trápil. Stranil se lidí, odmítal stravu a jediným přítelem z haworthské fary mu byl Emiliin pes Flossy, se kterým trávil dlouhé procházky po vřesovištích. Seběmenší kontakt se Charlottou se mu stal nesnesitelným. Vyhýbal se všem místům, kde ji mohl potkat. Pod tíhou neúnosnosti svého trápení se Nicholls rozhodl odejít z Haworthu. Plánoval dokonce misijní činnost v Austrálii. Charlotta spojovala jeho odjezd s nadějí na ukončení jeho trápení.

Arthur Bell Nicholls se nakonec rozhodl setrvat v Anglii. Neuměl si představit být tak vzdálený od své lásky. V polovině roku 1853 začal jako kaplan pracovat v jiné yorskhirské farnosti a o svém novém bydlišti a zaměstnání Charlottu informoval prostřednictvím přátelského dopisu. Brontěová jeho korespondenci ignorovala, tak jako její Heger, ale Arthurova výdrž ji fascinovala natolik, že na jeho šestý dopis už mu odpověděla. Je diskutabilní, zda mu napsala z lítosti, nebo jestli její rozhodnutí ovlivnila skutečnost Smithovy zprávy o jeho zasnoubení.

Rozhodně si Brontěová musela být vědoma toho, že si začala pravidelně psát s mužem, který jí dříve vyznal lásku, koho ona sama nemilovala a činila tak přes výslovný zákaz otce. Zpočátku se styděla, že si s Nichollsem psala.

Sama před sebou si připadala nečestně a nepoctivě. S odstupem času a s přibývajícím dopisy však zjistila, že muž, s nímž komunikovala, se nepodobá jejím původním představám o otcově kaplanovi. Nicholls ji začal intenzivněji zajímat.

K jejich tajnému setkání došlo v zimě roku 1854. Arthur v té době trávil dovolenou s přáteli nedaleko od Haworthu a se Charlottou se několikrát sešel. Procházeli se spolu po vřesovištích a jí najednou začala celá situace připadat jako romantická a zakázaná láska. I přes trvající nesouhlas otce Brontého byla se svým nastávajícím manželem v kontaktu.

Nichollsovi se nakonec podařilo přesvědčit Charlottina otce o svých ryzích záměrech s jeho dcerou tak, že přijal nabídku na návrat do farnosti i přes absolutně nevýhodnou finanční situaci, protože v porovnání s jeho platem v sousední farnosti mu otec Brontě nabízel polovinu. Dokázal mu tím, že jeho dceru opravdu miluje a nejde mu o její finanční zajištění. Charlotta před svatbou na otcův popud sepsala závět, díky níž by jejímu manželovi po její smrti nic z jejího majetku nepřípadlo.

Charlotta se však i po otcově smíření s Arthurem cítila zmateně. Byla si sice jistá hlubokou láskou a vášní, kterou k ní cítil její nastávající, ale děsila ji nejistota, zda mu bude i ona schopna nabídnout to samé. Její svět fantazijních představ o lásce se znovu dostal do tvrdého střetu s realitou. Arthur se v ničem nepodobal jejímu vysněnému byronskému hrdinovi a nemilovala ho vůbec tak, jako o deset let dříve Hegera. Její osamělost a mizivé vyhlídky na jiný vztah spolu s jistotou Nichollsovy lásky ji přiměly k souhlasu se sňatkem. Své jediné vdané přítelkyni Elizabeth Gaskellové se Brontěová otevřeně přiznala k neuvěřitelnému vnitřnímu boji, který uvnitř sebe kvůli otázce sňatku sváděla. Ellen o svém zasnoubení a lásce k budoucímu manželovi napsala:

Certainly I must respect him, nor can I withhold from him more than mere cool respect. In fact, dear Ellen, I am engaged... while thankful to One who seems to have guided me through much difficulty, much and deep distress and perplexity of mind, I

am still very calm, very inexpectant. What I taste of happiness is of the soberest order. I trust to love my husband. I am grateful for his tender love to me. I believe him to be an affectionate, a conscientious, a high – principled man. [79]

Charlotta se o své střízlivosti a obavách zmiňovala i v souvislosti s tím, že se svým budoucím manželem nemohla sdílet celoživotní vášeň k literatuře. Láska pro ni byla nerozlučitelně spjatá s literaturou. Charlottu nejspíše také znejišťovalo, že ani nejbližší přítelkyně s jejím rozhodnutím vdát se nesouhlasila.

Ellen nepovažovala prostého faráře za rovnocenného partnera pro slavnou spisovatelku. Nakonec porozuměla Charlottině rozhodnutí vdát se tak, že na rozdíl od ní dala přednost životu s mužem před životem staré panny. Také Mary Taylorová byla naprosto pobouřená Charlottinou pohnutkou provdat se za muže, kterého vůbec nemilovala. A ani Elizabeth Gaskellová Charlottiny záměry neschvalovala a myslela si, že manželé se k sobě vůbec nehodili.

Přes všechny pochybnosti bylo manželství Charlotty Brontëové a Arthura Nichollse šťastné. Je více než pravděpodobné, že Charlotta se do svého manžela dokonce zamilovala. Vždyť už dříve v případě nenaplněné lásky Mary Taylorové s Branwellem prohlásila, že žena by do manželství měla vstupovat se střízlivými pocity a zamilovat by se měla teprve postupem času.

Jedny z nejkrásnějších chvil svého života Charlotta prožila během svatební cesty v Irsku. I po ní se Ellen svěřovala, že každý další den strávený s drahým Arthurem jí přináší čím dál tím více potěšení. Manželství jí úplně změnilo život. Její čas i mysl neustále okupovalo nové povolání farářovy manželky a nezbývala jí téměř žádná volná chvíle, ve které by mohla uniknout do světa fantazie. Lze tak soudit podle toho, že od doby, co se provdala, nezačala pracovat na novém románě. Svědčí to o tom, že pokud byla spokojená v osobním životě, nepotřebovala utíkat do světa fantazie a raději trávila volný čas v přítomnosti svého manžela.

Bohužel rodinné štěstí trvalo pouze jedenáct měsíců. Charlotta Brontëová zemřela 31. března 1855. Příčinou její smrti bylo nejspíše těhotenství. Několik měsíců trpěla silnými nevolnostmi a zemřela kvůli celkovému vyčerpání a dehydrataci. Na poli diskuzí týkajících se její smrti se téměř všichni životopisci shodují na tom, že Charlottin slabý organismus nebyl schopný přijmout plod a všemožně se proti němu bránil.

Dokonce těsně před svou smrtí změnila závěť a všechno odkázala manželovi. Arthur Bell Nicholls tvrdil, že Charlottina poslední slova, poté, co on sám prosil Všemohoucího, aby jeho manželku a nenarozené dítě ušetřil, byla:

Oh! I am not going to die, am I? He will not separate us, we have been so happy. [80]

3.2. Láska k muži v díle autorky

3.2.1. William Crimsworth a Frances

V románu *The Professor* si Brontëová zvolila jako ústřední téma vztah učitele a jeho žáčky. Volba tématu není náhodná. Vztah učitele a žáčky, který Charlotta prožila s Hegerem v Bruselu, znovu ožívuje prostřednictvím postav Williama Crimsworthe a Frances. Autorčino opětovné líčení zkušenosti nenaplněného vztahu s profesorem naznačuje, jak těžce se vyrovnávala s neuskutečněným snem o lásce. Brontëová přetváří neutěšenou realitu alespoň ve světě fantazie; díky tomu vzniká příběh o lásce mezi Williamem a Frances.

Crimsworth i Frances se v mnohém podobají autorce. Oba jsou pro ostatní nepříliš fyzicky přitažliví, prostí a obyčejní. Na své okolí působí jako přehnaně stydliví. Oba dva jsou hlavně nesmírně zranitelní. Jejich citlivost, ačkoliv se jí snaží neúspěšně maskovat, jim znemožňuje normálně komunikovat, a tak žijí ve světě vlastních fantazií a snů, omezováni nedůvěrou a strachem ze svého okolí.

Vztah Frances a Crimsworthe je ideálním obrazem toho, jak mohl vypadat vztah Charlotty s Hegerem, pokud by jí v tom nebránily okolnosti. V postavě Crimsworthe se promítají povahové rysy Hegera i Brontëové. V románu na rozdíl od reality dává autorka fiktivnímu profesorovi možnost odolat nepoctivé a prolhané madam Reuterové. Umožňuje mu prožít lepší budoucnost po boku Frances. Brontëová se s postavou Frances naprosto ztotožňovala

Madam Reuterová využívá okamžiku, kdy Crimsworth přichází do Bruselu a cítí se jako cizinec. Crimsworth má sice naději na lepší budoucnost, ale zároveň i nepřekonatelný strach z přítomnosti pramenící z nejistoty, že jako sirotek nemá žádné finanční zázemí ani společenské kontakty. Postava madam Reuterové, zámožné ředitelky penzionátu zajišťujícího výuku mladých dívek, je vylíčena podle madam Hegerové. Charlottin ambivalentní vztah k ní, na

jedné straně obdiv a na druhé nenávisť, se promítá i do vztahu Crimsworthe k madam Reuterové.

Crimsworthe zpočátku osobnost majitelky penzionátu fascinovala. Podobně jako Hegera okouzila jeho budoucí manželka, když začal vyučovat v její škole. Madam Reuterová však podle autorky obdivovala Crimsworthe zjištěně a účelově mu dala možnost začít nový život v rámci jejího penzionátu. Díky ní Crimsworth získal nejenom finanční zázemí, ale především pak postavení profesora – autority, která mu napomohla v postupném překonávání pocitů vlastní nejistoty.

Na začátku své kariéry v Bruselu, zmatený z přetrvávajících pochybností, byl i Crimsworth vystaven pokušení a svůdnosti madam Reuterové :

Still she persevered and at last – I am bound to confess it, her finger, essaying, proving every atom of the casket – touched its secret spring and for a moment – the lid sprung open, she laid her hand on the jewel within; whether she stole and broke it, or whether the lid shut again with a snap of her fingers – read on – and you shall know. [81]

Charlotta úmyslně stavěla postavu majitelky penzionátu do pozice neodolatelné svůdnice, a tím omlouvala Crimsworthovu i Hegerovu slabost pro ni. Ta však podle Brontëové pramenila pouze z toho, že Crimsworth byl ve skutečnosti přitahován více životem a jistotami, které mu madam Reuterová nabízela, než jejím skutečným šarmem. Tak si Brontëová pravděpodobně mohla vysvětlovat důvod, proč Heger našel zalíbení u Zoë Parentové. Charlotta, zaslepená láskou a vlastními touhami, si vůbec nepřipouštěla, že v případě Hegera mohlo jít o skutečný cit a ne o materialistické cíle.

Na základě svého přesvědčení, že to byly Hegerovy účelové důvody a ne láska, které ho přiměly k manželství, Charlotta nechala Crimsworthe z jeho poblouznění vůči madam Reuterové vystřízlivět. Crimsworth byl její obětí. Zatímco s ním madam Reuterová očividně flirtovala, byla už dávno zaslíbená

řediteli sousedního penzionátu. Poznáním skutečné povahy madam Reuterové tak autorka dala Crimsworthovi možnost odmítnutí vztahu s ní.

Crimsworth sdílí s Brontëovou i stejné názory týkající se manželství založeného výhradně jen na chťíci. Po zjištění utajovaného svazku mezi madam Reuterovou a panem Peiletem, Crimsworth popírá své předešlé tužby k madam tak, že si představuje osud manželství, které není vybudované na střízlivých pocitech. V Crimsworthových myšlenkách opět zaznívají Charlottiny literární zkušenosti s nešťastnou byronskou láskou a představy o citech, se kterými by se mělo vstupovat do manželství:

I know that a pretty doll, a fair fool might do well enough for the honey – moon – but when passion cooled, how dreadful to find a lump of wax and wood laid in my bosom, a half idiot clasped in my arms, and to remember that I had made of this my equal – nay my idol, to know that I must pass the rest of my dreary life with a creature incapable of understanding what I said, of appreciating what I thought or of sympathising with what I felt. [82]

Brontëová odměňuje Crimsworthovu schopnost rozpoznat pravou identitu madam Reuterové tím, že mu dává možnost získat vlastní sebedůvěru. Na základě nově nabytého sebevědomí je Crimsworth schopen překonat počáteční submisivní vztah ke své zaměstnavatelce.

Servility creates despotism. This slavish homage, instead of softening my heart, only pampered whatever was stern and exacting in its mood. The very circumstances of her hovering around me like a fascinated bird, seemed to transform me into a rigid pillar of stone. [83]

Autorka dává prohnání madam Reuterové do ostrého kontrastu s postavou Frances. Na základě charakteru madam Reuterové Crimsworth kritizuje i ostatní belgické žačky. Přestože jsou všechny katolíčky, tak se podle toho nechovají. Je mu protivná jejich vyzývavost, živočišnost a hloupost. Frances,

která je stejně jako Crimsworth protestantka, zosobňuje jeho ideál ženskosti a krásy:

...the toil worn, fagged, probably irritable tutor, blind almost to beauty, insensible to airs and graces, glories chiefly in certain mental qualities: application, love of knowledge, natural capacity, docility, truthfulness, gratefulness, are the charms that attract his notice and win his regard. [84]

Vzájemné sympatie a přitažlivost mezi Crimsworthem a Frances jsou umožněny díky nepochopení, se kterým se oba potýkají ve svém okolí. Brontëová vyzdvihuje tento aspekt jejich vztahu, protože byla přesvědčena o nevšední intelektuální spřízněnosti mezi ní a Hegerem. Neobyčejný vztah s profesorem mohl vzniknout díky Charlottině odlišnosti v porovnání s belgickými žačkami. Ke stejnému poznání pak autorka dovádí i Crimswortha. Ten u Frances především oceňoval její mimořádnou inteligenci, na jejím základě si jí začal více všímat.

Crimsworth na své žačce obdivoval píli, vytrvalost i neobvyklou míru jejího sebeovládání a sebezapření. Přestože věděl, že mladá učitelka k němu očividně vzhlíží a během hodin mu prostřednictvím dvojsmyslných pohledů nevědomě, avšak zcela veřejně, ukazuje hloubku svých citů, upíral jí jakýkoliv důkaz své lásky. K tomu se Crimsworth odhodlal až v okamžiku, kdy se mu Frances ztratila.

Frances odešla z penzionátu za stejných okolností, za kterých poprvé z Bruselu odjížděla i Charlotta. Frances se musela postarat o umírající tetu, jejíž dobročinnost jí umožnila studium pod vedením profesora. Brontëová tím, že Frances dovoluje být v posledních dnech se svou tetou, snad ulevuje svému svědomí. Muselo ji nesmírně trápit, že nemohla být v posledních okamžicích života tety Branwellové po jejím boku.

Význam Francesiných pohledů směřovaných k profesorovi Crimsworthovi neunikl pozornosti madam Reuterové. Ta podobně jako madam Hegerová

s radostí přijala Francesinu dobrovolnou výpověď. Pro profesora Hegera vztah s Charlottou skončil s jejím odjezdem. V případě Crimswortha vztah s jeho žačkou jejím odchodem teprve začíná. Charlotta tedy prostřednictvím jeho postavy pokračuje ve svém snu o lásce. Madam Reuterová je pro ni zosobněním překážky v jeho naplnění.

Madam Reuterová nechtěla Crimsworthovi prozradit Francesinu adresu. Chtěla ze žárlivosti zabránit jejich kontaktu. V Charlottině fantazii má Crimsworth vůči Hegerovi nespornou výhodu. Frances, na rozdíl od Charlotty, totiž zůstala i po odchodu z penzionátu v Bruselu. Tato skutečnost napovídá o autorčiných možných úvahách o tom, co by se mohlo stát mezi ní a Hegerem, pokud by se nevrátila zpět do Haworthu, ale setrvala by v Bruselu.

Její představitivost nechává Crimswortha využít tuto výhodu. Poté, co Crimsworth během odloučení s Frances dochází k závěru, že ji miluje, a touží, aby se znovu setkali, má možnost ji hledat. Charlotta tak Crimsworthovi dopřává možnost překážku v podobě madam Reuterové překonat. Když Crimsworth po dlouhém hledání Frances konečně znovu potkal, tak jí okamžitě vyznal svou lásku. Frances tedy nemusela, na rozdíl od autorky, prožívat celoživotní trauma z nenaplněné lásky kvůli odloučení s Crimsworthem.

Profesor svou žačku ne náhodou našel na protestantském hřbitově. Symbol hřbitova jako místa, kde duše nachází věčný klid v náruči Všemohoucího, má totiž podobnou funkci i pro Crimswortha a Frances. Jejich duše totiž také konečně nacházejí na protestantské půdě v katolické zemi klid tím, že se spolu znovu setkávají. Kdyby Frances a Crimsworthovi byla upřena možnost znovushledání, jejich život by přestal mít smysl a jejich duše by byly zaživa pohřbeny, podobně jak to popisovala Charlotta v dopisech Hegerovi.

Postava Frances je Crimsworthovým druhým já. V její osobnosti a ve vztahu s Crimsworthem se zrcadlí nejasné a protichůdné Charlottiny představy o konečné podobě lásky mezi profesorem a žačkou. Francesina osobnost působí roztříštěně. Na jedné straně je Brontëovou vykreslena jako žena, která hledá cestu k dosažení nezávislosti, a na druhé straně je naprosto emocionálně závislá

na lásce ke Crimsworthovi. Působí pak na své okolí rozpolceně. Francesina podřízenost Crimsworthově lásce se odráží i v její odpovědi na nabídku k sňatku:

You have always made me happy; I like to hear you speak; I like to see you; I like to be near you; I believe you are very good, and very superior; I know you are stern to those who are careless and idle, but you are kind, very kind to the attentive and industrious, even if they are not clever. Monsieur, I should be glad to live with you always. [85]

Současně s přijetím nabídky k sňatku se u Frances dostavují obavy. Nepřekonatelně touží i po uskutečnění jiného snu – otevření vlastní školy. Strach ze sňatku je umocněn obavou ze ztráty zaměstnání. Zatímco Crimsworth by pokračoval ve své kariéře, Frances by se své profesi musela vzdát, což by u ní vyústilo v pocity deprese a osamocení. Zároveň se obávala, že by svou nečinností brzy manžela omrzela.

Brontëová ve své fantazii řešila konflikt soužití dvou lidí, kteří, přestože se nesmírně milují, jsou zároveň oddáni i svým profesím. Přemýšlela nad tím, jak by vypadala její vlastní domácnost, pokud by žila s profesorem Hegerem. Její řešení pak připomíná model společného života manželů Hegerových. Crimsworth, po vzoru Hegera, nechává i po svatbě Frances pokračovat v jejím zaměstnání.

I put no obstacle in her way; raised no objection; I knew she was one who could live quiescent and inactive, or even comparatively inactive. Duties she must have to fulfil, and important duties; work to do – and exciting, absorbing, profitable work; strong faculties stirred in her frame, and they demanded full nourishment, free exercise: mine was not the hand ever to starve or cramp them; no I delighted in offering them sustenance and in clearing them wider space for action. [86]

Manželé Crimsworthovi si společně otevírají školu. Crimsworth není jejím ředitelem. Ačkoliv sdílí s Frances svoje zaměstnání, tak je to ona, kdo školu formálně vede. Přesto však Crimsworth neztrácí pocit dominance ve vztahu s manželkou. Nijak nezpochybňuje svoji sebedůvěru. Ta je naprosto posílená tím, že se z počáteční pozice outsidera, sirotka a cizince dostal do naprosto uspokojujivého postavení manžela a spolumajitele školy.

Je nepřehlédnutelné, jak moc Brontëová záviděla madam Hegerové nejen její manželství, ale i organizaci rodinného života. Frances zvládala být během dne, po vzoru madam Hegerové, elegantní představenou penzionátu a večer se proměnila ve svědomitou manželku a matku.

... the lady – directress vanished before my eyes, and Frances Henri, my own little lacemender was magically restored to my arms. [87]

Brontëová řeší prostřednictvím Frances i svůj vztah k postavení ženy v manželství. Opět v něm zaznívá její vnitřní konflikt mezi sebeovládáním a vášní, rozumem a citem, Wellingtonem a Byronem. Touto otázkou se bezesporu zabývala ve spojitosti s manželstvím Hegera.

Pro profesora a jeho žáčku vytváří Brontëová ideální obraz manželství, po kterém sama toužila. Díky tomu, že Crimsworth dovoluje Frances vykonávat její povolání a naplňuje její přání a sny, jí dává příležitost, aby i ona mohla uspokojovat jeho představy o vzorné a milující manželce. Spokojený vztah není pro autorku v žádném případě samozřejmostí. Prostřednictvím Frances tedy dochází k vyřešení vnitřního konfliktu a naplnění snu o ideálním soužití. Charlottiny myšlenky o uspokojování tužeb manželek jako prostředku vedoucím k vyrovnanému vztahu jsou na svou dobu neobyčejně moderní.

3.2.2. Rochester a Jana

Román *Jane Eyre* je bezesporu jedním z nejproslulejších příběhů o hledání lásky v anglické literatuře. Je zajímavé poukázat, za jakých okolností takový román o lásce vznikl. Brontëová začala pracovat na *Jane Eyre* v srpnu roku 1846. V tomto období prožívala zklamání z nešťastné lásky. Stále nepřicházela žádná odpověď na její zoufalé volání k Hegerovi. Současně zakoušela absolutní deziluzi z ponižujícího chování Branwella, který se vrátil po skandálním vztahu s Lucy Robinsonovou zpět do Haworthu. V té samé době otec Brontë přišel téměř úplně o zrak. Charlotta se rozhodla doprovázet otce při téměř průkopnické operaci šedého zákalu do Manchesteru. Ve chvílích největších obav o jeho zdraví se pustila do psaní svého nejslavnějšího románu. Pociťovat prostřednictvím vztahu Rochester a Jany vášeň a lásku, a utíkat tak do světa fantazie, se pro Charlottu stalo jediným možným východiskem z vlastních skličujících pocitů.

Jana Eyrová se také cítila nečinně, osaměle a stísněně. Přestože vyměnila kariéru učitelky v Lowoodu za povolání vychovatelky a doufala v nové zážitky a pestřejší život, byla zpočátku ze života v Thornfieldu celkem zklamaná. V okamžiku, kdy se Jana poprvé setkala s Rochestrem, změnil se jí celý život. Tato skutečnost odkazuje k Charlottinu osudovému setkání s Hegerem.

Brontëová záměrně zasazuje Rochesterovo a Janino první setkání do romantické krajiny lesa. Lásku ke krajině spojuje s romantickou láskou svých hrdinů. Současně je jejich první setkání i hrůzostrašné. Jana Rochesteru poprvé potkala jako tajemného jezdce na koni, jehož doprovázel ohromný černý pes připomínající strašidlo. V této scéně se odrážejí autorčiny zkušenosti s četbou gotických románů.

The new face...was like a new picture introduced to the gallery of memory...it was masculine...it was dark, strong, and stern. [88]

Rochestrův strašidelný vzhled byl obrazem stavu jeho duše před tím, než potkal Janu. I Rochester si Janino zjevení okamžitě spojoval se světem romantických představ. Záměrně pak Janu nazýval nejrůznějšími jmény spojenými s nadpřirozenými bytostmi.

No wonder you have rather the look of another world. I marvelled where you had got that sort of face. When you came on me in Hay Lane last night, I thought unaccountably of fairy tales, and had half a mind to demand whether you had bewitched my horse: I am not sure yet. [89]

Podobně jako se Crimsworthovi líbila Francesina opuštěnost, tak i Rochestroví se zamlouval fakt, že Jana byla osiřelá. Neměla žádné příbuzné ani přátele, o kterých by mu řekla, a tudíž se pro něj, jako osamělá poutnice, stala ideální obyvatelkou Thornfieldu. Rochester sám byl také sirotkem. Jana je ideálním obrazem toho, čím mohl být on sám, pokud by nebyl těžce zkoušen nejrůznějšími katastrofami. Je přesvědčen, že za svůj byronský osud nemůže on sám, ale přisoudily mu ho okolnosti, které ho na jeho cestě životem těžce poznamenaly:

Nature meant to me to be, on the whole, a good man. [90]

Tímto může postava Rochestra připomínat Branwella Brontého, o němž byla autorka po jeho smrti přesvědčená, že veškeré jeho chování bylo spojeno s neobvyklými událostmi, které ho v životě potkaly. Charlotta si byla jistá tím, že její bratr byl v nitru duše dobrým člověkem. To samé si o sobě myslel i Rochester. Nejprve byl oklamán a donucen vlastní rodinou ke sňatku se šílenou ženou a musel zakoušet trápení po jejím boku. Smrt otce a bratra mu přinesla bohaté dědictví, ale musel snášet neustálé důsledky jejich krutého a sobeckého nakládání s jeho budoucností.

Rochester pod tíhou vlastního utrpení přestal uznávat jakékoliv autority. Začal svým chováním vzdorovat všem lidským konvencím, soudům i názorům. Utvrdil sám sebe v tom, že má právo vytvořit si vlastní hodnotový systém a morální vzorce chování. Jako by se v jeho způsobu myšlení ozýval Miltonův Satan. Rochester jednal tak, že pokud nemohl poznat lidské štěstí, měl alespoň právo prožívat zakázané rozkoše. Rochester se v mnohém podobá byronskému hrdinovi, avšak není možné ho s ním úplně ztotožňovat.

Rochestrovu bohatství a z něj plynoucí pozice ve společnosti mu umožňovaly jednat tak, že se necítil být nikomu podřízený. Vědomě se naopak stavěl do pozice rebela. Jana byla pro své okolí nezajímavou a přehlíženou. Oba dva svým způsobem žili na okraji společnosti. Rochester tak činil dobrovolně, zatímco Janě bylo takové postavení přisouzeno na základě její chudoby.

Jana neměla kvůli svému původu velké naděje na lepší společenské postavení. O to více byla obdařena mimořádnou inteligencí. Brontëová promlouvá prostřednictvím Jany o svých názorech na postavení žen ve společnosti. Volala po rovnoprávnosti obou pohlaví nejen životě, ale i v lásce:

Women are supposed to be very calm generally: but women feel just as men feel: they need exercise for their faculties, and field for their efforts as much as their brothers do; they suffer from too rigid a restraint, too absolute a stagnation, precisely as men would suffer; and it is narrow minded in their more privileged fellow – creatures to say that they ought to confine themselves to making puddings and knitting stockings, to playing on the piano and embroidering bags. It is thoughtless to condemn them, or laugh at them, if they seek to do more or learn more than custom has pronounced necessary for their sex. [91]

Díky Rochestrově lhostejnosti vůči zdvořilostem a naopak jeho až neurvalé upřímnosti se Jana mohla oprostít od vlastních pochybností. Jelikož neměla co ztratit, mluvila s Rochestrem přirozeně a bez zábran. Na svou dobu spolu komunikovali na neobvyklé úrovni. Poznávali jeden druhého jak po

intelektuální, tak i po emocionální stránce. Brontëová tuto vlastnost svým hrdinům přisuzuje opakovaně a vědomě. Vrací se ke svým zkušenostem s profesorem. Charlotta se do něj zamilovala i díky nezvyklé komunikační úrovni mezi ní a profesorem. I Jana a Rochester nacházejí prostřednictvím svých debat jeden u druhého zalíbení.

Jana se postupně stává závislou na Rochestrově silné osobnosti. Paralelně s autorkou i ona působí na první pohled jako nezávislá žena, avšak ve skutečnosti je vždy na někom citově závislá a vědomě se do této pozice staví. Zatímco v Lowoodu se citově upínala k Heleně Burnsové a slečně Templové, tak v Thornfieldu je jejich následovníkem pan Rochester. Stejně tak se chovala i Charlotta. V Haworthu byla citově závislá nejdříve na sestře Mary, pak na Branwellovi a v Bruselu na profesorovi Hegerovi.

Rochestрова osobnost Janu úplně ovládla a ona se do něj zamilovala. Nesmírně obdivovala kouzlo jeho vnitřní síly. Vášnivě ji přitahovala jeho ošklivost i tajemná osobnost. Přála si ji poznat, prozkoumat a porozumět jí. Snila o tom, že by mohla žít svůj život skrze Rochestrův. Jana chtěla Rochestra zachránit před sebou samým a od osudu, jehož se obával:

To live, for me Jane, is to stand on a crater – crust which may crack and spue fire any day. [92]

Když si Jana uvědomuje svoji lásku k Rochestrově, má z ní současně i strach. Bojí se hříšnosti intenzity svého citu. Znovu se v ní ozývají Charlottiny protichůdné emoce týkající se lásky. Janiny ambivalentní pocity se promítají i do její představivosti:

Till morning dawned I was tossed on a buoyant but unquiet sea, where billows of trouble rolled under surges of joy. I thought sometimes I saw beyond its wild waters a shore, sweet as the hills of Beulah; and now and then a freshening gale, wakened by hope, bore my spirit triumphantly towards the bourne: but I could not reach it, even in

fancy, – a counteracting breeze blew off land, and continually drove me back. Sense would resist delirium: judgement would warn passion. [93]

Přestože si byl Rochester vědom toho, že je do něj Jana zamilovaná, schválně si jí nevšímal, provokoval a zkoušel ji. Snažil se v ní úmyslně vyvolat pocit žárlivosti, aby si potvrdil, že ho opravdu miluje. Záměrně se proto dvořil jiné ženě – Blance Ingramové.

Jana se bránila pocitům žárlivosti kvůli svému přesvědčení, že ženě v jejím postavení nepřísluší žárlit. Uvědomovala si, že mezi ní a Blankou je propastný rozdíl. Nebyla ani krásná, ani bohatá, a tudíž měla pocit, že se s ní nemůže srovnávat. Zároveň si Jana musela být jistá tím, že žena jako Blanka, která neznala hloubku opravdových citů a jejíž slova byla prázdná, by nemohla Rochesteru doopravdy očarovat. V porovnání s Blankou se Jana stavěla morálně výš.

Ačkoliv se obávala, že Rochester se doopravdy s Blankou ožení, odjela uprostřed jejich námluv. Jana pravděpodobně tajně doufala, že si Rochester uvědomí během jejich odloučení hloubku svých citů a až se vrátí, tak jí je dá konečně najevo. O tom samém mohla snít i Charlotta, než se podruhé vrátila do Bruselu.

Po svém návratu z návštěvy tety v Gatesheadu už Jana nemohla déle vydržet Rochesterovu stupňující se, nevyzpytatelnou hru o svatbě. Kruté zacházení s jejími city nakonec vyústilo v to, že se Jana rozhodla od něj odejít.

Do you think, because I am poor, obscure, plain, and little, I am soulless and heartless? – You think wrong! – I have as much soul as you, – and full as much heart! And if God had gifted me with some beauty and much wealth, I should have made it as hard for you to leave me, as it is now for me to leave you. I am not talking to you now through the medium of custom, conventionalities, nor even moral flesh : – it is my spirit that addresses your spirit; just as if both had passed through the grave, and we stood at God 's feet equal, – as we are! [94]

Jana se snažila svým zoufalým výkřikem Rochestra přesvědčit o tom, že jsou si před Bohem rovni. Přála si, aby si Rochester uvědomil i hloubku jejího trápení a intenzitu její lásky a přestal si s ní úmyslně zahrávat. Rochester jí na takovou výzvu odpověděl nabídkou k sňatku:

My bride is here...because my equal is here, and my likeness. [95]

Ve skutečnosti však Rochester nechtěl Janu učinit sobě rovnou tím, že si ji chtěl vzít. Naopak toužil stát se jejím pánem. Snažil se ji předělat podle svých představ už před svatbou. Chtěl ji obléknout do drahých šatů a zahrnout ji vzácnými šperky. Jana to odmítala. Neuměla být někým jiným. Nechtěla se ani přetvařovat. Láska pro ni nebyla spojená s bohatstvím, nestála o ně. Rochestrová upřímná a věčná láska pro ni byla důležitější než lesk drahých kovů.

Rochester chtěl Janu hned po svatbě odvézt pryč z Anglie. Plánoval s ní odjet proto, aby ji uchránil před svým tajemstvím. Doufal i v to, že Janina nevinnost a prostota mu pomůže očistit se od hříchů minulost. Tím, že ji chtěl odvézt pryč, chtěl Rochester utéct především sám před sebou a doufal, že mu to pomůže zbavit se pocitů viny.

I shall revisit it, healed it and cleansed, with a very angel as my comforter. [96]

Jana se vysmívala svému srovnávání s andělem. Snažila se naopak Rochestra varovat, aby od ní nic takového neočekával. Byla jí mnohem sympatičtější představa upřímného až hrubého Rochestra, než Rochestra lichotníka. Jana chtěla být raději než andělem Rochestrovou společnicí a přítelkyní. Brontëová prostřednictvím Jany vyjadřuje, stejně jako v případě Frances, své obavy o délce trvání manželské lásky. Proto Jana upřednostňovala před rolí manželky roli přítelkyně a společnice. Toto Charlottino rozhodnutí mohlo být znovu

ovlivněno vědomím, že ona se nikdy nemohla stát Hegerovou manželkou, a proto stavěla jejich přátelství výše než manželství.

Janě se nelíbilo, že by byla na Rochestrově finančně závislá. Nechtěla být mu ještě více podřízená a na obtíž. Přála si zůstat zaměstnankyní svého budoucího muže jako vychovatelka. Toužila si vybudovat určitý pocit nezávislosti. Současně si přála začlenit do jejich budoucí rodiny i Rochestrovu schovanku Adélku. Po svých předchozích zkušenostech nemohla dopustit, aby se Adélka cítila v jejich rodině jako vetřelec.

Klíčovým momentem ve vztahu Rochestra a Jany je jejich svatba. Při obřadu dochází k prozrazení Rochestrově životního tajemství – existence manželky Berty. Rochester se chtěl, po vzoru východních kultur, dopustit zločinu bigamie. V tomto se jeho uvažování podobá byronskému hrdinovi. Ten se také nebojí spáchat nepřipustné činy za účelem vlastního uspokojení.

Kdo je vlastně první šílená Rochestrově manželka Berta? Pro Charlottu Brontěovou představuje Berta bezesporu Zoë Hegerovou. Charlotta ji nechává ve svém románu uvěznit do nejvyššího patra domu, kde nemůže nijak překazit lásku svého manžela. Vědomě z ní vytváří bezcitnou šelmu tím, že jí přidává atribut šílenství. O Bertině šílenství Charlotta svému vydavateli napsala:

The character of Bertha is shocking, but I know that it is but too natural. There is a phase of insanity which may be called moral madness, in which all that is good or even human seems to disappear from the mind and a fiend – like nature replaces it. ... Mrs Rochester indeed lived a sinful life before she was insane, but sin is itself a species of insanity: the truly good behold and compassionate it is as such. [97]

Bertino šílenství Brontěová chápe mimo jiné i jako trest za její předešlý hříšný život. Nabízí se tedy interpretace Bertina šílenství jako vlastní projekce Charlottina hříchu – zakázané lásky k ženatému muži. To, jak je Berta uvězněna, pak svádí k hledání paralely u Charlotty, která byla po návratu

z Bruselu uzavřená v haworthské faře a uvězněná ve svých myšlenkách a na pokraji morálního šílenství.

Pro Rochester je Berta zrcadlem jeho svědomí. Tím, že ji zavírá a ukrývá, snaží se uchránit sám sebe před výčitkami. Berta je také obrazem jeho hříšného života. Rochester popisuje Janě svou skutečnou manželku jako ženu, která si už ve své krvi nesla mravní i duševní zkaženost. Naráží tím snad sám na sebe? Nemohl i Rochester po svém otci, který ho vědomě přelstil, zdědit stav mravní zkaženosti? Tím, že Bertu drží v žaláři, tak vlastně vězní svoji vlastní minulost. Bertino šílenství jako by znázorňovalo Rochesterův vlastní a ničím nezadržovaný úpadek.

Rochester na svou obhajobu Janě tvrdí, že přestože se s Bertou oženil, neměl doopravdy nikdy možnost skutečně ji poznat. Nikdy ji nemiloval. Rozhodnutí oženit se s ní vycházelo z poblouznění a z nátlaku otce a bratra, kteří byli zaslepeni jejím velkým věnem.

I was dazzled, stimulated: my senses were excited; and being ignorant, raw, and inexperienced, I thought I loved her. [98]

Berta je pro Janu jejím alter egem. [99] Ztělesňuje Janiny vnitřní touhy a vášně, její neklidnou duši. Nabízí se interpretace, že Jana se s Bertou setkává vždy v okamžicích, kdy není schopná sebeovládání a podléhá svým touhám a vášním. Berta se pak vynořuje ze svého vynuceného úkrytu jako varování. K nejhroživějšímu střetnutí mezi Janou a Bertou dochází v noci před svatbou. V hororové podobě Berta zpodobňuje Janin strach ze sňatku a z manželského soužití s Rochestrem i z podřízenosti vůči němu.

Just at my bedside, the figure stopped: the fiery eye glared upon me – she thrust up her candle to my face, and extinguished it under my eyes. I was aware that her lurid visage flamed over mine, and I lost consciousness: for the second time in my life – only the second time – I became insensible of terror. [100]

Rozhodnutí opustit Rochestra a odmítnutí nabídky žít s ním jako jeho milenka nevychází až tak úplně z Janina morálního svědomí. Neopouští ho, protože by se jí ošklivil, ani na něj nesvaluje vinu za to, že jí účelově lhal a chtěl s ní uzavřít nelegitimní sňatek. Okamžitě mu všechno odpouští. Jana Rochestra opouští, protože by ji nesmírně ponížilo, kdyby o ní Rochester začal uvažovat tak, jak to dělal v případě předchozích milenek.

It was a grovelling fashion of existence: I should never wish to return to it. Hiring a mistress is the next worse thing to buying a slave: both are often by nature, and always by position, inferior; and to live familiarly with inferiors is degrading. I now hate the recollection of the time I passed with Celine, Giacinta and Clara. [101]

Pro Janu by se stalo jedinou možností stát se další z řady Rochestrových milenek. V podstatě ona se jí, přestože nevědomě, už stala. Nemohla by milovat Rochestra s vědomím, že ji považuje za méněcennou. Láska k Rochestrovovi ji nutila k tomu, aby od něj dobrovolně odešla.

Not a human being that ever lived could wish to be loved better than I was loved; and him who thus loved me I absolutely worshipped: and I must renounce love and idol. One drear word comprised my intolerable duty – “Depart!” [102]

Pro Janu je tedy nutné, na rozdíl od milenek byronských hrdinů, Rochestra opustit. Odejít od Rochestra je Janiným prvním krokem ke znovuzískání její samostatnosti. Postupně si začíná uvědomovat, že v životě pro ni musí být důležitější věci, než uspokojování Rochestrový lásky a vlastního chťíce. Sebeovládání a sebezapření je jedinou cestou, jak uniknout pokušení. Stejně se musela cítit i Brontëová, když se pro ni stal odjezd z Belgie jediným možným řešením, jak odolat pokušení zakázané lásky k profesorovi.

Jan Křtitel dovádí Janu k sebepoznání vlastních dovedností a k uvědomění si skutečnosti, že je pro ni možné žít i bez Rochestra. Pokud Rochester symbolizuje jednu stránku Janiny osobnosti, tak Jan Křtitel je představitelem té druhé. Brontëová tak opět zobrazuje svůj vnitřní konflikt mezi Byronem a Wellingtonem.

Jan Křtitel je mužským pokračovatelem Heleny Burnsové. Brontëová vytvořila prostřednictvím jeho postavy, podobně jako v případě Heleny, obraz mučedníka. Jan Křtitel také považuje odříkání za jednu z ctností a celý svůj život si přeje zasvětit Bohu. Jeho představám o plnohodnotném naplnění života přesně odpovídá misionářská služba.

Při dosahování svého cíle – stát se Božím služebníkem – je ochoten úplně potlačit všechny ostatní emoce. Jako příklad takového jednání slouží jeho nezdařený vztah s Rosamondou Oliverovou. Přestože Jan Křtitel Rosamundu neskonale miluje a obdivuje ji, úmyslně svoji lásku k ní sám v sobě úplně popírá. Po jejím boku by nikdy nemohl naplnit svůj prvotní sen, jelikož Rosamonda se pro službu Bohu nehodila.

Jan Křtitel uskutečnění svých přání naopak spojuje s Janou. Přitahuje ho její odvaha a síla osobnosti. Zná její minulost a obdivuje ji pro to, jak se s ní sama v sobě vyrovnává. Vidí Janinu nesmírnou píli a trpělivost v její práci s dětmi. Současně mu imponuje i její inteligence. Považuje Janu za sobě rovnou a hodnou toho, aby své nadání obětovala Bohu. Jan Křtitel se však není schopen oprostít od svého fanatického zaujetí božího služebníka. Nemůže kvůli tomu Janu přijmout jako ucelenou osobnost.

As for me, I daily wished more to please him : but to do so, I felt daily more and more that I must disown half my nature, stifle my faculties, wrest my tastes from their original bent, force myself to the adoption of pursuits for which I had no natural vocation. He wanted to train me to an elevation I could never reach: it racked me hourly to aspire to the standard he uplifted. [103]

Janu nechce vidět a poznat jako ženu. Odmítá přikládat důležitost sebemenší přitažlivosti mezi nimi, nebere ohled ani na její emoce. Dívá se na ni čistě jen spirituálně. To se ovšem Janě přičí. Prostřednictvím názorů Jana Křtitele a jeho pohledu na ženy Brontëová znovu ožívuje své vlastní zkušenosti. Farář Henry Nussey nápaditě připomíná Jana Křtitele. Henry se také o Charlottu nezajímal jako o ženu, ale šlo mu pouze o její duchovní kvality.

K zásadní změně ve vztahu mezi Janou a Janem Křtitelem došlo v okamžiku, když ji požádal, aby se stala jeho manželkou. Trval na tom, že Jana je také předurčena k misionářské dráze a jinak než jako jeho manželka ji nemůže vykonávat. Janiny návrhy, že by ho následovala jako sestra nebo přítelkyně, Jan Křtitel absolutně zavrhuje.

A sister might any day be taken from me. I want a wife: a soul helpmeet I can influence efficiently in life and retain absolutely till death. [104]

Janu lákala představa života misionářky. Práce a pomoc potřebným by pro ni byla naplněním. Současně by jí vyčerpávající zaměstnání pomohlo k tomu, aby se její mysl odpoutala od Rochesteru. Nechtěla na něj zapomenout, ale toužila využít svoji fyzickou a psychickou sílu k prospěšným činnostem. Misionářská práce by snad také ulevila jejímu svědomí z nevědomého spáchání hříchu. Jana byla ochotna zasvětit svůj život lásce k Bohu, ale naprosto se jí přičila myšlenka vdát se za muže, kterého nemilovala a o kterém věděla, že nemiluje ji. Čím více poznávala svého bratrance, tím více ji děsil jeho pohled na lásku k ní.

I scorn your idea of love... I scorn the counterfeit sentiment you offer: yes, St. John, and I scorn when you offer it. [105]

Jana měla možnost na rozdíl od Jana Křtitele poznat, jaké je to být opravdu milována. Provdát se za něj jí bylo o to více proti mysli. Zároveň si však byla vědoma toho, jak to dopadlo, když se oddala pouze svým citům a vášním. Stát se jeho manželkou by pro ni bylo možné jen v případě, pokud by zapoměla na opravdový význam slova láska. Provdala by se za něj, jen pokud by to považovala za Boží vůli.

V okamžiku, kdy Jana uslyšela Rochestrovu volání, byla přesvědčená, že se jedná o Boží znamení, že láska k Bohu a láska k milovanému člověku musí být v harmonii. Pro Janu není možné obětovat jedno pro druhé, a tak ztratit půlku sebe sama. Rochestrovu volání slyšela až ve chvíli, kdy Rochester došel ke smíření s Bohem, protože pykal za svoje hříchy.

Jana se také zprostředkovaně dozvěděla o jeho pokusu zachránit Bertu před smrtí. Rochester chtěl zachránit osobu, kterou nenáviděl a jejíž neštěstí spoluvytvářel. Není možné považovat ho za Bertinu zachránce. Stejně jako Byronův Manfréd přivodil svým chováním smrt Astarté, Rochester Bertu duševně zabil dávno před tím, než skočila z ochozů Thornfieldu. Manfréd i Rochester jsou po smrti, kterou přivodili, zatíženi vědomím temné viny. Oba však netrpí stejnou vinou.

Manfrédovi, po krachu snah vytvořit si po smrti Astarté bezprostřední vztah ke světu a vyřešit tím problém své viny, zbývá už jen jediné – zemřít. Manfréd nestojí o smíření s Bohem a nechce se k němu uchýlit, když mu to opat v posledních chvílích jeho života nabízí. Manfréd nezemře, nýbrž zmizí do neznámého světa a ani opat vlastně neví kam. [106]

Rochester se od typického byronského hrdiny liší. Nevolí stejně jako Manfréd cestu smrti, neviní se za Bertinu smrt. Její smrt mu přinesla naopak vzkříšení a znovunalezení vztahu s Bohem. Rochester se viní především za to, že ublížil Janě.

...my heart swells with gratitude to beneficent God...I did wrong: I would have sullied my innocent flower – breathed guilt on its purity: the Omnipotent snatched it from me. [107]

Za Bertinu smrt přijímá Boží trest v podobě fyzického zmrzačení. To, že jeho a Janina duše byly odloučeny, je pro něj mnohem horší než znetvoření těla. Rochester považuje okamžik opětovného setkání s Janou za Boží odměnu a za výsledek předchozího utrpení duše i těla. S přeměnou jeho osobnosti se v něm ztrácí nebo přetváří předchozí povahové rysy, které měl společné s byronskými hrdiny.

Rochester je odkázán kvůli svému fyzickému postižení na Janinu péči. Ta se cítí být mu konečně rovna. Nově nabyté dědictví jí umožňuje vyrovnat se Rochesterovi i po ekonomické stránce. Zbavuje ji pocitu podřadnosti. Pro Janu se mění Rochesterovy fyzické nedostatky v morální ctnosti. Čím více je znetvořen, tím více to pro ni symbolizuje trest za pokušení a vášň, kterou on v sobě, na rozdíl od ní, nebyl schopen potlačit. Jana Rochesteru miluje mnohem více než předtím, protože jejich duše konečně mohou žít v harmonii.

I love you better now, when I can really be useful to you, than I did in your state of proud independence, when you disdained every part but that of the giver and protector. [108]

Brontëová se v případě Jany a Rochesteru příliš nezajímá o jejich společné manželství. Důležité jsou pro ni překážky, které musí oba dva zdolat, než jsou ke svazku připraveni. Zkrocení vášní jejich bouřlivých duší je odměněno střízlivou manželskou láskou a štěstím.

3.2.3. Robert Moore a Karolína – Shirley a Louis Moore

V románu *Shirley* se Charlotta Brontëová zabývá romantickou láskou dvou hrdinek. To je pro autorku dost neobvyklé, protože v centru její pozornosti stojí v ostatních románech pouze jedna hrdinka a její hledání cesty k uskutečnění snu o lásce. Autorka volí dvě hrdinky v románu *Shirley* proto, aby dala do kontrastu dvě rozdílná prostředí. Svět Karolíny jako chudé neteře duchovního staví do protikladu ke světu bohaté dědičky Shirley.

Brontëovou mimo jiné zajímalo, jak moc ovlivňuje společenské postavení cestu k naplnění snů o lásce. Tímto tématem se zabývala proto, že sama uvažovala, do jaké míry poměry, z kterých pocházela, ovlivnily její šance na uskutečnění snu o lásce. Mohla se také podvědomě srovnávat se Zoë Hegerovou a pohrávat si tak opět s myšlenkou toho, že pokud by madam Hegerová nebyla majetná, mohl by profesor dát přednost Charlottě.

Přestože se Brontëová ani s jednou z hrdinek úplně neztotožňuje a inspiraci při jejich tvorbě hledá primárně u svých sester, mají Karolína i Shirley některé vlastnosti společné s jejich autorkou. Karolína jako by zobrazovala jednu půlku Charlottina já. Stejně jako ona je tichá a prostá dívka, která se uvnitř sebe sama bojí osudu staré panny. Shirley naopak jako by vykreslovala druhou stránku Charlottiny osobnosti, když jako nezávislá žena promlouvá otevřeně o rovnosti mezi mužem a ženou. Karolínin rutinní život se v mnohém podobá vlastnímu životu autorky, zatímco prostřednictvím Shirley sní Charlotta o tom, jak by mohla žít, pokud by byla sebevědomou a společensky založenou ženou.

Karolína se zamilovala do svého belgického bratrance Roberta Moora. Jejich lásce nebrání představená penzionátka madam Reuterová, ani utajovaná šílená manželka Berta. Důvodem, proč Karolína prožívá nešťastnou lásku, je to, že Robert Moore o ní nejeví zájem. Zkrachovalý majitel severoanglické továrny má jednoduše důležitější věci, kterým se musí věnovat v rámci záchrany svého

podniku. Robert Moore má příliš mnoho starostí na to, aby se zabýval láskou ke své chudé sestřenci. Sám Moore si je vědom svého necitlivého chování a sobectví.

All men, taken singly, are more or less selfish; and taken in bodies they are intensely so. The British merchant is no exception to this rule...Chivalrous feeling, disinterestedness, pride in honour, is too dead in their hearts. [109]

Karolína svého bratrance miluje a obdivuje, protože jsou momenty, kdy se k ní jako jeden z mála mužů chová laskavě. Přestože ho Karolína také podvědomě přitahuje, Robert Moore jí, ostatně jako nikomu jinému, nedává možnost, aby ho mohla doopravdy poznat. Karolína tedy miluje představu, kterou o Robertovi má. Upíná se k němu jako ke snu, přičemž nezná skutečnost.

Robert je pro ni ve všem mimořádný a Karolína se cítí opravdu šťastná jen v jeho přítomnosti. Láskou k němu je pohlcena natolik, že mu ji dává navzdory zvyklostem najevo, čímž riskuje jeho odmítnutí. Poté, co Karolína poznává, že pro Roberta nepřichází v úvahu sňatek s ní, nesmírně trpí. Procitá totiž ze svého snu do reality.

Nemá kromě Roberta nic, k čemu by se mohla upnout. Její myšlenky se tak neustále zabývají nejmenšími detaily jejich společných rozhovorů. Postupně si Karolína uvědomuje, že to byla především ona, kdo inicioval pokusy o projevy náklonnosti. Stydí se za neschopnost potlačit své vášně, například v situaci, kdy její svědomí trápí, že požádala Roberta o pramen jeho vlasů. Brontëovou nejspíše pronásledovaly stejné myšlenky, když si s odstupem času uvědomovala svoji přehnanou iniciativu vůči profesorovi.

It was my doing, and one of those silly deeds it distresses the heart and sets the face on fire to think of – one of those small but sharp recollections that return, lacerating

yourself respect like tiny penknives and forcing from your lips, as you sit alone, sudden, insane – sounding interjections. [110]

Karolína se v rámci vyrovnávání se se skutečností neopětované lásky snaží najít jiný smysl života. Nevíní samozřejmě za svou nešťastnou lásku Roberta. Uvědomuje si, že on jí vlastně nedával žádné podněty, nelhal jí, ani jí nic nesliboval. Veškerý čas, který normálně trávila v myšlenkách o Robertovi, chce věnovat něčemu užitečnému. Karolína se snaží přivyknout si myšlence na to, že jí nejspíše nezbude nic jiného, než vést život staré panny. I Charlotta se zabývala podobnými myšlenkami o životě bez lásky k muži po svém návratu z Bruselu. Karolína žila tak, jako by byla za živa pohřbena. Přátelství se Shirley pro ni bylo jediným rozptýlením před tím, než se do jejího života vrátila její matka a dala mu znovu smysl.

Přátelství znamená pro Karolínu a Shirley vzájemnou podporu ve věcech týkajících se lásky. Jana Eyrová hledala podobnou oporu nejdříve u Heleny Burnsové a slečny Templové, později pak u Diany a Marie Riversových. I Charlotta nacházela u svých sester útěchu. Karolína však paradoxně nemůže být k Shirley úplně upřímná, protože ví, že ten, koho ona sama miluje, touží bohužel po její přítelkyni. Brontëová tímto mohla nevědomě odkazovat k žárlivosti, kterou cítila vůči Emily, protože věděla, že Constantin Heger obdivoval více její sestru.

Shirley se stala objektem zájmu Roberta Moora díky své vstřícnosti a majetku. Ten v možnosti sňatku s ní našel ideální způsob, jak zachránit svoji továrnu před krachem. Bohužel zapomněl na to, že Shirley si ho cenila především jako přítele. Promlouvala s ním jako se svým nájemcem o obchodních záležitostech, pokud potřeboval, půjčovala mu peníze a neustále o něj projevovala zájem.

Moore si veškerou její péči vykládal jako jasné signály lásky. Vůbec si nepřipouštěl eventualitu, že Shirley ho považovala za sobě rovného přítele.

Přestože on sám ji nemiloval, požádal ji o její ruku. Shirley jeho úmysly ponížily.

You have made a strange proposal – strange from you; and if you knew how strangely you worded it, and looked it, you would be startled at yourself. You spoke like a brigand who demanded my purse, rather than like a lover who asked my heart. [111]

Pro Shirley je nabídka sňatku z úst Roberta Moora nesmírně komplikovaná. Nejenže jí samotné se Moorův návrh přičí, ale je si současně vědoma, že nejlepší přítelkyni velmi ublíží. Pro Shirley a Karolínu se Robert Moore stává překážkou v jejich přátelství. Karolína si je skoro jistá tím, že pokud by Robert požádal Shirley o ruku, ona jeho nabídku přijme. Vůbec totiž netuší, že Shirley tajně miluje Robertova bratra Louise.

Shirley se nesnaží Karolíně nijak vyvrátit, že není její rivalkou. Lze to přisoudit tajnůstkářství její osobnosti a tomu, že podobně jako Emily byla hodně uzavřená sama do sebe. Kdyby Shirley dala komukoliv najevo své pocity, neubránila by se prozrazení své tajné lásky.

I v románu *Shirley* Brontëová znovu otvírá téma lásky mezi žačkou a jejím učitelem. Louis Moore měl možnost Shirley důvěrně poznat prostřednictvím výuky francouzštiny. I pro něj a jeho žačku se francouzština stala jazykem lásky. Na rozdíl od svého bratra neměl ambice věnovat se obchodu. Centrem jeho zájmu byla literatura. Zchudlý učitel tajně miloval bohatou Shirley a vůbec se neodvažoval doufat v to, že by se podobal jejímu mužskému ideálu.

Nevěděl, že Shirley netouží po bohatém partnerovi, více než zámožností ji musel její vyvolený upoutat svou inteligencí. Odmítala se vdát podle vkusu svých příbuzných, kteří jí vybírali sice bohaté muže, ale s úzkoprsými názory a vulgárními způsoby. Shirley touží po svém učiteli, protože on uměl pomocí svého intelektu zkrotit jejího divokého ducha.

Did I not say I prefer master? One in whose presence I shall feel obliged and disposed to be good. One whose control my impatient temper must acknowledge. A man whose approbation can reward – whose displeasure punish me. A man I shall feel it impossible not to love, and very possible to fear. [112]

V okamžiku, kdy se Louis domnívá, že Shirley se chce vdát za jiného muže, propadá, podobně jako Karolína, podivné nemoci. Motiv nemoci z lásky, nervového kolapsu z neopětovaných citů, se objevuje ve všech románech Brontëové. I Shirley onemocní. Její nemoc nemá nic společného s Louisem, ale se psem, který ji pokousal. V momentě, kdy si myslí, že umírá, tak se svěřuje svému nejbližšímu – Louisovi.

Louis se rozhodl, že už nechce dál vykonávat povolání učitele. Touží po svobodě a poznávání nových krajů. Dává tak úmyslně Shirley záminku k tomu, aby si uvědomila, že by ho mohla navždy ztratit. Shirley se mu pak ze zoufalství, které visí nad jejich nenaplněnou láskou, postupně otvírá natolik, že i on má šanci poznat její pravé emoce. Louis ji záměrně dostává do stavu, kdy není schopna utajit svoje dojetí, a v tom okamžiku jí vyznává lásku. Shirley mu na to odpovídá:

Mr Moore...teach me and help me to be good...Be my companion through life; be my guide where I am ignorant : be my master where I am faulty; be my friend always!
[113]

Když Shirley jeho nabídku k sňatku přijímá, prosí ho, aby zůstal i nadále jejím učitelem a přítelem. Nechce, aby o sobě její budoucí manžel přemýšlel v tom smyslu, že si nejsou vzájemně rovni, ale naopak. Shirley ho nechává, aby se stal opravdovým pánem jejího domu, a sama se raději staví do podřízené role v jejich manželství.

Karolínin osud se odvíjí podle Shirleyina. Robert poníženě odjíždí pryč kvůli Shirley a Karolína se ještě více trápí. V důsledku poznání podmínek života

nejchudších obyvatel velkých anglických měst přehodnocuje Robert žebříček svých hodnot. Při střetu s ludditou je Robert postřelen, jeho postava tak prochází symbolickou očišťováním. Brontëová Roberta nechává trpět, protože pouze prostřednictvím utrpení docházejí její postavy k sebepoznání.

Ve chvílkách, kdy je Robert kvůli své bezmocnosti odkázaný na péči ostatních, si uvědomuje, jak moc ho Karolína miluje i přes jeho kruté chování v minulosti. Sen o lásce se nakonec plní i Karolíně. Robert, skutečný člověk a ne její vysněná představa, ji žádá, aby se stala jeho ženou. Chce odčinit utrpení, které jí způsobil. Zároveň je připraven postarat se i o Karolíninu matku.

Brontëová se snažila prostřednictvím postavy Roberta Moora poukázat na to, jak moc se musí změnit jedinec, aby existovala naděje na změnu společenských poměrů. Předkládá tedy svoje přesvědčení o možné změně povahy lidí typu Roberta Moora, které vede nejen k uspokojení individuálních snů o lásce.

V závěrečné kapitole až utopicky vykresluje, jak společné rodinné štěstí Karolíny a Shirley pomáhá jejich manželům postarat se nejen o své manželky, ale hlavně pak i o své dělníky. Líčí idylu Moorovy továrny s dělníky, kteří bydleli v pěkných obydlích přiléhajících k továrně. Shirley s Karolínou se staraly o vzdělání dělnických dětí. Tyto představy očividně připomínají myšlenky utopických socialistů.

Autorka dochází k závěru, že romantická láska obou hrdinek přesahuje společenské předsudky týkající se postavení obou žen, a tudíž i jejich výběru manželů. Shirley ani Karolíně nebrání v naplnění snu o lásce společenské ani finanční rozdíly. Takto si Charlotta idealizovala vlastní možnosti navázání vztahu s mužem, který by přesahoval rámec jí společensky rovných partnerů. Mohla tak bezděčně odkazovat k Hegerovi i k Georgi Smithovi.

3.2.4. Monsieur Paul a Lucy

Charlotta Brontëová se vrací naposledy v románu *Villette* k ústřednímu tématu lásky mezi profesorem a jeho žačkou. Lucy se od ostatních autorčiných hlavních hrdinek odlišuje, a to tím, že na rozdíl od nich byla v životě zamilovaná dvakrát. Autorka nikdy nedokázala ve svých románech zatajit, co ve skutečnosti sama prožívala. Nemohla opomenout připsat postavě Lucy životní zkušenost, kterou ve stejné době, kdy román vznikal, sama zažívala.

Lucy prožila svou první lásku s Grahamem Brettonem, jehož postava vznikla podle předlohy George Smithe. Vztah mezi Lucy a Grahamem byl přinejmenším natolik komplikovaný jako vztah mezi autorkou a jejím vydavatelem. Charlotta své ambivalentní pocity týkající se Smithe promítla i do postavy doktora Brettona. Stejně jako v reálném životě mezi Brontëovou a Smithem, tak i v románu *Villette* zůstala jejich láska nenaplněná.

Grahama Brettona sice Lucy přinejmenším okouzila, ale skutečně ji nikdy nemiloval. Nesmírně ho totiž oslnila Luciina žačka Ginévra. Lucy se Ginévře v ničem nepodobala. Ginévra se chovala vyzývavě a využívala své krásy k dosažení vlastních cílů, jak jinak než k nalezení vhodného manžela. Graham pro ni nebyl dostatečně bohatý ani urozený, přesto však zneužívala jeho bezmeznou lásku k svému prospěchu. Grahama neodradila ani Ginévřina stupňující se lhostejnost a nezájem.

Lucy se zpočátku snažila snad ze žárlivosti doktoru Brettonovi rozmlouvat jeho vyvolenou, ačkoli ona sama často propadala odlesku idealizované podoby své žačky. Postupně se Lucy zřekla jakýchkoliv rad. Došla k názoru, že pro zamilovaného je láska vždy slepá. Poté, co Graham poznal Ginévřinu pravou povahu, přestal ji sám milovat.

Luciiny naděje na lásku ke Grahamovi jsou, podobně jako naděje Karolíny Helstonové, spojené s tím, že se k ní doktor choval laskavě. Pokud nebylo možné, aby se Graham s Lucy viděl osobně, tak jí psal dopisy, které se pro ni, podobně jako pro Charlottu, staly pokladem. Graham bral Lucy, po vzoru

George Smithe, do divadla a na výstavy a důvěrně s ní rozmlouval, aniž by tušil, že ona ho tajně miluje.

Pro Lucy skončila láska ke Grahamovi ve chvíli, kdy se znovu v jeho přítomnosti objevila Polly. Jejich přátelství a náklonnost z dětství přerostly v dospělosti v lásku. I v případě Lucy zvítězil rozum nad skrytými vášněmi. Nesnažila se nijak s Polly o Grahamovu přízeň soupeřit. Sebekriticky si uvědomovala, že Polly se k němu hodila mnohem více. Byla totiž na rozdíl od deprimované Lucy přirozeně veselá, zábavná a současně i krásná. Jako všechny hrdinky Brontëové i Lucy trpí tím, že je obyčejná a nevýrazná. O to více si pak Lucy uvědomuje svoji nevšední inteligenci, která je pro ni hlavní a současně i jedinou zbraní k navázání vztahu s mužem. Pohřbení dopisů, které jí Graham poslal, je pro ni symbolickým koncem lásky.

People who have undergone bereavement always jealously gather together and lock away mementos: it is not supportable to be stabbed to the heart each moment by sharp revival of regret. [114]

Lucy našla opravdovou lásku až ve vztahu s profesorem literatury – Paulem Emanuelem. Profesor zdědil po Hegerovi jeho náladovou a vznětlivou povahu. Lucy srovnává sílu jeho osobnosti s Napoleonem. Vidí ho jako muže dvou tváří. Na jedné straně jí připomíná tyrana, který svými učebními metodami a hněvem dohání k zoufalství nejednu svou studentku, současně Lucy vnímala profesora Paula jako citlivého a vášnivého muže, který díky svým dlouholetým zkušenostem rozuměl výborně ženám.

(His heart) was not an ossified organ. In its core was a place, tender beyond a man's tenderness; a place that humbled him to little children, that bound him to girls and women; to whom, rebel as he would, he could not disown his affinity, nor quite deny that, on the whole, he was better with them than with his own sex. [115]

Představená penzionátu, madam Becková, byla pro Lucy překážkou v jejím vztahu s doktorem Brettonem i s Paulem Emanuelem. Madam Becková představuje nejextrémnější literární obraz madam Hegerové a je tedy další pokračovatelkou postav madam Reuterové a Berty. Brontëová přisoudila postavě ředitelky školy všechny negativní vlastnosti, které nenáviděla na profesorově manželce. U Charlotty se s odstupem deseti let, od doby, kdy ji viděla naposledy, snad ještě více prohloubila žárlivost a zášť, kterou k ní chovala. Svou tragickou osamělost přičítala za vinu právě madam Hegerové.

Madam Becková neustále svou anglickou učitelku pronásledovala a kontrolovala ji. Lucy byla přesvědčená, že proti ní poštvala i její ostatní kolegyně, aby na ni donášely. Představená penzionátu si dokonce četla i Luciiny dopisy, které byly adresovány Paulovi Emanuelovi. Podle Brontëové se podobala ve všem madam Hegerové.

Luciin vztah k profesorovi je idealizovanou formou Charlottina vztahu k Hegerovi. Paul Emanuel se se svou žačkou také procházel v zahradě a důvěrně s ní rozmlouval o své profesi i o vlastní minulosti. Půjčoval Lucy své nejoblíbenější knihy a choval se k ní jako starostlivý otec. Pro ženu, která se neustále cítila žalostně osamělá, představoval profesor celý její svět.

Lucy se dozvěděla i o jeho trýznivé minulosti. Paul Emanuel byl před dvaceti lety romanticky zamilovaný do Justine – Marie, která kvůli jejich zakázané lásce zemřela jako jeptiška v klášteře. Její rodina si totiž nepřála, aby se jejich dcera zasnoubila s Paulem Emanuelem, protože jí nebyl společensky roven. Paul po jejím skonu neskutečně trpěl, protože se vinil za její smrt. Brontëová částečně vytváří životní příběh Paula Emanuela podle profesora Hegera. Paul Emanuel však zasvětil svůj život výhradně jen památce své zemřelé lásky a zároveň i péči o její příbuzné. Naději na lásku do jeho života znovu vnesla až Lucy.

Profesor a jeho žačka si nejdříve na důkaz své přízně vyměnili vzájemný slib přátelství. Pro Lucy, která byla neustále sklíčená a bez jakékoliv sebedůvěry, se

stal slib přátelství s profesorem hlavním smyslem jejího života. Věřila profesorovým slovům, že jejich duše jsou i přes své odlišnosti spřízněny.

Čím více se Lucy upínala k Paulovi Emanuelovi, tím více ji zraňovaly okolnosti, které bránily v uskutečnění jejich lásky. Pro Lucy se intriky madam Beckové a příbuzných zesnulé Justine – Marie rovnaly spiknutí. Byla zoufalá, že se snažili všemožně zabránit jejímu štěstí. V jejích pocitech se odráží beznaděj, kterou prožívala Charlotta během svých posledních měsíců v Bruselu.

I přes nenávisť svého okolí však Lucy dochází k naplnění lásky k profesorovi. Po neskutečném předchozím utrpení se odhodlala k otevřenému vyznání lásky až v okamžiku, když chtěl Paul Emanuel odjet na Jamajku. Musel tam ukončit jednu etapu života spojenou s Justine – Marií, aby mohl začít novou se svou žačkou. Odměnou za její odvahu pro ni byly následující profesorova slova:

“Lucy, take my love. One day share my life. Be my dearest, first on earth.” [116]

Vědomí toho, že profesor lásku ke své žačce opětoval, ji učinilo natrvalo šťastnou. I když je jí navždy odeprána jeho fyzická přítomnost, samotný pocit jistoty jeho lásky dává zbytku jejího života smysl. Před svým odjezdem Paul Emanuel splnil Luciin sen a to tak, že jí pomohl k založení vlastního penzionátu.

Pro Lucy jsou tři roky, během nichž čeká na profesorův návrat, nejšťastnějším obdobím jejího života. Žije nezávisle na všech ostatních. Práce v penzionátu ji naplňuje a korespondence s Paulem Emanuelelem jí dává sílu. Přesně o takovémto životě musela snít i Brontëová. V dopisech, které psala Hegerovi, se neustále opakovaly prosby o ujištění o jeho přátelství. Jistota jeho přízně by také dala navěky smysl jejímu životu.

Smrt Paula Emanuela v bouři má pro Lucy symbolický význam. Na jedné straně představuje její strach z toho, zda by bylo jejich vzájemné manželské soužití harmonické. Brontëová byla natolik sklíčená svým vlastním osudem a

pocity opuštěnosti, že si už nebyla schopná ani ve své fantazii představit, že láska k profesorovi by končila manželstvím, tak jako v případě ostatních hrdinek. Na druhou stranu profesorova smrt v bouři obrazně znázorňuje věčnou a nijak neposkvrněnou lásku mezi profesorem a jeho žačkou.

Závěr

Charlotta Brontëová si ne náhodou vybrala lásku jako ústřední motiv svých románů. Touha po lásce se stala jejím celoživotním snem i problémem. Už od dětství se potýkala s mimořádně krutými okolnostmi smrti matky, starších sester a s nedostatkem otcovské lásky. Počáteční idylická sourozenecká láska s bratrem se postupně vyvinula v nesmírně komplikovaný a bolestný vztah. Jedinou útěchou ve spleťtých rodinných vztazích se pro autorku stalo vzájemné porozumění se sestrami, služebnou Tabby a s přítelkyní Ellen. Jedině v jejich přítomnosti se Charlotta Brontëová cítila v bezpečí. Lásku ke krajině a k domovu si autorka spojovala pouze se šťastnými chvílemi, které s nimi v Haworthu prožívala.

Po smrti Branwella, Emily a Anne byla Charlotta Brontëová žalostně osamělá. Jejich smrtí jako by se z jejího života úplně vytratila jakákoliv naděje na pocity lásky ve vlastní rodině. Přestože až do své smrti byla téměř každý den ve společnosti otce Brontëho, nebyla už nikdy schopná překonat jeho celoživotní emocionální izolaci od okolí. Jediní přeživší členové domácnosti si až do konce života zůstali paradoxně citově velmi vzdálení.

Všechny tyto zkušenosti s nedostatkem lásky ve vlastní rodině Charlotta Brontëová promítla i do životních osudů svých literárních postav. Kvůli vlastní osamělosti a citovému strádání vědomě přisuzovala téměř všem svým hrdinům osudy sirotků. Autorka docházela k niternému smíření se s vlastní neutěšenou rodinnou situací prostřednictvím svých románových protagonistů. Těm, v závislosti na tom, co právě sama prožívala, přičítala stejné zkušenosti nebo je přetvářela v ještě horší prožitky. Všem shodně přiznávala, že (na rozdíl od ní v době vzniku románů) byli schopni překonat své pocity opuštěnosti. Postupem času došli na svých životních cestách tak daleko, že i oni sami dokázali milovat a hlavně být milováni.

Pro autorku sloužilo psaní románů jako prostředek, díky němuž překonávala nejrozumnější vnitřní konflikty týkající se lásky. Podíváme – li se na dobu vzniku

románů, shodně všechny vznikaly jako reakce na citové otřesy, které autorka prožívala. Důkazem takové domněnky je skutečnost, že v okamžicích, kdy byla alespoň částečně spokojená, neměla Charlotta Brontëová žádnou potřebu psát.

Zůstává otázka: kdyby nedošlo k osudovému setkání s profesorem Hegerem, stala by se vůbec někdy Charlotta Brontëová slavnou spisovatelkou, jejíž dílo je dodnes pro čtenáře atraktivní? Bruselská zkušenost byla zlomovým okamžikem jejího života. Do té doby byla ovlivněná především četbou romantických básníku, nejvíce pak Byronem a obrazem byronského hrdiny. Pro svého dospívajícího hrdinu Zamornu a jeho manželku zvolila téměř shodný osud. Poté, co však sama poznala, jaké je to opravdu milovat, přetvářela byronské zkušenosti s láskou podle zkušeností vlastních. Autorka svůj život kvůli nešťastné a nenaplněné lásce k profesorovi Hegerovi neukončila. I její literární hrdinové, na rozdíl od Byronova *Manfréda*, odmítají dobrovolnou smrt. Snaží se naopak najít cestu, jak žít dál. Usilují o překonání překážek, které jim shodně brání v uskutečnění jejich snů o lásce. Pokud jsou schopni sami v sobě ovládnout své předešlé vášně a touhy, tak jsou postupem času odměněni tím, že i oni mohou prožívat střízlivé pocity lásky.

Jak tedy autorka dále přetváří rysy byronského hrdiny u hlavních protagonistů svých románů? Autorčinu přeměnu byronského hrdiny lze nejviditelněji ukázat na příkladu Rochestera, který se svým chováním a osudem tomuto typu hrdiny nejzřetelněji podobá. Brontëová ho nejprve představuje čtenářům jako rebela a poutníka, jako pána, který se nikdy nezdržuje ve svém sídle, protože neustále utíká před svou minulostí. Touha po naplnění osudové lásky k Janě ho však přiměje k tomu, že se musí změnit. Poté, co Jana Rochestera opouští, nechává ho autorka projít symbolickým očištěním. Rochester musí dojít ke smíření s Bohem. Kvůli tomu ztrácí vlastnosti, které dříve považoval za své přednosti: fyzickou sílu, vlastní pýchu, nezájem o ty druhé a odmítavý vztah k duchovním hodnotám. Autorka tak Rochesterovi odebírá atributy, které měl společné s byronskými hrdiny. Negativní postoj byronského hrdiny k Bohu přetváří prostřednictvím

sebezpoznání a utrpení. Svým hrdinům dovoluje lásku prožívat jen v případě, že mají vyrovnaný vztah s Bohem i sami se sebou.

Jaké jsou Charlottiny představy o lásce ve světě jejích literárních fantazií? Lásky je pro ni spojená se třemi stěžejními tématy: duševní krásou, vzájemným porozuměním a rovnoprávností. Chtějí – li její hrdinky okouzlit své milované protějšky, nepotřebují oplývat krásou fyzickou. Brontëová nespojuje lásku s fyzickou přitažlivostí. U jejích ženských hrdinek je prvořadá krása duše a mimořádné intelektuální nadání. Autorčiny hrdinky mohou zaujmout muže pouze díky výjimečnému charismatu. I Rochester a Crimsworth obdivují u svých vyvolených zejména jejich nevšední schopnosti.

Ve vztazích autorčiných hlavních hrdinů hraje klíčovou roli úloha dialogu. Prostřednictvím vzájemných rozhovorů totiž docházejí ke skutečnému poznání duší svých protějšků. Lásky pro ně znamená především to, že dokážou úplně porozumět duši toho druhého.

Lásky je pro Brontëovou nerozlučně spjata i s rovnoprávností. Frances ani Jana Eyrová by nikdy nemohly milovat muže, s nimiž by se necítily rovnoprávně. Nesnesly by být někomu podřízené, ale zároveň si ani nepřejí být ve vztahu s mužem dominantními. Už to, že všechny autorčiny hrdinky své vyvolené muže oslovují: „my master“, „my sir“ nebo „monsieur“, naznačuje jejich snahu o to, aby se muži ve vztahu s nimi necítily podřízeně.

Frances i Janu společně trápí představa, že by na svých protějšcích byly finančně závislé. Obě dvě touží i po finanční rovnoprávnosti. Frances jí získává tak, že si otevírá vlastní penzionát. Jana jí dosahuje pomocí dědictví po strýci. Finanční rozdíly sice autorčiným hrdinkám nebrání v naplnění jejich snů o lásce, ale pocit, že nejsou na svém partnerovi nijak závislé, je pro ně zásadní.

Harmonická láska se může rozvíjet až v okamžiku, kdy s nimi jejich vyvolení jednájí jako se sobě rovnými. Než jsou partneři schopni dosáhnout vyrovnaného vztahu, musejí se nejdříve vypořádat s vlastními obavami a s minulostí.

Ke stejnému poznání dochází na sklonku svého života i sama autorka. Své názory na lásku k muži mění pod tíhou událostí, které ji potkaly. Sňatek s úplným opakem jejích literárních fantazií – Arthurem Nichollsem – svědčí o tom, že Charlotta Brontëová byla schopná vyrovnat se s minulostí, přehodnotit a „zkrotit“ své romantické představy.

Charlottin vztah s Nichollsem se lišil od jejích romantických představ o lásce v tom, že do něj vstupovala s velmi střízlivými pocity. Držela se sice své původní zásady, že je lepší zamilovat se do manžela až půl roku po svatbě, ale současně popírala to, o čem celý život psala. I pro její současníky bylo nepochopitelné, že stvořitelka spalující vášně mezi Rochesterem a Janou byla ochotná vzdát se takových pocitů v reálném životě.

Svého budoucího životního partnera sice velmi dobře znala, ale do té doby, než se jí Nicholls svěřil se svými opravdovými city, o něm jako o potenciálním manželovi neuvažovala. Nikdy předtím si s ním nijak mimořádně nerozuměla. Ve vztahu s ním musela být jednoznačně dominantní. Byla slavnou spisovatelkou a finančně zajištěná, zatímco on byl prostý venkovský farář se zanedbatelnými příjmy. Neuposlechla ho ani v případě, když ji později žádal, aby se své celoživotní přítelkyni Ellen už dále v dopisech nesvěřovala a všechny předchozí raději spálila. Snažil se ji kontrolovat, ale ne vždy mu to umožnila. Díky jejímu vzdoru přetrvala jedinečná korespondence, která umožňuje porozumět vnitřnímu životu autorky.

Ke vztahu s Nichollsem ji nejspíše přiměly okolnosti svatby jejího vydavatele George Smithe. Mohla se obávat toho, že by podruhé prožívala bolest z nenaplněné lásky. Charlotta už byla natolik zklamaná a osamělá, že pro ni bylo nepřekonatelné vzdát se toho, po čem celý život toužila – být milovanou. Nakonec se i jí sen o lásce splnil, ale bohužel jen na velmi krátkou dobu.

Summary

Charlotte Brontë's existence was peculiarly sad, though her name is now touched with peculiar glory. Her childhood was affected by domestic tragedy as well as was her adulthood some twenty years later. It might have been Charlotte Brontë's doom to be born with an exceptional sensitivity and an uncontrollable passionate nature and to have very little in her life to spend it upon. Her writing became the only way in which she could express her emotional and spiritual deprivation.

Possibly the greatest single influence on Charlotte, both as a person and as a writer, was the time she spent in Brussels. Love for her teacher Monsieur Heger became increasingly difficult for her to control during her second year in his presence. His character and her feelings are reflected most clearly in her presentation of Monsieur Paul and Lucy Snowe in *Villette*. Mme Heger must have been aware of the fact that Charlotte was attracted to her husband.

The designing Mlle Reuter in *The Professor*, the imprisoned mad wife Bertha in *Jane Eyre* and the formidable Mme Beck in *Villette* have many of Mme Heger's characteristics, as Charlotte interpreted them.

The question of Charlotte's relationship with Monsieur Heger has haunted Brontë's scholars since the revelation of the letters, she wrote him after her return to England. The tone of Charlotte's passionate and frank admissions of attachment for professor Heger in her letters might suggest that there was even an adulterous affair between them. As Monsieur Heger's part of correspondence is missing, there is no way in which it could be absolutely confirmed or disproved.

The experience of two years in Brussels had marked her for the rest of her life, both intellectually and emotionally. She had fallen truly in love for the first time with the man who was the opposite of Byronic heroes that she had previously admired. Monsieur Heger was far removed from Zamorna, her

adolescent Byronic hero, as he shared only his marital status with the hero, who had dominated Charlotte's imagination for so long.

The unrequited love for Heger made her change the original view of what the hero should be. She could not identify with Byron's destructive attitudes towards the end of his heroes. Charlotte Brontë didn't want to lead her heroines to voluntary deaths because of their unhappy or unrequited love.

Brontë transferred her unreciprocated love for Heger into desire of Frances for her professor, Jane for Rochester, Caroline for Robert Moore and Lucy for Paul Emanuel. At least her main protagonists could have surpassed the obstructions in their relationships.

For the authoress, love of her literary characters was connected with three crucial topics: spiritual beauty, mutual understanding and coequality. If they were able to reach the self – recognition of all of them, then they were rewarded with harmonious love and satisfactory relationship.

Charlotte Brontë's marriage with Arthur Bells Nicholls was evidence which proved that also authoress had reassessed her previous experience of love. Then she could enjoy short but happy marriage. While she was content in her personal life, she didn't need to pursue her literary career. Unfortunately her happiness lasted too shortly.

Her extraordinary, original writing made her timeless literary phenomenon, and she reached an eminence difficult to imagine today, as being one of a handful of women writers who confounded the expectations of their feminine capabilities.

Citovaná literatura

- [1] FRASER, R. Charlotte Brontë. London : Vintage, 2003. s.18.
- [2] BARKER, J. The Brontës. London : Weidenfeld and Nicolson, 1994. s.91.
- [3] MOGLEN, H. Charlotte Brontë : The Self Conceived. New York : University of Wisconsin Press, 1984. s. 20.
- [4] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s.163.
- [5] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 64.
- [6] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s.57.
- [7] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s.56.
- [8] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 46.
- [9] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 47.
- [10] FRASER, R. Charlotte Brontë. London : Vintage, 2003. s. 216.
- [11] FRASER, R. Charlotte Brontë. London : Vintage, 2003. s. 15.
- [12] GASKELL, E. The Life of Charlotte Brontë. London : Penguin Books, 1997. s. 41.
- [13] GASKELL, E. The Life of Charlotte Brontë. London : Penguin Books, 1997. s. 317.
- [14] BARKER, J. The Brontës. London : Weidenfeld and Nicolson, 1994. s. 404.
- [15] GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press, 1967. s. 19.
- [16] FRASER, R. Charlotte Brontë. London : Vintage, 2003. s. 30.
- [17] GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press, 1967. s. 236.
- [18] GORDON, L. Charlotte Brontë : A Passionate Life. New York : W. W. Norton, 1994. s. 13.

- [19] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s.237.
- [20] FRASER, R. Charlotte Brontë. London : Vintage, 2003. s. 43.
- [21] GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press, 1967. s. 20.
- [22] GASKELL, E. The Life of Charlotte Brontë. London : Penguin Books, 1997. s. 81.
- [23] BETSINGER, S. Jane Eyre And The Orphans Mother. *The Brontë Society 2004*, sv. 29, č. 2, s. 123.
- [24] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 175.
- [25] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 141.
- [26] GASKELL, E. The Life of Charlotte Brontë. London : Penguin Books, 1997. s. 235.
- [27] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 12.
- [28] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 282.
- [29] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 20.
- [30] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 4.
- [31] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 22.
- [32] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 59.
- [33] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 70.
- [34] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 293.
- [35] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 341.
- [36] BRONTË, CH. Shirley. Harmondsworth : Penguin Books, 1974. s. 412.
- [37] BRONTË, CH. Shirley. Harmondsworth : Penguin Books, 1974. s. 213.
- [38] BRONTË, CH. Shirley. Harmondsworth : Penguin Books, 1974. s. 385.
- [39] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s. 24.
- [40] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s. 33.
- [41] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s. 47.

- [42] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s. 64.
- [43] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s. 64.
- [44] BRONTË, CH. Tales From Angria. London : Collins Clear - Type Press, 1963. s. 104.
- [45] INGHAM, P. The Brontës. New York : Oxford University Press, 2006. s. 75
- [46] INGHAM, P. The Brontës. New York : Oxford University Press, 2006. s. 75
- [47] MOGLEN, H. Charlotte Brontë : The Self Conceived. New York : University of Wisconsin Press, 1984. s. 32.
- [48] BRONTË, CH. Tales From Angria. London : Collins Clear - Type Press, 1963. s. 117.
- [49] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s.11.
- [50] GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press, 1967. s. 128.
- [51] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s.15.
- [52] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s.24.
- [53] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 32.
- [54] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s.36.
- [55] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s. 239.
- [56] SMITH,M. The Letters of Charlotte Brontë with a Selection of Letters by Family and Friends. Vol. 1 : 1829-1847. Oxford : Clarendon Press, 1995. s. 300.
- [57] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 81.

- [58] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 40.
- [59] FRASER, R. Charlotte Brontë. London : Vintage, 2003. s. 190.
- [60] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 40.
- [61] GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press, 1967. s. 229.
- [62] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 42.
- [63] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 49.
- [64] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 45.
- [65] GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press, 1967. s. 281.
- [66] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 47.
- [67] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 51.
- [68] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 51.
- [69] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 56.
- [70] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 58.
- [71] GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press, 1967. s. 280.
- [72] BARKER, J. The Brontës : Selected Poems. London : J.M. Dent & Sons Ltd, 1985. s. 20.

- [73] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 168.
- [74] GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press, 1967. s. 436.
- [75] GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press, 1967. s. 469.
- [76] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 227.
- [77] GORDON, L. Charlotte Brontë : A Passionate Life. New York : W.W.Norton, 1994. s. 284.
- [78] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 212.
- [79] SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007. s. 228.
- [80] FRASER, R. Charlotte Brontë. London : Vintage, 2003. s. 483.
- [81] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 88.
- [82] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 90.
- [83] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 107.
- [84] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 101.
- [85] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 187.
- [86] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 208.
- [87] BRONTË, CH. The Professor. Oxford : Oxford University Press, 1998. s. 211.
- [88] BRONTË, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 101.

- [89] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 106.
- [90] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 118.
- [91] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 95.
- [92] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 190.
- [93] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 133.
- [94] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 223.
- [95] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 224.
- [96] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 229.
- [97] SMALL, H. Love's Madness Medicine. Medicine, The Novel And Female Insanity 1800-1865. New York : Clarendon Press, 1998. s. 165.
- [98] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 269.
- [99] MINOGUE, S. Introduction and Notes. s. XVIII. zahrnuto v BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999.
- [100] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 250.
- [101] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 275.
- [102] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 279.
- [103] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 353.
- [104] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 359.
- [105] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 361-362.
- [106] převzato z HRBATA, Z., HILSKÝ, M. Romantismus A Romantismy. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2005. s. 44-45.
- [107] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 393.
- [108] BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware : Wordsworth Classics, 1999. s. 394.
- [109] BRONTĚ, CH. Shirley. Harmondsworth : Penguin Books, 1974. s. 183.
- [110] BRONTĚ, CH. Shirley. Harmondsworth : Penguin Books, 1974. s. 236.
- [111] BRONTĚ, CH. Shirley. Harmondsworth : Penguin Books, 1974. s. 498.
- [112] BRONTĚ, CH. Shirley. Harmondsworth : Penguin Books, 1974. s. 514.
- [113] BRONTĚ, CH. Shirley. Harmondsworth : Penguin Books, 1974. s. 580.
- [114] BRONTĚ, CH. Villette. London : Collins, 1982. s. 289.

[115] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s. 330.

[116] BRONTË, CH. Villette. London : Collins, 1982. s. 473.

Bibliografie

Primární literatura

BRONTĚ, CH. Jane Eyre. Ware: Wordsworth Classics, 1999.

BRONTĚOVÁ, CH. Jana Eyrová. překlad : Jarmila Fastrová, Praha : Mladá fronta, 1976.

BRONTĚ, CH. The Professor. Oxford: Oxford University Press, 1998.

BRONTĚ, CH. Shirley. Harmondsworth: Penguin Books, 1974.

BRONTĚOVÁ, CH. Shirley. překlad : Jitka Beránková, Praha : Svoboda, 1975.

BRONTĚ, CH. Tales From Angria. London : Collins Clear - Type Press, 1963.

BRONTĚ, CH. Villette. London : Collins, 1982.

BRONTĚOVÁ, CH. Villette. překlad : Jarmila Urbánková, Praha : Albatros, 1975.

Sekundární literatura

BARKER, J. The Brontës. London : Weidenfeld and Nicolson, 1994.

BARKER, J. The Brontës : Selected Poems. London : J.M. Dent & Sons Ltd, 1985.

BETSINGER, S. Jane Eyre And The Orphans Mother. *The Brontë Society 2004*, sv. 29, č. 2.

FRASER, R. Charlotte Brontë. London: Vintage, 2003.

GASKELL, E. The Life of Charlotte Brontë. London: Penguin Books, 1997.

GÉRIN, W. Charlotte Brontë : The Evolution Of Genius. London : Oxford University Press 1967.

GORDON, L. Charlotte Brontë: A Passionate Life. New York : W.W.Norton 1994.

HRBATA, Z., HILSKÝ, M. Romantismus A Romantismy. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2005.

INGHAM, P. The Brontës. New York : Oxford University Press, 2006.

MOGLEN, H. Charlotte Brontë : The Self Conceived. New York : University of Wisconsin Press, 1984.

SMALL, H. Love's Madness Medicine. Medicine, The Novel And Female Insanity 1800-1865. New York : Clarendon Press, 1998.

SMITH, M. Selected Letters of Charlotte Brontë. New York : Oxford University Press, 2007.

SMITH, M. The Letters of Charlotte Brontë with a Selection of Letters by Family and Friends. Vol. 1 : 1829-1847. Oxford : Clarendon Press, 1995.

STRÍBRNÝ, Z. Dějiny anglické literatury 2. Praha : Academia, 1987.